

ลทธิธรรมเนียมต่าง ๆ ภาคที่ ๑๐

เรื่องตำรากระบวรเสด็จฯ แลกระบวรแห่แต่โบราณ

พิมพ์ครั้งแรก

ในงานปลงศพ อำมาตย์เอก พระยาวรุฒินิโกไทย (ชุ่ม สุวรรณสุภา)

เมษายน พ.ศ. ๒๔๖๓

คำนำ

ในงานปลงศพอำมาตย์เอก พระยาวรพุมิโกโคย (ชุ่ม สุวรรณ
สุภา) มีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งเคยรับราชการร่วมกับพระยาวรพุมิ
โกโคยมาในกระทรวงมหาดไทย รวมจำนวนประมาณ ๕๐ คนด้วยกัน
ปรารถนาจะบำเพ็ญการกุศลทักษิณานุปทาน อธิศกัลป์นาอนิสงส์แก่
พระยาวรพุมิโกโคย จึงเข้าทูลทูลพ้องกัน แล้วมอขณันตะให้อำมาตย์เอก
พระยาสัถยานุกุลมาแจ้งความขอพระสมุทวชิรญาณสำหรับพระนคร ว่า
จะใคร่พิมพ์หนังสือสำหรับเป็นของแจกในงานศพพระยาวรพุมิโกโคยสัก
เรื่อง ๓ ขอให้กรรมการช่วยเลือกเรื่องหนังสือในหอพระสมุทฯ ให้
พิมพ์ตามประสงค์ ข้าพเจ้ามีความยินดีอนโมทนาในกุศลเจตนาอัน
ด้วยตัวข้าพเจ้าก็อยู่ในผู้หนึ่งซึ่งได้เคยรับราชการร่วมกระทรวงมหาดไทยกับพระยา
วรพุมิโกโคย เต็มใจรับธุระแลเข้าส่วนด้วย.

การเลือกเรื่องหนังสือสำหรับพิมพ์แจกในงานศพพระยาวรพุมิโกโคย
ข้าพเจ้าเลือกได้ตำรากระบวนเสด็จฯ แลกระบวนแห่แต่โบราณ เป็น
หนังสือซึ่งหอพระสมุทฯ ได้มาใหม่ในบวชก พ.ศ. ๒๔๖๓ นี้ คณณข
ที่ได้นำเข้าใจว่าเก็มนเป็นของกรมหลวงมหิศวรินทรามเรศ แต่เป็นตำรา
เขียนไวครังรัชกาลที่ ๑ เหตุที่ข้าพเจ้าเลือกหนังสือเรื่องนี้ เพราะเห็นว่า
พระยาวรพุมิโกโคย ได้เป็นตำแหน่งพันพมอุนราชมาแต่ในรัชกาลที่ ๔
เคยเป็นหัวหน้าพนักงานการกระเกณฑ์แห่แห่นในกระทรวงมหาดไทย มา
กว่า ๓๐ ปี จนกระทั่งเลิกถอนหน้าทีไปจากกระทรวงมหาดไทย เมื่อโปรด

(๒)

ให้แก่ไชระเขียขกระทรวงเสนาบดีในรัตนโกสินทรศก ๓๓๓ (พ.ศ. ๒๔๓๕) นี้ยว่าเป็นผู้ชำนาญการต่าง ๆ ที่กล่าวในคำรานั้น สมควรจะพิมพ์เนื่องในงานศพของพระยารพตมิโกไคยได้ ข้าพเจ้าจึงให้พิมพ์คำราระขวรเสกข์ ๆ แลกระขวรแต่แต่โยธาณ จักไว้ในหนังสือจำพวกลัทธิธรรมเนียมต่าง ๆ นี้ยเป็นภาคที่ ๑๐ ทั่วประการณ.

ประวัติพระยารพตมิโกไคย

พระยารพตมิโกไคย (ชื่อบุ สวรรณสุภา) ทม, รัตนมปร ๔, ราชพ, เกิดในรัชกาลที่ ๓ เมื่อยผลตรศก พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นบุตรพระศรีภักศมุต มี มารดาชื่อสด เป็นธิดาหลวงพิพิธ ม่วง น้องชายเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงห์เสนี) เพราะฉะนั้นพระยารพตมิโกไคยจึงเป็นญาติวงศ์ทางสกุลสิงห์เสนีด้วย พระยารพตมิโกไคยได้เข้าเรียนอักษรสมัยชั้นต้นในสำนักพระอาจารย์ทิม ทวดสทศันเทพวราราม ครนเมื่ออายุ ๑๕ ปี ได้ปกครองสกุลส่งไปฝึกหัดวิชาเสมียนที่เนกรมมหาดไทย เสมออย่างว่าเข้าโรงเรียนข้าราชการพลเรือนในสมัยนั้น ศึกษาอยู่จนอายุได้ ๑๘ ปี จึงถวายตัวเป็นมหาดเล็กพิเศษในรัชกาลที่ ๔ รัชราชการอยู่ในเวรศักดิ์

ถึงบวช พ.ศ. ๒๔๐๓ เจ้าพระยานิกรบดินทร ๆ ที่สมุหนายกกราบบังคมทูลขอไปรับตำแหน่งพันศุขสกุลราช หัวพันมหาดไทย ฝ่ายเหนือ ทั่วเห็นว่าเคยศึกษาราชการมหาดไทยมาแต่ก่อน ได้รับตำแหน่งพันศุขสกุลราชอยู่จนถึงบวช พ.ศ. ๒๔๐๕ พระบาทสมเด็จพระ

พระยาพรหมโกศัย ^{TUDC} (ชุ่ม สุวรรณสุภา) ทม.รัตน มปร. รจพ. ^{16/07/2564} (ผ.ท.บ.)
พ.ศ. ๒๓๘๔ -- ๒๔๖๓

(๗)

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน
สัญญาบัตรเลื่อนขึ้นตาศักดิ์ขึ้นเป็นพันพมอพระราช ตำแหน่งหัวพันกระตรวง
มหาดไทยแลกลาใหม่แต่ก่อนมาเป็นแต่รับประทวนเสนาบดีตั้ง ฟังได้
รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นครั้งแรกเมื่อพระยาวรพوميโกโคยเป็นพันพม
อพระราช ทั่วพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีรับสั่งว่า
เป็นมหาดเล็กวิเศษจะให้รับประทวนเสนาบดีหากควรไม่.

ต่อมาในรัชกาลที่ ๔ เมื่อเจ้าพระยาภูธราภัยเป็นทสมุหนายก
พระยาวรพوميโกโคยยังเป็นพันพมอพระราช ได้ไปราชการกับเจ้าพระยา
ภูธราภัยในการสร้างขอมเมืองปราจีนฯ ครั้ง ๑ ได้ไปยัดน้ำกับเจ้าพระยา
ภูธราภัยอีกครั้ง ๑ ถึงรัชกาลที่ ๕ ได้มีหน้าที่โดยเสด็จพระบาท
ครั้งแรก แลต่อมาได้เป็นข้าหลวงไปยัดน้ำกับเจ้าพระยารัตนบัณฑิตในครั้ง
ครั้ง ๑

ตำแหน่งที่เรียกว่าหัวพันนี้ แต่โบราณเป็นตำแหน่งนายทหารผู้ช่วย
ในกองเสนาหลวง มีในกลาใหม่ ๕ คน มหาดไทย ๕ คน ประจำหน้าที่
ต่างกัน หัวพันมหาดไทย ที่ ๑ พันพมอพระราช เป็นเจ้าหน้าที่ในการ
จัดกระบวนคน (บรรดาสังกัดคนฝ่ายพลเรือน) ที่ ๒ พันภูมอราช เป็น
พนักงานจัดกระบวนช้าง ที่ ๓ พันภูมอศวรรราช เป็นพนักงานจัดกระบวนม้า
ที่ ๔ พันจินตนาคย์ เป็นพนักงานสำรวจทาง ส่วนหัวพันฝ่ายกลาใหม่
ที่ ๑ พันเทพราช เป็นพนักงานจัดกระบวนคน (บรรดาสังกัดคนฝ่าย
ทหาร) ที่ ๒ พันพิพรราช เป็นพนักงานจัดที่สำนัก (เรียกว่าพนักงาน
ค้ำหมัก) ที่ ๓ พันอินทราช เป็นพนักงานจัดเครื่องสรรพยุธ ที่ ๔

(ค)

พันพยอมราช เป็นพนักงานจักษุกระขรวรเร็ว ในเวลาย่านเมืองว่างคัก
สงคราม หัวพันคนอื่น ๆ ไม่สู้มีกิริยาในหน้าที่มากเหมือนพันพยอมอนราช
แลพันเทพราช เพราะต้องสำรวจบาดูชีไพร่พลที่เข้าเวรรับราชการตาม
หน้าที่ ให้รู้ว่าในเคื่อนไรมีจำนวนไพร่พลประจำราชการอยู่เท่าใด อีก
ประการ ๓ ถ้ามีราชการจรเกิดขึ้นซึ่งจะต้องกะเกณฑ์ใช้สอยผู้คน ทั้ง
เช่นมีการแก้แค้นเป็นต้น ก็เป็นหน้าที่ของพันพยอมอนราช แลพันเทพราช
จะต้องจ่ายผู้คนไปสำหรับราชการนั้น ๆ ตำแหน่งพันพยอมอนราชกับพัน
เทพราชทั้ง ๒ นั้นจึงสำคัญกว่าหัวพันตำแหน่งอื่น

มาฉงรัชกาลที่ ๕ ทรงเมือกกรมหมื่นนราธิปประพันธ์พงศ์ทรงเป็น
ตำแหน่งรองเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ กระทรวงพระคลัง
ขอให้พันพยอมอนราชแลพันเทพราชมีหน้าที่เพิ่มเติมขึ้นอีกอย่าง ๑ เหตุด้วย
แต่ก่อนมาไพร่พลคนใดไม่สมัครมาเข้าเวรรับราชการ มีประเพณียอมให้
เสียเงินจ้างคนรับราชการแทนตัวได้ โดยอัตรากำหนดเคื่อนละ ๖ บาท
ไพร่พลคน ๑ ต้องรับราชการบดละ ๓ เคื่อน ถ้าไม่เข้ามารับราชการ
ก็ต้องเสียเงินบดละ ๑๘ บาท เรยกกันแต่ก่อนว่าบดละ ๕ ตำลึง ๒ บาท
เงินประเภทนี้ตกเวรเสียหายกลายเป็นผลประโยชน์ของเจ้าหม่อมหลาน
เสียโดยมาก เพราะเวลามีราชการจรเกณฑ์เรียกคนมาใช้ เจ้าหม่อม
ก็จ้างใคร ๆ มาแทนตัวชั่วคราวทำการวันหนึ่งสองวัน ยังได้เศษเป็น
กำไรอยู่ กระทรวงพระคลังจึงเพิ่มหน้าที่ให้พันพยอมอนราช พันเทพราช
เป็นพนักงานสำรวจแรงเงินค่าราชการที่ไพร่ยอมเสียแทนแรงส่งพระคลัง

(๓)

ถวาย เมื่อพื่อนำทชนตั้งกล่าววัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
เลื่อนตำแหน่งพันพมอพระราชชนเป็นพระวรพตมิโกโคย แลเลื่อนตำแหน่ง
พันเทพราชชนเป็นพระอไทยเทพชน เมื่อยชวค พ.ศ. ๒๔๓๓ คงทำ
ราชการตามนำทตั้งเก่าใหม่ต่อมา

ถึงรัตนโกสินทรศก ๑๓๑ (พ.ศ. ๒๔๓๕) ทรงพระราชดำริห์
แก่ไชระเบียบกระทรวงเสนาบดีให้มีเป็น ๑๒ กระทรวง แลให้กระทรวง
มหาดไทยมีนำทแต่จัดการปกครองหัวเมืองอย่างเดียว ถอนนำทอย่าง
อื่น เป็นต้นว่าการทจตกระขวรแท้เห็นแลสำรวจเร่งเงินค่าราชการ คั้น
อยู่ในนำทของพระวรพตมิโกโคยมาแต่ก่อนนั้น ย้ายไปอยู่ในกระทรวง
อื่น ๆ ทวชาพเจ้าผู้เรียบเรียงเรื่องประวัติ้น ก็ย้ายจากกระทรวง
ธรรมการมาเป็นตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ในขณะที่เมื่อ
จัดการเปลี่ยนแปลงคราวนั้น จึงได้จัดให้พระยารวรพตมิโกโคย (เวลา
นั้นยังเป็นพระวรพตมิโกโคย) ทำการในนำทพนักงานบัญชีเงิน คือ
เบิกแลจ่ายเงินเคอนกระทรวงมหาดไทยทั้งในกรุงฯ แลหัวเมือง แล
เร่งเรียกเงินส่วยชงยงค้างอยตามหัวเมืองส่งพระคลังทวย

ในทั้นเป็นโอกาสที่สททจะโตกล่าวดงเรื่องประวัติ้นของพระยารวรพตมิ
โกโคย ชาพเจ้าจะเล่าเรื่องอนเนองทวยพระยารวรพตมิโกโคยแซกลง
ในเรื่องประวัติ้นสักหน้อยหนึว คือเมื่อชาพเจ้าจะไปรับราชการกระทรวง
มหาดไทยครั้งนั้น มีผู้ทชอบพอกันโตบอกเล่าให้ฟังหลายคน ว่าใน
กระทรวงมหาดไทยนั้นมีคนสำคัญอยู่ ๒ คน คือพระยาราชวรานุกูล
อวม เวลานั้นยังเป็นพระยาศรสังหเทพอยุ่คน ๓ พระวรพตมิโกโคย

(๗)

คน ๓ คนทั้ง ๒ คนนั้นเป็นผู้ชำนาญราชการในกระทรวงมหาดไทยยิ่งกว่า
 ผู้อื่น แต่พระวรวงศ์วิโกไคยนั้น ใครเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย
 แล้วเป็นต้องรักทุกคน ตั้งแต่เจ้าพระยานิกรบดินทร ฯ เป็นต้น ตลอด
 มาจนเจ้าพระยาภูธราภัย สมนัดเจ้าพากรมพระยาบวรราชปรัภษ
 แลเจ้าพระยาวิเศษบดินทร ฯ ล้วนไปรักปรานแลรักใคร่พระวรวงศ์
 วิโกไคยมาทั้งนั้น ข้าพเจ้าได้ฟังก็นึกปลาดใจ จึงตั้งใจจะสังเกตว่า
 ความที่กล่าวนั้นจะเป็นเพราะเหตุใด แลจะอาจเป็นดังที่ข้าพเจ้าควยดู
 หรือไม่ ข้าพเจ้าเข้าไปรับราชการอยู่ในกระทรวงมหาดไทยไม่ช้านานเท่าใด
 ก็ชอบพระยาบรรพตวิโกไคยตามอย่างท่านผู้ใหญ่แต่ก่อน เพราะพระยา
 บรรพตวิโกไคยเป็นผู้มีความสามารถในกิจการ ถ้ามอบธุระให้ทำการงาน
 อย่างใดมักทำสำเร็จได้ดังผู้ใหญ่ประสงค์อย่าง ๑ อีกอย่าง ๑ เป็นผู้
 ซื่อตรงต่อหน้าที่ ถ้าเห็นการอย่างไรจะเสื่อมเสียไม่เพิกเฉย มักกระซิบ
 ตักเตือนผู้ใหญ่ แลกล้าขัดขวางผู้ใหญ่ในเวลาที่ไม่เห็นชอบด้วย
 แต่รักใช้ถ้อยคำที่มิให้ขัดใจผู้ใหญ่ ข้าพเจ้าเข้าใจว่าคุณสมบัติทั้ง ๒
 อย่างนี้เป็นเหตุให้เสนาบดีเจ้ากระทรวงรักใคร่พระยาบรรพตวิโกไคยทุก
 พระองค์ทุกท่าน การที่ชอบพระยาบรรพตวิโกไคยไม่แต่เสนาบดีเท่านั้น
 ถึงข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยบรรดาที่โตมีตำแหน่งตำแหน่งที่เกี่ยวของกับ
 พระยาบรรพตวิโกไคย ที่ผู้ใหญ่ไม่ชอบพระยาบรรพตวิโกไคยก็เห็นจะ
 ไม่มี ความที่กล่าวนั้นเป็นหลักฐานอาจจะอาจได้ด้วยการทนมพทนต์
 เล่มนี้แจกในงานศพพระยาบรรพตวิโกไคย ผู้ที่ไทยบริจจาคทรัพย์ถวาย

โดยบัณฑิตกตมตงแต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ แลเจ้าพระยา พระยา
 พระ หลวง ลงมาจนชนหม่น ถ้าว่าโดยตำแหน่งก็หลาย กระทรวง
 ทบวงการ มีทั้งเสนาบดี อุปราช ปลัดทูลฉลอง แลสมุหเทศาภิบาล
 ลงมาจนข้าราชการทรยศพระราชทานแต่เข็บบ้านาญก็มากด้วยกัน ล้วน
 แต่ทได้เคยร่วมราชการมากับพระยารพพิโกโดยในสมัยอันหนึ่งแต่ก่อน
 ควบกันทงน

จะแสดงเรื่องประวัติของพระยารพพิโกโดยต่อไป ใน ร.ศ. ๑๑๓
 (พ.ศ. ๒๔๓๕) เมื่อกลับจากตรวจราชการหัวเมืองเหนือ พระยารพพิ
 โภโดยได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามชั้นที่ ๔ ถึง
 ร.ศ. ๑๑๖ (พ.ศ. ๒๔๓๖) ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นข้าหลวง
 ออกไปพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยาศุภอักษรฉนวนินทร์ (เข็ย อภัยวงศ์)
 ณเมืองพระตะบอง แลโปรด ฯ ให้เป็นผู้กำกับการแย่งมรดกด้วย
 เพราะพระยารพพิโกโดยเกี่ยวเนื่องเป็นวงศ์ญาติทางฝ่ายพระยาณรงค์
 เรืองฤทธิ์ ปลัด ซึ่งเป็นบุตรเจ้าพระยามุขมนตรี (เกษ สิงห์เสนี) พระยา
 รพพิโกโดยไปราชการคราวนั้นกลับมาก ได้พระราชทานสัญญาบัตร
 เลื่อนบัณฑิตกตมตงเป็นพระยารพพิโกโดย แลได้พระราชทานเครื่อง
 ราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามเลื่อนชั้นเป็นชั้นที่ ๓ ต่อมาได้รับพระราช
 ทานยศเป็นอำมาตย์เอก

(๑)

พระยาวรพตมิโกโคยรัยราชการประจำกระทรวงมหาดไทยมาจน
๒๕๔๓ เมื่ออายุได้ ๖๐ ปี มีอาการโรคในอวัยวะขึ้น หมอ
ตรวจเห็นว่าถ้าขึ้นทำการหนักต่อไป จะกลายเป็นวรรณโรคภายใน

พระยาวรพตมิโกโคยกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งราชการประจำ
วังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเบี้ยบำนาญแต่นั้นมา

เมื่อพระยาวรพตมิโกโคยออกจากตำแหน่งราชการประจำแล้วอาการ
ทวยห้อยคลาไคลขึ้น ยังมีแก่ใจมาช่วยราชการในกระทรวงมหาดไทย
อีกเนือง ๆ ได้รับราชการในตำแหน่งเป็นหัวหน้าอีกหลายครั้ง คือ
ได้เป็นข้าหลวงไปตามเสด็จกรมหมื่นพิไชยมหินทโรดมเสด็จตรวจหัวเมือง
เหนือถึงมณฑลภาคพายัพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๕ ครั้ง ๓ รัยนำทกรมการ
ลงไปจัดการแบ่งมรดกเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี ที่เมืองนครศรีธรรมราช
ครั้ง ๓ รัยเป็นนายงานทำขุมแล่งร่าของกระทรวงมหาดไทยในงาน
พระราชพิธีทวอภิกเศกครั้ง ๓ รัยเป็นนายงานทำขุมของกระทรวง
มหาดไทยในงานรัยเสด็จพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
เสด็จกลับจากยุโรปอีกครั้ง ๓

เมื่อพระยาวรพตมิโกโคยออกจากราชการประจำแล้ว ได้รับพระ
ราชทานเหรียญรัตนาภรณ์รัชกาลที่ ๕ ชั้นที่ ๕ และได้รัยพระราชทาน
เครื่องราชอิสริยาภรณ์มงกุฎสยามเลื่อนขึ้นเป็นชั้นที่ ๒ นอกจากนี้ยัง
ได้รับพระราชทานเหรียญจักรพรรดิมาลา แลเหรียญที่รฤกในงาน
พระราชพิธีต่าง ๆ ตามบันดาคักก็อีกหลายอย่าง

(๓)

พระยาวรพตมิโกไชยช่วยถึงอนิจกรรมเมื่อวันที่ ๓๘ กันยายน ปีชวศก
พ.ศ. ๒๔๖๓ กำนวณอายุได้ ๘๐ ปี สิ้นเนื้อความในประวัติของพระยา
วรพตมิโกไชย (ชุ่ม สุวรรณสุภา) เพียงนี้

ข้าพเจ้าขออนุโมทนาทุกศุขบุญราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อยที่เคยร่วมราชการมากับพระยาวรพตมิโกไชย ได้พร้อมใจ
กันบำเพ็ญการกุศล อธิศุขสถานสงเคราะห์แก่มิตรผู้ล่วงลับไปยังปรโลกแล้ว
นั้น ทรงทศโคกพิมพ์หนังสือเรื่องนี้ให้ปรากฏแก่มหาชนได้อ่านกันแพร่
หลาย หวังใจว่าผู้ที่ได้รับหนังสือเรื่องนี้ไปอ่านคงจะพอใจแลอนุโมทนา
ด้วยทั่วกัน.

ศิริ ๒๖ กรกฎาคม สภานายก

ขอพระสมุทวชิรญาณ

วันที่ ๓๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๓

สารบัญ

คำอธิบาย	หน้า ๓
ตำรากระบวนเสด็จประพาศครั้งกรุงเก่า	๙
กระบวนเสด็จ โดยทางชลมารค	๙
ล้อมวงที่ประพาศ	๙
เสด็จทางชลมารค กระบวนราย	๑๐
เสด็จทางชลมารค กระบวนข้าง	๑๒
เสด็จทางชลมารค กระบวนม้า	๑๔
ทุกช่องรายทาง	๑๕
กระบวนเสด็จพระพุทธรบาท	๑๖
ล้อมวงที่พลับพลาประทับแรม	๑๗
กระบวนชลมารคเสด็จชนพระพุทธรบาท	๒๑
ล้อมวงที่พระพุทธรบาท	๓๐
การรักษาศระนครเวลาเสด็จไม่อยู่	๓๒
จดหมายอย่างธรรมเนียมการพระราชพิธีในรัชกาลที่ ๓	๓๖
แก่พระทราภ	๓๖
สิ่งของเครื่องราชูประโภคจะสร้างใหม่	๓๗
ลื่อนำสารท	๓๗
ลดยพระประทับเดือน ๑๑	๓๗
เสด็จพระราชทานพระภิกษุทางชลมารค	๔๑

ลอบพระประทับเดือน ๑๒	หน้า ๔๔
พิธีของเปรียง	,, ๔๔
กระบวนเสด็จงานพระเมรุพระเจ้ากรุงธนบุรี	,, ๔๕
ยิงปืนอาภูนา	,, ๔๗
ก่อพระทราย	,, ๔๗
แห่พระราชสาส์นไปเมืองจีน	,, ๕๒
รับแขกเมืองโปรตุเกส	,, ๕๕
รับแขกเมืองไทร	,, ๖๔
เสด็จพระราชทานพระกฐิน	,, ๖๔
รับแขกเมืองไทรครั้งที่ ๒	,, ๖๕
ล้อมวงเสด็จกฐิน	,, ๗๖
รับแขกเมืองทวายสวามิภักดิ์	,, ๓๗
แห่พระธาคเมืองทวาย	,, ๗๖
เสด็จออกแขกเมืองทวาย	,, ๗๗

สำนักหอสมุด

คำอธิบาย

หนังสือเรื่องนี้เป็นคำราชนิพนธ์ของกรมเนียบการพระราชพิธี แต่งเมื่อ
ครั้งกรุงธนบุรีข้าง แต่งเมื่อแรกตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ข้าง ต้นฉบับ
ที่หอพระสมุด ฯ ไ้ต่อมาเป็นสมุดคำ สมุดเขียนครั้งรัชกาลที่ ๓ สังเกต
ไ้ว่าเดิมเขียนด้วยเส้นคินสอ ภายหลังมาทำนองตัวหนังสือจะลบเลือน
ไป ผู้เป็นเจ้าของในชั้นหลังจึงให้ลากเส้นหรรทานซ้ำตัวหนังสือเดิมลง
อีกชั้น ๑

สันนิษฐานว่าหนังสือนี้เดิมเห็นจะเป็นหนังสือในกรมมหาดไทย ฤ
กลาโหม ถ้ามีคณนกกกรมวัง กรมโตกรมหนึ่งใน ๓ กรมนี้ ผู้ที่เรียบ
เรียงคงจะเป็นเจ้าพนักงานการพิธี เช่นพันพมอพระราช ฤพันเทพราช
ฤขุนอักษร (สมบูรณ์) เสมียนตรากรมวัง ซึ่งหน้าที่กะเกณฑ์ผู้คน
ในกระบวนการพระราชพิธี มีประสงค์จะยกเป็นคำราไว้สำหรับราชการ
ในหน้าที่ของตน เมื่อมีแบบแผนการพระราชพิธีอย่างใดปรากฏขึ้น ก็
จดเรียบเรียงรักษาไว้ เพราะเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาได้แยกพม่าเข้าศึก
สำหรับคำราราชการต่าง ๆ เป็นอันตราয়สูญไปเสียเกือบหมด พระเจ้า
กรุงธนบุรีมาตั้งราชธานีใหม่ ต้องมีรับสั่งให้ประชุมข้าราชการครั้ง
กรุงเก่าซึ่งยังมีคนเหลืออยู่ ไ้ถามชนนชกรรมเนียบราชการต่าง ๆ ซึ่ง
ข้าราชการเหล่านั้นเคยรู้เห็นจำไว้ไ้ด้วยความคุ้นเคย จดลงไว้เป็น
คำราสำหรับราชการในกรุงธนบุรี ต่อมาถึงชั้นกรุงรัตนโกสินทร์ พระ

บาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์ ก็โปรดให้ประชุมข้าราชการ
เก่าได้ตามแบบแผนราชประเพณีกรุงเก่า ตั้งเป็นตำราสำหรับราช
การต่อมาเนื่อง ๆ ก็ปรากฏอยู่ในงานแผนกเรื่องพระราชพิธีบรมราชา
ภิเศก แลพระราชพิธีปราบดาภิเศกเป็นต้น

แบบแผนการพิธีทางชนตามแบบอย่างกรุงเก่า มีปรากฏ
อยู่ในสมัคเล่มนี้หลายอย่าง ข้างต้นเป็นตำรากระบวนเสด็จประพาส
กรุงเก่า คือกระบวนเสด็จทางชลมารค กระบวนเสด็จทางสถลมารค
ทั้งกระบวนราช กระบวนช้าง แลกระบวนม้า มีทั้งกระบวนเสด็จชนพระ
พุทธบาท ทั้งแก่กระบวนเสด็จทางชลมารคจากกรุงเก่า กระบวนเสด็จ
ทางสถลมารคจากท่าเจ้าสนุก แลกระบวนล้อมวงรักษาที่ประทับแรม
เรื่องนมยานแผนกปรากฏว่าพระเจ้ากรุงธนบุรีมีรับสั่งให้ตามข้าราชการ
เก่า เมื่อยศวค พ.ศ. ๒๓๒๓

ส่วนจดหมายเหตุการพระราชพิธีต่าง ๆ ครองรัชกาลที่ ๓ นั้น มี
ทั้งแต่ยชกาล พ.ศ. ๒๓๒๕ จนยชกญ พ.ศ. ๒๓๓๕ เป็นรายการ ๒๐ เรื่อง
ด้วยกัน คือ

- ๑ เกณฑ์แห่พระทราย ยชกาล พ.ศ. ๒๓๓๕
- ๒ ยานูชเครื่องราชูประโภคสร้างสำหรับพระราชพิธีปราบดาภิเศก
ยชกาล พ.ศ. ๒๓๓๕
- ๓ การถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ยชกาล พ.ศ. ๒๓๒๕
- ๔ การลอยพระประทับเคื่อน ๑๓ (จะเป็นยชกาล ฤกษ์เกาะ

- ๕ กระบวนพระภิกษุในทางชลมารค ขุนเถาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๖ กระบวนพระภิกษุในทางสถลมารค ขุนเถาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๗ การลอบพระประทีปเดือน ๑๒ (ขุนเถาะ พ. ศ. ๒๓๒๖)
- ๘ พิธีของเปรียง (ขุนเถาะ พ. ศ. ๒๓๒๖)
- ๙ กระบวนเสด็จงานพระเมรุพระเจ้ากรุงธนบุรี ขุนเถาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๑๐ ยิงบนอาณานา ขุนเถาะ พ. ศ. ๒๓๒๖
- ๑๑ ลักษณะก่อพระทรายหลวง ตามแบบอย่างครั้งกรุงเก่า
- ๑๒ แห่พระราชสาส์นไปเมืองจีน ขุนโรง พ. ศ. ๒๓๒๗
- ๑๓ รับพระราชสาส์นไปตึก ขุนเมี่ยง พ. ศ. ๒๓๒๘
- ๑๔ แขกเมืองไทรบุรีเขาเผ่า ขุนแม่ พ. ศ. ๒๓๓๐
- ๑๕ พระภิกษุในหลวง ขุนแม่ พ. ศ. ๒๓๓๐
- ๑๖ แขกเมืองไทรบุรีเขาเผ่าครั้งที่ ๒ ขุนออก พ. ศ. ๒๓๓๑
- ๑๗ ล้อมวงเสด็จพระภิกษุ ขุนระกา พ. ศ. ๒๓๓๒
- ๑๘ กระบวนรับแขกเมืองทวายเข้ามากรุงเทพฯ ขุนบุญ พ. ศ. ๒๓๓๔
- ๑๙ กระบวนแห่พระธาตุเมืองทวาย ขุนบุญ พ. ศ. ๒๓๓๔
- ๒๐ แขกเมืองทวายเขาเผ่า ขุนบุญ พ. ศ. ๒๓๓๔

ในท้ายต้นฉบับที่เหลือสมุดเปล่าอยู่ ๔ ใบ เข้าใจว่าจะเป็นอันหมดเรื่อง
 ทศกระษะ ๓ จะมีเล่มอื่นต่อไปทุกอย่างไรทราบไม่ได้ บางทีจะมีหลาย
 เล่มด้วยกัน แต่ประเพณีแต่ก่อนผู้ใดมีตำหรับตำราอย่างนี้ย่อมหวงแหน
 ไว้เป็นความลับแต่เฉพาะคน ไม่ยอมให้ผู้อื่นลอกคัด เพราะฉะนั้น

พระมหาอำมาตย์

พระอินทราช

พระนิลพล นอกราชการ

หลวงศรีกาฬสมิต

หมื่นนรินทร์เสนี นอกราชการ

หมื่นศรีสทเทพ นอกราชการ

พันเทพราช

พันพยอม

พันภาณ

พันเภา

พันจันท

นายหงส์ เต็มียนนครบาลแต่ก่อนคนเก่า ๒๐ คน มาพร้อมกัน
ณ โรงพระแก้วมรกต ออกชนบรกรรมเนียมราชการตามอย่างแต่ก่อน

(กระบวรเสด็จ โดยทางชลมารค)

แต่ทำได้นั้นว่า ตามที่เสด็จ ฯ ทางชลมารคไปประพาศแห่งใด
มีไทยประทับแรม

พื้นที่พระราชกลาโหมเวรพระตำหนัก กรมเจ้าพนักงานเสด็จ
ทำฉนวนทำพลับพลารับเสด็จของหลวง แลสนมตำรวจทำฉนวนทำพลับ
ปลาเจ้าตำกรมข้างนำข้างใน

๑. ที่ว่าคนเก่า คือเคยเป็นข้าราชการมีตำแหน่งเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี.

แลเรือพระที่นั่งศรีสักหลาด (ลำ) ทรง แล (ลำที่นั่ง) รอง
 เป็นพนักงานหลวงอินทวเทพ หลวงพิเรนทรเทพ หมื่นไชยภาษา
 หมื่นไชยาภรณ์ ใต้แต่งเรือแลเกณฑ์ขโยน พันหัว พันท้าย ฝพาย
 สำหรับ (ลำ)

แลนำเรือพระที่นั่ง (นั่ง) มหากเล็ก หัวหมื่น (ฤๅ) นายเวร
 ลงคน ๑ ชาวแสงยคน ถอยน (ฤๅ) กระสุน หมื่นอัครเศร (ฤๅ)
 หมื่นศรีสำแดง กำนันพระแสงลงคน ๑ ท้ายเรือพระที่นั่ง มหากเล็ก
 หุ้มแพร (ฤๅ) มหากเล็กเลว คุมพระเต้าลงพระยังคน หีบใส่เงิน
 พระแสงกระสุนไปคน ๑ ชาวพระภาษามาลาเอาธงสักหลาดใส่พระภาษา
 พระมาลาไปคน ๑ (มหากเล็กกษภาษามาลาทลงท้ายเรือพระที่นั่ง) ๒ คน
 พายเรือด้วย

แลเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า แลเรือตงนุ น พันพรหมราชกลาใหม่
 ใต้เกณฑ์รบเสด็จ ฯ เป็นเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้าบ้านใหม่ ขนหลวง
 สเรนทรวิชิต ลำ ๑ โพลเรือ ขนหลวงภยเสนา ลำ ๑ เรือตงทหารใน
 ขวาขนหลวงวิศกรโยธามาตย์ ลำ ๑ ซ้ายขนหลวงราชโยธาเทพ ลำ ๑
 เรือเกณฑ์หอกอย่างฝรั่งขนแก่หลวงพิพิธเศษเจ้ากรม ขวาขนพิพิธณรงค์
 ปลัดกรม ซ้ายขนทรงวิไชยปลัดกรมรวมกันลำ ๑ เรือตงอาสาวิเศษ
 ลำขวาขนหลวงเสนานนท์ ลำ ๑ ลำซ้ายขนหลวงพลอาสาศรีวิชัยลำ ๑ รวม
 (เป็นเรือ) ๗ ลำ

แลหมอยู่งานลงเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า (ด้วย) คน ๑

๑. เรือตงมักมีเรียกกันว่าเรือขวานฟ้าลำ ๑ เรือบ้านลำ ๑ แต่ในหนังสือนี้เรียก
 ว่าเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้าทุกแห่ง

พลพวยเรือพระที่นั่งทองแขวนพาว ๒ ลำ เรือคิงทหารใน ๒ ลำ
เรือเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งลำ ๑ พันเทพราชไต้เกณฑ์ ๕ ลำ (แต่)
เรือทิงอาสาวิเศษชายขวา สัสศเกณฑ์ ๒ ลำ รวม ๗ ลำ

ชาวแสงเกณฑ์ทนายเลือก ๕ นาย ๕ นาย คอบนคาบศิลาลงเรือคิง ๕ ลำ
ลำละ ๔ ขอก

พันพรหมราชกลาโหมเวรเรือไต้ตรวจตราว่ากล่าวขอกหางว่าวแก่
นายเวรกลาโหมส่งชาววัง ชาววังส่งมหาคเล็ก

แลเรือเข้าทูลฉลอง ฯ มีตำแหน่งนำแลตำแหน่งตามเสด็จนั้นนำ
เสด็จ มหาคไทย หลวงราชนิกุล ลำ ๑ เจ้ากรม (ฎ) ปลัดกรม
ตำรวผู้ช่วยเวรลำ ๑ รวม (เรื่อนำเสด็จ) ๒ ลำ เรือตามเสด็จตำรว
ในขวา หลวงมหามนตรี ลำ ๑ หมื่นทิพเสนาปลัดกรมลำ ๑ ตำรว
ในซ้าย หลวงมหาเทพ ลำ ๑ หมื่นราชามาตย์ปลัดกรม ลำ ๑ ตำรว
นอกขวา หลวงราชรินทร์ ลำ ๑ หมื่นทพิรักษาปลัดกรม ลำ ๑ ตำรว
นอกซ้าย หลวงอินทรเทศ ลำ ๑ หมื่นราชาบาล ปลัดกรม ลำ ๑
ตำรวใหญ่ขวา หลวงพิเรนทรเทพ ลำ ๑ ตำรวใหญ่ซ้าย หลวงอินทร
เทพ ลำ ๑ ทหารในกลาง พระราชสงคราม ลำ ๑ ทหารในขวา หลวง
วิสุทธโยธามาตย์ ลำ ๑ ทหารในซ้าย หลวงราชโยธาทูต ลำ ๑ ยาน
ใหม่ หลวงสุเรนทรวิจิตรเจ้ากรม ลำ ๑ โปธิเรียง หลวงอภัยเสนา
เจ้ากรม ลำ ๑ กรมวัง หลวงรักษมณฑลเชียร ลำ ๑ หลวงบำรุงรักษา
ลำ ๑ หมื่นงขวา ลำ ๑ หมื่นงซ้าย ลำ ๑ ปลัดวังขวา ลำ ๑ ปลัด
วังซ้าย ลำ ๑ รวมเรือตามเสด็จ ๒๓ ลำ รวมทั้งสิ้น ๒๓๖ ลำ 2564

แลเรือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าหลานเธอ ข้าทูลลออง ฯ
นอกจากนี้แลเรือตำรวจแลเรือชาววังขึ้นไปมิได้

เรือใช้ ทนายเลือกหอ ขวาทนภักดีอาสาลำ ๓ ซ้าย ขนโยธา
ภักดีลำ ๓ ทนายเลือกขันทน ขวาทนคนนครลำ ๓ ซ้าย ทนนครลำแดง
ลำ ๓ ตำรวจใหญ่ หลวงอินทรเทพ ลำ ๓ หลวงพิเรนทรเทพ ลำ ๓
ทหารใน ขวาทหลวงวิสุตโยธามาตย์ลำ ๓ หลวงราชโยธาเทพลำ ๓
เข้ากัน ๘ ลำนี้ เจ้ากรมปลัดกรมโตแต่งพันทนายไปลำละ ๖ คน

ข้าทูลลออง ฯ ผู้นำผู้ตามทั้งนี้ นายเวรมหากไทย นายเวรกลา
โหมบอกทางว่าส่งชาววัง ชาววังส่งมหาคเล็กผู้รับเวร ถึงที่ประทับ
กรมวังได้ตรวจเอาขานผู้เรือข้าทูลลออง ฯ ผู้ตามเสด็จชั้น ๓ ชั้น ๒ แล
เรือผู้ใดทัน (๓) มีทันเสด็จ เอากราบทูลพระกรุณา ฯ

ล้อมวงณฑปประพาศ

แลพันเทพราชกลาโหมได้เกณฑ์พันทนายคอบหอ หมู่ตำรวจใน
ซ้าย ๓๖ ขวา ๓๖ รวม ๗๒ หมู่ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๓๖ ขวา ๓๖ รวม ๗๒
หมู่ตำรวจนอกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ หมู่ทหารในซ้าย ๓๖ ขวา ๓๖
รวม ๗๒ หมู่ทนายเลือกหอซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ รวมทั้งสิ้น ๓๓๖
คน ล้อมวงชั้นในชั้นนอก

พันอินทราช (กลาโหม) เกณฑ์ขันทนhamnแล่น หมู่ตำรวจในซ้าย ๒
ขวา ๒ รวม ๔ กระบอกร หมู่ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ กระบอกร
อาสาเคไช กระบอกร ๓ อาสาท้ายน้ำกระบอกร ๓ อาสาซ้ายกระบอกร ๓
อาสาขวากระบอกร ๓ รวม ๓๒ กระบอกร ล่วงไปล้อมวงชั้นใน

แลหมันนรินทร์เสนี

พินเทพราชไต่เกณฑ์เจ้ากรมปลัดกรม

อาสา ๖ เหล่า อาสาสาม คังกองรายล้อมวงชั้นนอก.

แลหมันนรินทร์เสนี เกณฑ์หลวง ขุน หมัน ฝ่ายทหารขนิวัก
๕ ขนสวนขนมะม่วง^๑ ครั้นเสด็จถึงที่ประทับฉนวนแล้ว ผู้คนเอากราบทยล
พระกรุณา ฯ

ถ้าข้างในไปตามเสด็จด้วย ขุนจันทราทิศ ขุนอินทราทิศ ขุน
รักษานารถ ขุนราชขำเรอ สนมซ้ายขวา (เปน) เจ้าพนักงานเกณฑ์
เรือคฤหัสถ์สองตอน ขวา ที่ส่งพันสิ้นลำ ๑ งานใช้พันวันลำ ๑ พิเศษใน
ขุนโสภาลำ ๑ รวมขวา ๓ ลำ ซ้าย พระภูษาน้อยพันสิ้นลำ ๑ พิเศษ
ใน ขนเทพโสภาลำ ๑ รวมซ้าย ๒ ลำ รวม (เรือคฤหัสถ์สองตอน) ๕ ลำ
เรือกรายม่านใหญ่ ขวา ขนรักษานารถลำ ๓ ซ้าย ขุนราชขำเรอลำ ๓ รวม
(เบ็ทเสด็จ) ๖ ลำ สัสตึกเกณฑ์พลพายทกลำ

อนึ่ง สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ พระเจ้าลูกเธอทรงพระเยาว์มิได้ขนิ
เลขไว้แก่สัสตึกะไ้ไปตาม (เสด็จ) ข้างในสั่งสนมพลเรือน สนมพล
เรือนสั่งมหาดไทย มหาดไทยหมายบอกสัสตึก สัสตึกเกณฑ์พลพายให้
(ถ้าแล) สั่งให้ชาทูลลออง ฯ ซักเรือสมเด็จพระเจ้าลูกเธอพระ
เจ้าลูกเธอ เจ้าแก้วสังสนม (พลเรือน) สนมสั่งชาวงวัง ชาวงวังสั่งมหาด
ไทย กลาโหม แลหมันนรินทร์เสนี หมันศรีวิสุทธิเทพเกณฑ์ชาทูลลออง
ซัก ทหารลำ ๑ พลเรือนลำ ๑ รวม ๒ ลำ

๑ ครมเห็นจะหมายความว่า ขึ้นตรวจที่เสด็จประพาสก่อนเสด็จไปถึง
TUDC 16/07/2564

(เสด็จทางสถลมารค กระจับจวบ)

อนึ่งเสด็จทางสถลมารค ออกจากพระราชวังไปวัดวาอาราม
ถ้าไปแห่งใด ๆ มีโต๊ะประทับแรม

หมื่นนรินทร์เสนี เกณฑ์หลวง ชุน หมื่นตำรวจใน ตำรวจนอก
ตำรวจใหญ่ อาสา ๖ เหล่า คำนวักวาอารามสุ่มทุมพุ่มไม้ คอยกราบ
ทูลพระกรุณา ฯ

พันทิพราชกลาโหมคุมเจ้าพนักงานเสด็จตำรวจ ตำรวจนอก สนม
ตำรวจ ไปทำฉนวนแลพลับพลา

พันเทพราช (กลาโหม) เกณฑ์ทนายคอบหอก หมู่มากำรวจใน
ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ หมู่มากำรวจใหญ่ ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐
หมู่มากำรวจนอก ซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๗๐ ทหารใน ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
รวม ๔๐ ทนายเลอกหอก ซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ รวมทั้งสิ้น ๓๗๐ คน
แลขกลองชนะธงฉาน (ชั้น) นอก เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นตัวเสด็จ
เลวแห่งเสด็จ ฯ

พันอินทราช (กลาโหม) เกณฑ์ขนิหามแล่นตามท้ายที่นั่ง ให้
เจ้าหมู่มากำรวจใน ซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ กระจับอก ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๒
ขวา ๒ รวม ๔ กระจับอก อาสาเศษ ๓ กระจับอก ๓ อาสาท้ายน้ำ กระจับอก ๓
อาสาซ้าย กระจับอก ๓ ขวา กระจับอก ๓ รวม ๖ กระจับอก ตามเสด็จ ฯ

พันเทพราช (กลาโหม) สั่งมาให้พันพ้อม (มหาดไทย) หมาย
บอกหมื่นนอกคนิศร หมื่นศรสำแดง เกณฑ์ทนายเลือกแสงขันตามท้าย
พระที่นั่ง ชาย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน

(ให้พันพ้อม) หมายให้ขุนโคมพลล้าน ๓ ขุนสท้านพลแสน ๓
ขม่านำ พันไชยธชย โทณหลวงราชินิกุลถือธง ๘ ขายนำทางเสด็จ แล
เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นทวิศการจเลอแห้วชั้นในตามตำแหน่ง.

(กระบวน) แหน่น้ำ หลวงเทพอรชุน ๓ หลวงราชินิกุล ๓ นำ
ริ้วชั้นใน ๒

ขุนราชมนู ๓ พันเทพราช ๓ คุมยกกลองชนะ ๒
ตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา
รวม (แห่น้ำ) ๖ กรม

แห่หลัง ทหารในซ้ายขวา รัทยาองค์ซ้ายขวา สนมกลางซ้าย
ขวา พลพันซ้ายขวา เจ้ากรมบ้านใหม่ เจ้ากรมโพธิ์เรียง ทนายเลือก
หอกซ้ายขวา หมื่นนรินทรเสนี ๓ หมื่นศรสีหเทพ ๓ รวม (ทั้งกระบวน
นำหลัง) ๓๘ กรม

แลกรมวังใต้ตรวจตราเกณฑ์ชาวเครื่องถือเครื่องสูง ขุนราช
พิमान พันทอง ทวิศ คุมแห่น้ำ เครื่องสูงห้าชั้น เขียวคู่ ๓ แดงคู่ ๓
เหลืองคู่ ๓ รวม ๓ คู่ บั้งแซก คำคู่ ๓ เหลืองคู่ ๓ รวม ๒ คู่ คุมแห่
หลังเครื่องสูงห้าชั้น ขาวคู่ ๓ คำคู่ ๓ รวม ๒ คู่ บั้งแซก แดงคู่ ๓
รวมเป็น ๓ คู่ รวมทั้งนำหลังเป็น ๘ คู่ บังพระสุรย์ ๓

สนมพลเรือนแลชาวแสงแท้ในหว่างเครื่องสูง หน้าพระแสงคาบ
โล่ห์ หมั้นพรสรีนทร์ ๑ หมั้นอินทรจำเริญ ๑ รวมสนม ๒ พระแสง
หอกกำไม้มะเกลือยอกทอง ชุนแสงสรรพยทอ ๑ กำนันพระแสงใน ๑
รวม ๒ พระแสงคาบไทย กำนันแสงใน ๑ พระแสงเขนกำนันพระแสง
ใน ๑ รวมหน้า ๖ แห่งหลัง พระแสงง้าวชุนคชนารณภักดี ๑ พระแสง
หอกง่ามชุนแสงสารภาย ๑ รวมแห่งหลัง ๒

ถ้าในพระราชวัง มหาคเล็กถือ (?) แลหลวงบำเรอภักดี หลวง
รักษมณฑลเขยว หมั้นรงซ้าย หมั้นจงขวา ปลัดวังซ้าย ปลัดวังขวา
เคียงพระวอ

แลกระบวรเสด็จทรง หมั้นนรินทร์เสนี พันเทพราชกลาใหม่
โคงขบวนชี้ให้สมุหพระกลาใหม่กราบทุกพระกรุณา ฯ
(เสด็จทางสถลมารค กระบวรข้าง)

ถ้าเสด็จทรงข้าง กรมข้างเกณฑ์ข้างพลาย ๗ ข้างพึง ๖๕ รวม
๗๒ ข้าง

พระที่นั่งทรงโถง ผูกเครื่องลกพล เครื่องทาวทองคำ ชาวพระ
แสงเชิญพระแสงใส่ในเขาะ พระแสงบนสนองค์ ๑ พระแสงพร้าวองค์ ๑
กระบี่มา (มา) ผูกข้างเขาะองค์ ๑ รวม ๓ องค์ ท้ายข้างควาญ ๑

พระที่นั่งหลังคาทอง สัตการวเชิญมาผูก ชาวแสงเชิญพระแสง
มาผูก (คือ) บนสนคู้ ๑ หอกสนคามเหล็กยอกทองคู้ ๑ นายท้าย
ข้าง คอ ๑ ท้าย ๑ รวม ๒ คนข้าง ๑

พระที่นั่งประพาศ สัตการวเชิญมาให้ นายท้ายข้างผูก ชาวพระ
แสงเชิญพระแสงมาผูก (คือ) ยนสั้น ๓ ยนยาว ๓ หอกสั้นสาม
เหล็กขี้ตองค์ ๑ นายท้ายข้าง คือ ๓ ท้าย ๑ รวม ๒ คนข้าง ๓

พระที่นั่งรอร ผูกเครื่องท้าวทอง ชาวพระแสงเชิญพระแสงกระบี่ ๓
พร้า ๓ มาผูก ชาวพระแสงย่นถย่นกายศิลากลางข้าง ๑ นาย
ท้ายข้าง คือ ๓ ท้าย ๑ รวม ๓ คนข้าง ๓

ข้างคองผูกเครื่องมัน ทนายเลือกแสงย่นถย่นกายศิลากลางข้าง ๓
ละคน เป็นข้างทั้งหน้า ๓ หลัง ๓ รวม ๖ ข้าง นายท้ายข้างคือเป็น
ควาญ ๖

ข้างแทรก (เช่นข้าง) พัง มหาศไทยข้าง ๓ กลาไหมข้าง ๓
จตุศตมภ์ & ข้าง สัสทกกลางข้าง ๓ คลังมหาศมภ์ข้าง ๓ มหาศเล็ก
หัวหม่น & ข้าง นายเวร & ข้าง ขุนข้าง ๒ ข้าง ปลัดข้าง ๒ ข้าง
ขุนเชือก ๒ ข้าง ปลัดเชือก ๒ ข้าง รวม ๒๕ ข้าง

ข้างเครื่องมหาศเล็ก ๑๐ ข้าง

ข้างย่นใหญ่ หม่นราชฤทธิ หม่นราชรงค์ หม่นเพชร (ภา)
ไชย หม่นทรงพิไชย ตำรวนอกทำจำลอง สัสทเกณฑ์เลขสั่งให้หม่น
กรีนศรเชฐ ๓ หม่นวเคษศรชาญ ๓ คุมเกณฑ์หัดเป็นทนายย่น
แลนายข้างคือ ๑ ชาวกองขท้าย ๑ เสมอข้าง ๑ คนทนายย่นกลาง
ข้าง ๑ กรมข้างซ้าย ขวา ๑ ย่นกระสุนนวงงกระบอก ๑ กระสุน

โศก ๑๐ กระสุน กระสุนปราย ๒๐๐ กระสุน หอกซัค ๓๐ แหวนซัค ๑๐
ของผูกทองผูกคอกแดงน้ำ ๑ เขียวหลัง ๑ รวม ๒ คัม

ช่างกันผูกเครื่องนั้น ช่าง ๑ ทนายเลือกขนคาวศิลากลางช่าง
ช่างตะกระขอก ๓ ขนหมื่นกองช่างขคอก ๓ นายช่างเข็นควาญ ๑
ซ้าย ๓๐ ช่าง ขวา ๓๐ ช่าง รวม ๒๐ ช่าง แลทนายเลือกขน หมื่น
อัครนิศร ๓ หมื่นศรีสำแดง ๑ ไต่เกณฑ์ไล่ช่างตามพนักงาน

ถ้าช่างในจะไปตามเสด็จด้วย ช่างในบอกทางว่าวสนมพลเรือน
สังเวร ชาววัง มหาศไทย กลาโหม ให้กรมช่างเกณฑ์ช่าง (แล) หลวง
พรหมขรรค์ชัย หลวงสุริยภักดี ขนสมหิพาน ขนประธานมณฑลเขี้ยว
สนมทหารแต่งจำลองแลกษเขยนลายรง ขวาพนแดง ๑ ซ้ายพนดำ ๑

แลหลวงเทพราชา หลวงทิพรราชา กรมช่างคุมหมื่น จำเข็ม
ตำรวจนอก เครื่องมือสำหรับช่างปากไม้ ๑๐ คน คยเพลิงตัวละ ๒ ดอก
เป็นช่างซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ ช่าง

เขากัน (ทั้งกระบวร) ช่างพลาย ๗ ช่างพึง ๖๕ เป็น ๗๒ ช่าง
พันภาค (มหาศไทย) ไต่เรียกทางว่าวียนสมุหนายกกราบทูลพระ
กรุณา ฯ

(เสด็จทางสถลมารคกระบวรมา)

กรมมาเกณฑ์มาพระที่นั่งผูกเครื่องทองคำ พระที่นั่งทรง ๓
พระที่นั่งรอง ๑ TUDC 16/07/2564

ม้าแข่งใน (นายม้าช) ถอยนกายซัดแล้ง (ฤๅ) ถอยนกาย
ซัดแล้ง ซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ ม้า

ม้าแข่งนอก (นายม้าช) ถอยนกายซัดแล้ง ซ้าย ๕
ขวา ๕ รวม ๓๐ ม้า (นายม้าช) ถอยนกายซัดแล้ง ซ้าย ๖
ขวา ๖ รวม ๓๒ ม้า รวมม้าแข่งนอก ๒๒ ม้า รวมม้าแข่ง (ทั้งสิ้น)
๒๗ ม้า

ม้าสวนทางไปหน้า แห่ซ้ายหมื่นเทพสารถิ ๓ แห่ขวาหมื่นพาส
ไชย ๓ รวม ๒ ม้า

ม้าใช้ (ไปข้าง) หลัง ซ้ายหมื่นไกรพลแมน ๓ ขวาหมื่น
แสนใจเพชร ๓ รวม ๒ ม้า

ม้านำเสด็จ ซ้ายขุนสันทันพลแสน ๓ ขวาขุนโจอมพลล้าน ๓
รวม ๒ ม้า

กระบวนมารวมทั้งสิ้น ๓๖ ม้า มาทงนพนภามหาดไทย ได้เรียก
ทางว่าวยนสมุหนายกกราบทูลพระกรุณา ๗

จุกช่องรายทาง

พันเทพราชกลา โหมเกณท์ทนายหอกรำรวจในซ้ายขวา จุกช่อง
แต่พนัก้าแพงพระราชวังออกไปช่องละ ๒ คนตามซ้ายขวารายทางไปจน
ถึงทขุประทัย

แลพนักันทมหาดไทย ว่าแก่นายเวรนครบาลแขวง (ให้) ชำระ
ทาง คัดไม้ชายเอนตามทาง

กระบวนเสด็จพระพุทธบาท

ตามทเสด็จไปพระพุทธบาทเป็นการปรกติ (จ) พระยากลาโหม
พระสุรเสนา หลวงเทพ (อรชุน) สั่งพันที่ปราชให้เกณฑ์หลวง ขุน
หมื่น ๒ คน ๓ คนเป็นนายกองทำค้ำหนัก คุมพนักงาน & ค้ำรวร สนม
(ทหาร) ช้ายขวา สนมกลางช้ายขวา ค้ำรวรนอกช้ายขวา ไปทำ
ค้ำหนักฉนวนพระนครหลวง ทำเจ้าสนุกพระพุทธบาท แลการรัย
เสด็จของหลวงเจ้าต่างกรม

พระสุรเสนา หลวงเทพ (อรชุน) พันที่ปราชไปตรวจตราเร่งรัด
ถ้าเป็นอำเภอแขวงกรมการ แขวงกรมการไค้ทำ เจ้าพนักงานเป็น
ผู้เร่งรัดให้แขวงกรมการทำ ถ้าแขวงกรมการทำไม่ทัน (ฎ)
จากไม้ไม่พอ เจ้าพนักงานทั้งนี้ต้องหาไม้หาจากทำด้วย

แลค้ำรวรใหญ่ช้ายขวาแต่งเรือพระที่นั่งศรีสักหลาด พระที่นั่ง
กราบ (ลำ) ทรงรัยเสด็จ

แลพันพรหมราชกลาโหมให้เกณฑ์เรือพระที่นั่ง กงกนชักนำเสด็จ
เป็นเรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า บ้านใหม่ลำ ๓ โปธิเรียงลำ ๓ รวม
(คู่ชัก) ๒ ลำ เรือค้ำทหารในช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ รวม ๒ ลำ เกณฑ์
หัตถ์อย่างฝรั่ง ช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ รวม ๒ ลำ ฮาสาวเค็ชช้ายลำ ๓
ขวาลำ ๓ รวม ๒ ลำ รวม (เรือค้ำ) ๖ ลำ เป็น ๘ ลำทั้งเรือคู่ชัก เรือ
กนเรือค้ำรวรในช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ เรือค้ำรวรใหญ่ช้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓

สีสัทชายลำ ๑ ขวาลำ ๑ เวอ ๑๕ ลานพลพายฝ่ายทหารพันเทพราชได้
เกณฑ์ ฝ่ายพลเรือนสีสัทโคเกณฑ์

แลหม่นอกคนศร ๑ หม่นศรสำแดง ๑ เกณฑ์ทนายเลือกขยกลง
เรอทองเรอกนลาละ ๔ กระบอก

แลเรอพระทนต์ปลกลงกรตนาคน ๑ เรอพระทนต์ (ขลลنگ) ราช
สมเสพ ๑ สองลำนี้ พนักงานตำรวจในซ้ายขวาทำแลรักษา ครนมท

เสด็จทหารในซ้ายขวารับ (ไป) บรรพผลกันเขียงแล้วเอาไปทอดทำ
แลเรอคฤหัสสองตอนสนมพล เรอนซ้ายขวาเกณฑ์ ไปตามเสด็จ

(เรอฝ่าย) ซ้าย เรอพระภุษาใหญ่ พันวิเศษลำ ๑ เรอพระภุษาน้อยพัน
สนนลำ ๑ เรอพระสมค พันแก้วลำ ๑ เรอพระโสดพันชนะลำ ๑ เรอ

พิเศศ (เครื่อง) ขนทัพโธชาลำ ๑ หม่นโธชาลำพัวลำ ๑ รวม ๒ ลำ
รวมเป็นเรอฝ่ายซ้าย ๖ ลำ เรอฝ่ายขวา เรอทสร่งพันสนลำ ๑ เรองาน

ไซพันวนลำ ๑ เรอคอง พันแก้วลำ ๑ เรอพิเศศ (เครื่อง) ขนโธชา
รค์ลำ ๑ หม่นกอนแก้วลำ ๑ เรอ (เครื่อง) นมัสการ พันศร

รักษาลำ ๑ รวมเรอฝ่ายขวา ๖ ลำเป็น ๑๒ ลำ พลพายนนสีสัทชายขวา
โคเกณฑ์

แลเรอศรผ้าแดง เรอทนต์กรวยเจ้ากรมแล้ว เจ้ากรมปลัดกรม
เกณฑ์พลพายกันเขียงในกรม ถาเรอศรผ้าแดง เรอทนต์กรวย เรอ

มีมานเจ้าหากกรมมิได้ไปตามเสด็จ สนมพลเรอนยอกจำนวนเรอ จำนวน
พลพายพลกันเขียงมาแก่สีสัท ๆ เกณฑ์เลขให้

(ล้อมวงที่พลับพลาประทับแรม)

ครั้นเสด็จฯ ถึงท่าเจ้าสำนักแล้ว พันเทพราช สัสตียกเอนายเรือ
(แล) พลพายเรือตงเรือกนชนนอกรงชุ่มนำฉาน พันพรหมราชเกณฑ์
แต่ลำเรือส่งให้แกสตำรวจแลอาสาหูกเหล่า ทอดทูนนำฉานต่อกันลงไป
เสมอลำหนึ่งนาย ๑ ไพร่ ๕ คน

แลล้อมวงแบ่งกันอยู่รักษาวัง บ้างลวงขนไปตงตำรวจวางขวาก
เหล็กกรอบพระตำหนักกว้าง ๕ ศอก ๑๐ กอง เสมอกองหนึ่ง บนตา
ตระเงินกระบอก ๑ บนหามแล่นกระบอก ๑ บนทองกระสุนปราย ๒
กระบอก บนคาบชุก ๑๐ กระบอก รวมบน (กองละ) ๑๕ กระบอก
ธนู ๕ คัน นำไม้ ๕ คัน ขวากกระจั๊ ๕๐ หลุม ข้องใหญ่ใบ ๑
ไพร่ ๕๐ คิมของขานยาม

อาสาวิเศษ ทหารใน นอนนอกล้อมวัง ๕ กอง เป็นอาสาวิเศษ
๒ กอง ๑๖ คน ทหารใน ๒ กอง ๑๖ คน รวม ๓๒ คน

แลกรมตำรวจใน ตำรวจใหญ่ ทหารใน สนมทหารซ้ายขวา
เจ้าพนักงานเอาขนล่อไปตั้งประตูละ ๒ กระบอก ชาววังกำกัษประตูด้วย
แล้วชาวท มหากตเล็กวงนำ ชาววังตำรวจในล้อมวง

สัสตียกเอนาเลขเรือคฤหัสสองตชน เรือศิวพานคิง เรือท่งกราย
ไปนอนกรงชุ่มท้ายสนม แลพลพายเรือศิวสักหลาท เรือกราย (ท่ง)
ทรง เรือกราย (ท่ง) รอง นอนริมฉนวนนประจำท่านอกตำรวจล้อมวง

แลพื้นเทพราชเกณฑ์ขบกลองชนะประโคมยาม

แลกรมข้างเกณฑ์ข้างอยู่โรงในกำแพงล้อมพระตำหนัก แลวง
รายในกองขุ่มรอบกำแพงล้อมพระตำหนัก ข้างบนใหญ่ตั้งรวกของเพลิง
นอกกองขุ่มตามซ้ายตามขวา แลเจ้ากรมปลัดกรมคุมไพร่กายเกย
ถือขนนกไพร่กระเวน ๕ ยามตามซ้ายตามขวา เป็นข้าง ๖๒ ข้าง
ใน (กิ่ง) นี้

ข้างต้นอยู่โรงในพระตำหนัก พลาย ๓ พัง ๓ รวม ๒ ข้าง วง
รายรอบกำแพงล้อมพระตำหนัก ๓ คำน พลาย ๖ พัง ๖ รวม ๑๒ ข้าง
ข้างบนใหญ่ตั้งรวกของเพลิง พวกกองขุ่มเสมอข้าง ๑ ทนายบนกลาง
ข้าง ๑ กรมข้าง (ข) คอ ๓ ท้าย รวม ๓ คน ขุนกระสุนนิ้ว (กิ่ง)
กระบอก ๓ กระสุนโคก ๓๐ กระสุน กระสุนปลาย ๒๐๐ กระสุน หอก
ซัด ๓๐ เล่ม แหวนซัด ๓๐ เล่ม เป็นข้างพังซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
รวม ๔๐ ข้าง

(กอง) กระเวน ๕ ยาม ซ้ายยาม ๑ พระราชวังเมือง ๑ ไพร่
กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๒ หมื่นคชศักดิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕
ยาม ๓ ขุนทรงสิทธิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๔ หลวงศรี
ไชยาทิศ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ขวา ยาม ๓ พระกำแพง ๓ ไพร่
กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๒ หมื่นคชสิทธิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๓
ขุนทรงศักดิ์ ๓ ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ ยาม ๔ หลวง (ศรี) สิทธิธรรม ๓
ไพร่กายเกย ๕ รวม ๕ รวมนาย ๘ ไพร่กายเกย (ถือ) ขนนกไพร่ ๓๒

รวม ๕๐ คน ช้างพัง ๘ ช้าง เข้านั้นเป็นช้างพลาย ๗ พัง ๕๕ รวม ๖๒ ช้าง ระดมมาตระเวน & ยามตามซ้ายตามขวา

ม้าซ้าย ยาม ๓ หลวงปราบพลแสน ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ยาม ๒ หลวงศรีวิเศษ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ยาม ๓ ขุนสุนทรสินธพ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ยาม ๔ หมื่นชำนาญภูเบศร์ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ม้าขวา ยาม ๑ หลวงทรงพล ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ยาม ๒ หลวงพิไชยมุนตรี ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ยาม ๓ ขุนวิสูตรวิเศษ ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ ยาม ๔ หมื่นชำนาญบาล ๑ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว & รวม ๕ รวมนาย ๘ ไพร่ถือหอกถือหฺล่าว ๓๒ รวมเป็น ๕๐ คน ม้า ๘ ม้า

แลหมื่นนรินทร์เสนี พันเทพราชกลาโหม หมื่นศรีสหเทพ พันพดุมมหาคไทย ไท้เกณฑ์ชุมนุมคุ้มไพร่ทหารถือขันทนงไพร่ไพร่พลเรือนสี่สี่คเกณฑ์ถือหอกถือหฺล่าว ตั้งกองร้อยชั้นนอก ห่างพระตำหนักออกไป ๒๐ เส้น ฟากตะวันออก ๒ กอง ฟากตะวันตก ๒ กอง รวม ๔ กอง ตระเวนบรรจบถึงกัน เสาหมอกองหนึ่ง ฝ่ายทหาร นาย ๒ ไพร่หลวงถือขันทนงไพร่ ๕๐ รวม ๕๒ พลเรือนนาย ๑ ไพร่หลวงถือหอกถือหฺล่าว ๕๐ รวม ๕๒ คน รวมเป็นนาย ๔ ไพร่ ๒๐๐ รวม ๒๐๔ คน

๑. ทำเนียบเดิมนั้นเป็นหลวงพิไชยพาชี จะแก้ใหม่ถ้าหนังสือนี้จะเขียนสร้อยชื่อผิดก็เปนได้. TUDC 16/07/2564

แลเกณฑ์ตตงคอยเหตเห็นอนาทายนำ ห่างพระตำหนักออกไ้

๒๐ เส้น คนฝ่ายทหารเกณฑ์อยู่ทายนำ กรมอาสาตามนาย ๒ ไพร

๒๐ รวม ๒๒ คน พลเรือนเกณฑ์อยู่เห็นอนา กรมม้า นาย ๒ ไพร

๒๐ รวม ๒๒ คน รวมเป็นนาย ๔ ไพร ๕๐ รวม ๕๔ คน.

แลขานูชกองร้อยคอยเหตุชั้นในชั้นนอก ๆ กว่าลือมวงนั้น หมัน
นรินทร์เสนี หมันศรีสหเทพ พันเทพราช พันพุดม ไ้ตั้งสั่งให้สมุห
นายก สมุหพระกลาโหม แ่พอรู้จำนวนไว้ แลกรมพระราชวังบวร ๆ
ให้ข้าหลวงไปตรวจ แลเอากราบทูลพระกรุณา ๆ ถ้ากรมพระราชวัง
บวร ๆ ไม่ไ้เฝ้า สั่งขานูขึ้นมาให้เจ้าต่างกรมแลตำรวจในพระราชวัง
หลวงกราบทูลพระกรุณา ๆ

แลหมันศรีสหเทพเกณฑ์ขุนหมันฝ่ายพลเรือนกำกยนครบาล (แล)
แขวง ตรวจตราสารวัดคังร้านกองเพลิง พันจันทไต้ตรวจทางให้นครบาล
แขวงกรมการทำทาง กรุยหลักลอยแลหลัगतอ โขคหากตักไม้ชายไม้
เอนทั้งในทางชลมารคแลทางสถลมารคชงกคทางเสด็จ

(กระบวรทางสถลมารคเสด็จขึ้นพระพุทธรบาท)

อนงดาเสด็จ ๆ แต่ทำเจ้าสนุกชนไปประทับแรมพระตำหนักพระ

พุทธรบาท

๑. ความที่เกยวถึงกรมพระราชวังบวร ๆ ตรงนี้ บางทีจะเป็นแบบแผนมีขึ้นใหม่
ครั้งเมื่อสมเด็จพระเจ้าโลกเชอ เจ้าฟ้า กิ่ง กรมขุนเสนาพิทักษ์เป็นกรมพระราชวังบวรฯ
โดยท่านองจะไ้มีหน้าที่เป็นผู้ตรวจมาแต่ก่อนนั้นแล้ว.

กลาโหมเกณฑ์นายกองนายงานคุมเจ้าพนักงานขึ้นไปทำพระ
 คำหนักแลทางสถลมารค แต่ทำเจ้าสนุกถึงบางโขมค พนักงาน
 ขุนนครไคทำ^๑ แต่บางโขมคถึงพระพุทธรูป พนักงานกรมการ
 เมืองสระบุรี (แล) พนักงานขุนโฮลนไคทำ พนักงานที่ไคเกณฑ์หลวงขุน
 หมื่นคุมไพร่สี่สี่ไปช่วยแขวงแลกรมการท่าทาง ๕ กอง กองหนึ่ง
 นาย ๓ ไพร่ ๕๐ รวม ๕๓ คน

พันเทพราชเกณฑ์นายคชหอกหมี่ ตำรวจในซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐
 รวม ๑๐๐ คน ตำรวจนอกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน ตำรวจใหญ่
 ซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน ทหารในซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน
 ทนายเลือกหอกซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน รวมเป็น ๓๕๐ คน
 แลขกลองชนะ ๓๐๐ คน แตรฝรั่ง ๕ คู่ แตรทอง ๒ คู่ สังข์คู่ ๑ ขิงฉาน
 ๕ คู่

อนึ่งพันเทพราชเกณฑ์ขันทามแล่น ตำรวจในซ้าย ๒ ขวา ๒
 รวม ๔ ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ อาสา (วิเศษ) ซ้าย ๓ ขวา ๓
 รวม ๖ อาสาเคโซ ๓ อาสาท่ายน้ำ ๓ รวม ๖ รวมเป็นขันทามแล่น ๑๒
 กระบอกตามท้ายพระที่นั่ง.

แลเจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นศรัทธาจารย์ตำรวจเลวแหร่วในตำแหน่งแห่ง
 หน้า (คือ) หลวงเทพธรชน ๓ หลวงราชนิกุล ๓ นำรวจชนในรวม ๒
 ขุนราชมนู พันเทพราชคุมขกลองชนะ (รวม) ๒ ตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจ

๑. ท้องที่ตอนนี้เป็นยังอยู่ในอำเภอ นคร แขวงจังหวัดกรุง ฯ ขุนนครเป็นนาย
 อำเภอ.

ใหญ่ซ้ายขวา ตำรวนนอกซ้ายขวา ๒ กรม แห่หลัง (คือ) ทหาร
ในซ้ายขวา พลพันซ้ายขวา รักษาองค์ซ้ายขวา เจ้ากรมบ้านใหม่ เจ้า
กรมโพธิ์เรียง ทนายเลอกหอกซ้ายขวา (รวมเขน) ๓๐ กรม หมนนวนนทร
เสน หมนศรีสทเทพ (ปลายรว)

กรมวงเกณฑทเคืองสง แห่น่า (คือ) เคืองสงห้าชั้น เขียวคู้ ๓
แดงคู้ ๓ เหลืองคู้ ๓ รวม (เคืองสง) ๓ คู้ บังแตรกคำคู้ ๓ เหลือง
คู้ ๓ รวม (บังแตรก) ๒ คู้ รวม (ทั้งเคืองสงบังแตรกแห่น่า) ๕ คู้
แห่หลัง เคืองสงห้าชั้น ขาวคู้ ๓ คำคู้ ๓ รวม (เคืองสงแห่หลัง)
๒ คู้ บังแตรกแดงคู้ ๓ รวม (ทั้งเคืองสงบังแตรกแห่หลัง) ๓ คู้ บัง
พระสุริย์ ๑ พันทอง ขุนราชพิมาน ๑ คน

แลชาวแสง กรมสนมพลเรือน ถือพระแสงหว่างเคืองสงน่า
(คือ) พระแสงกายโล่ หมนพรสุรินทร ๑ หมนอินทระจำเวญ ๑ พระแสง
หอกกำมไม้มะเกลือขอกทอง ขุนแสงสรรพยทช ๑ กำนันแสงใน ๑
พระแสงกายไทย กำนันแสงใน ๑ พระแสงเขน กำนันแสงใน ๑
พระแสงหว่างเคืองสงหลัง (คือ) พระแสงง้าว ขุนคชนารณภักดี ๑
พระแสงหอกกำม ขุนแสงสารภาย ๑

พันพุดมหมายบอกทนายเลอกแสงขนคาบศีลาตามท้ายพระที่นั่งซ้าย
ขวา ๕๐ รวม ๓๐๐ คน

แลให้หมายให้ขุนโคมพลล้าน ๓ ขุนสท้านพลแสน ๓ ชมน่าน
ขุนไชยรชชโยนหลวงราชันีกุลถอง ๘ ขายน่าทางเสด็จ

กรมช่างซ้ายขวาเกณฑ์ช่างสำหรับกระบวรเสด็จ ๑ ช่างพระ
 ทิ้งทรง ๑ ช่างพระทิ้งรอง ๑ ช่างนำ ๑ ช่าง (ผูกพระทิ้ง) หลังคาทอง
 ๑ ช่าง (ผูกพระทิ้ง) ประพาคโถง ๑ รวม ๕ ช่าง ช่างตั้งนำ ๓ หลัง
 ๑ รวม ๖ ช่าง ช่างกันใบ ๑๐ (ช่างกัน) นอกกองอาสา ๒๐ รวมช่าง
 กัน ๓๐ ช่างแทรกขนช่าง ๒ ปลัดช่าง ๒ นายเชือก ๒ ปลัดเชือก ๒
 มหาศไทย ๑ กลาใหม่ ๑ จตุศกมภ์ ๕ หัวหมนนมหาดเล็ก ๔ รวมช่างแทรก
 ๑๘ ช่าง ช่างบัน ๒๐ ช่างเครื่องมหาดเล็กซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐ ช่าง
 ช่างกบสำหรับช่างใน ๔๐ ช่างพระประเทียบ พระทิ้งหลังคาทอง ๑
 (ช่างตั้ง) ๑ ช่างนำ ๒ ช่างหลัง ๒ รวม ๕ ช่าง ช่างบนนำ ๕ บนหลัง ๕
 รวม ๓๐ รวมช่าง (กระบวร) พระประเทียบ ๑๕ ช่าง รวมเป็นช่างกระบวร
 เสด็จ ๑ ของหลวง ๑๒๘ ช่างกระบวรพระประเทียบ ๑๕ ช่าง รวมทั้งสิ้น
 ๑๔๔ ช่าง

ช่างพระทิ้งผูกเครื่องลูกพล ๒ คาวทองคำ ชาวพระแสงเชิญพระ
 แสงใส่ในเขาะ พระแสงบนสนคู้ ๑ พระแสงพร้าวองค์ ๑ กระบี่มาผูกข้าง
 เขาะองค์ ๑ นายท้ายช่าง (เป็น) ความ ๑ พระทิ้งหลังคาทอง ๕ ตำรวจ
 ยกมา กรมช่างผูกช่าง ชาวพระแสงเชิญพระแสงบนสนคู้ ๑ พระแสง
 หอกคามเหล็กขีตของคู้ ๑ พระแสงบนยาวองค์ ๑ นายท้ายช่าง (ขี) คอ
 ๑ ท้าย ๑ รวม ๒ คน ช่าง ๑ พระทิ้งนำผูกเครื่องลูกพลคาวทอง
 ชาวพระแสงเชิญพระแสงกระบี่องค์ ๑ พระแสงพร้าวองค์ ๑ รวม ๒ มาผูก
 ทนายเลือกแสงบนถอยบนค้ายคี่ลากลางช่างกระบี่ ๑ นายท้ายช่าง (ขี)
 คอ ๑ ท้าย ๑ รวม ๓ คน ช่าง ๑

๑. นำตัวช่างพระประเทียบตรงนี้ เห็นจะหมายความว่ากระบวรพระมเหสี
 ๒. ในต้นฉบับเขียน ลูกพลุ อย่างนี้ จะถูกต้องที่สุดจะอย่างไรขอเพจไม่ทราบ.

ข้างกิ่งผูกเควของมัน ทนายเลอกแสงบนถอบนคาบศิลากลาง
 ข้าง ๆ ละคน นายท้ายข้าง (ขี่) คอ ๓ ท้าย ๓ เป็นข้างคั้งนำ ๓
 หลัง ๓ รวม ๖ ข้าง

ข้างแทรก (เป็นข้าง) พัง พระกำแพง ๓ พระราชวังเมือง ๓
 รวมชนข้าง ๒ หลวงคชศักดิ์ ๓ หลวงคชสิทธิ์ ๓ รวมปลัดข้าง ๒
 ขนทรงศักดิ์ ๓ ขนทรงสิทธิ์ ๓ รวมชนเชือก ๒ หมันศรีวิสุทธิบาล ๓
 หมันราชสิทธิกรรม ๓ รวมปลัดเชือก ๒ มหาศไทยกลาโหมจตุสดมภ์ ๖
 หัวหมันมหาศเล็ก ๔ รวมข้างแทรก ๑๘ ข้าง

ข้างบนใหญ่ หมันราชฤทธิ ๓ หมันราชรงค์ ๓ ตำรวจในตำ้าลของ
 สังกิเกณฑ์เลขสั่งให้หมันศรีสรเชฐ หมันวิเศษสรชาญ कुมหักเป็น
 ทนายบนกลางข้าง ๆ ละคน นายข้างชคอ ๓ นายกองเป็นควาญ ๓
 เสมอควหนง ทนายบนกลางข้าง ๓ กรมข้างชคอ ๓ ท้าย ๓ รวมเป็น ๓ คน
 บนกระสุนนวงงกระบอก ๓ กระสุนโตค ๓๐ กระสุนปราย ๒๐๐ รวม
 ๒๓๐ กระสุน หอกซัค ๓๐ แหวนซัค ๓๐ รวม ๒๐ เล่ม ึ่งผูกทอง
 ข้างละคอก แดงนำ เขียวหลัง เป็นข้างนำ ๓๐ ข้าง หลัง ๓๐ ข้าง
 รวมเป็นข้างพลาย ๒๐ ข้าง

ข้างกันในผูกเควของมัน ทนายเลอกถอบนคาบศิลากลางข้าง ๆ
 ละคน ๓ ขนหมันกองข้างนอกชคอ ๓ ท้าย ๓ เป็นข้างซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม
 เป็นข้างพลายกัน ๓๐ ข้าง

กองช่างอาสาแก่นชั้นนอก มีทนายฉอบนคาบศิลากลางช่าง หมู่
ตำรวจกลางชั้นนายโชติราช นายไชยราช ตำรวจในเป็นทนายชั้นเสมอ
ช่าง ๑ ขุนหมื่นชาวกองช่าง (ชักอ) ๑ ทนายชั้นกลางช่าง ๑ ไพรีนาย
ช่าง (เป็นควาญ) ๑ รวม ๓ คน เป็นช่างซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวมช่าง
แก่นนอก ๒๐

ช่างเครื่องมหาคเล็ก สำหรับพระสุพรรณศรี พระล้อมทองช่าง ๑
สำหรับพระล้อมตะบัน พระโอสถสุม พานพระชกช่าง ๑ พระเท้าทองพระ
เท้าเงินช่าง ๑ หม้อตองพระบังคน กาพระบังคนช่าง ๑ พระตะกาศเงิน
ใส่พระสุธารค์ช่าง ๑ พันทอง พันทองแพรช่าง ๑ พระแสงกระสุน พระ
แสงง้าว พระแสงหอกช่าง ๑ พระกลตแตก พระกลตฝนช่าง ๑ พระสมศ
พระกระทานชนวนช่าง ๑ พระยื่นโตของเสวยช่าง ๑ รวมเป็น ๑๐ ช่าง
มหาคเล็กเชิญเครื่อง จำหุ้มแพรกำกับเครื่องถวาย

หลวงพรหมบริรักษ์ หลวงสรีภักดี ขุนสมุหพิมาน ขุนประธาน
มดเตี้ยร สนมทหารแต่งจำลองกบเขยนลายรง ขวาพนแดง ซ้ายพนดำ
แลหลวงเทพราชา หลวงทิพราชา กรมช่างคุมหม้อน้ำเชื่อมกรม
ช่าง เครื่องมือสำหรับช่างปากไม้ ๓๐ (คน) คบเพลิงตัวละคร ๒ คอก
ช่างขวา ๔๐ ซ้าย ๔๐ รวมเป็น ๘๐ ช่าง.

ช่างพระประเทียมพลาย ๔ พัง ๓๓ รวม ๓๗ ช่าง

ช่างพระที่นั่งหลังคาทอง นายพดมา นายจันย์ญญา สัตตำรวจเชิญ
มา กรมช่างผูก นายท้ายช่าง (ช) คอ ๑ ควาญ ๑

ข้างฝั่งผกเครื่องมน ทนายเลขแสงชั้นคายนกลางข้าง ๆ ละ
คน เป็นข้างคิงนำ ๒ หลัง ๒

แลข้างชั้นใหญ่ เสมอข้างหนึ่ง ทนายชั้นกลางข้าง ๓ กรมข้าง
(ข) คอ ๓ ความญ ๑ รวมเป็น ๓ คน ชั้นกระสุนนวงกกระบอก ๓ กระสุน
โคก ๓๐ กระสุนปราย ๒๐๐ รวม ๒๓๐ กระสุน หอกซึก ๓๐ แหวนซึก ๓๐
รวม ๒๐ เล่ม องผกทององละคอก แดงนำ เขียวหลัง รวม ๒ อง
เป็นข้างคิงนำ ๕ หลัง ๕ รวม ๓๐ ข้าง

แลข้างประทกทแลสิ่งของพระคลังข้างนำแลพระคลังข้างในสำหรับ
ไปตามเสด็จ ๆ นั้น ถ้าข้างนำพนักงานเจ้ากรมปลัดกรมกรายทูลพระ
กรุณา สิ่งเวรกรมข้างจ่าย ถ้าข้างใน ๆ กรายทูลพระกรุณาสั่งทางว่า
ให้สนม (พลเรือน) สิ่งเวรชาววังเวรมหาดไทย ให้กรมข้างจ่าย
กรมข้างจ่ายให้พนักงาน ๆ บัศตราไว้แก่กรมข้าง จ่ายข้างกระบวร
เสด็จ ๆ แลนอกกระบวรเสด็จ ๆ มากน้อยเท่าใด พันภาค (มหาดไทย)
ใดเรียกทางว่ากรมข้าง ให้พลหัวเจ้าท่านสมุหนายกกราบทูล
พระกรุณา

กรมมาเกณฑ์มาผกเครื่องทองคำ (พระที่นั่ง) ทรง ๓ (พระที่นั่ง)
รอง ๓ มาแขงในถอยบนถอยทวน คายซึกแล่ง ซ้ายตำรว ๓ ขุนหมื่น ๕
ขวาตำรว ๓ ขุนหมื่น ๕ รวมตำรว ๒ ขุนหมื่น ๓๐ เป็น ๓๒ มาแขง
นอกถอยเกาทณทคายซึกแล่ง ซ้ายตำรว ๒ จีน ๕ ขวาตำรว ๒ จีน ๕
รวมตำรว ๔ จีน ๓๐ เป็น ๓๔ ถอยทวนคายซึกแล่ง หมื่นพนช ซ้าย ๒
ขวา ๒ รวม ๓๒ รวมแขงนอกซ้าย ๓๓ ขวา ๓๓ เป็น ๖๖/มี/2564

ม้าศึก ขุนกองขดอทวนกายซัดแล้ง ขันนกโพรงผูกข้างม้าตัวละคร
กระบอก ซ้าย ๘ ขวา ๘ รวม ๑๖ ม้า

ม้าสวนทางไปนำกระบวรแห่กายซัดแล้ง ซ้ายหมื่นเทพสารดี ๓
ขวาหมื่นพาชัยไชย ๓ รวม ๖ ม้า

ม้าใช้ (กระบวร) หลังกายซัดแล้ง หมื่นไกรสรแมนซ์ ๓ หมื่น
แสนใจเพ็ชรชี่ ๓ รวม ๖ ม้า

ม้านำเสกกายซัดแล้ง ขุนโหมพลล้านชี่ ๓ ขุนสท้านพลแสนชี่ ๓
รวม ๖ ม้า

รวมกระบวรม้า ๖๐ ม้า พันเอก (มหาดไทย) ใ้เรียกหาว่า
สั่ง พลหัวแก้วท่านสมุหนายกกราบทุกพระกรุณา

แลขุนสเรนทรวิชิตคุมฝพายบ้านใหม่ ๕๐ ขนอภัยเสนาคุมฝพาย
โพธิ์เรียง ๕๐ รวม ๓๐๐ คน หลวงเทพา (สัสดี) คุมเลขเรือกงเรือ
กันซ้าย ๕๐ คน หลวงศรีกาฬสมศ (สัสดี) คุมเลขเรือกงเรือกันขวา
๕๐ คน รวม ๓๐๐ คน ถอหอกถอพัว (เป็นกระบวร) ท้ายพระ
ที่นั่ง ๒๐๐ คน

แลสัสดีเกณฑ์ยกเอาเลขฝพายเรือกงสองตอน เรือครุฑแดง
เรือที่นั่งกราบ เรือเจ้าหากรมมิได้ ห้ามยอชงทหารในซ้ายขวา แลงใน
เครื่องนมัสการ คุม

แลหมื่นนรินทร์เสนี หมื่นศรีสหเทพ เกณฑ์ชนหมื่นตามรถสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ (แล) พระเจ้าลูกเธอ ๆ รัชเสด็จขึ้นไปพระพุทธรูปบาท เจ้ากรม ปลัดกรมฝ่ายทหาร ขุนพิไชยนุราชวรธำมรงค์เจ้ากรม ๑ หมื่นมณเฑียรราช (รถ) ปลัดกรม ๑ รวมฝ่ายทหาร ๒ ฝ่ายพลเรือน ขุนราช (รถ) ยานบริรักษ์ เจ้ากรม ๑ หมื่นรัตนภูบาล ปลัดกรม ๑ รวมฝ่ายพลเรือน ๒ รวมเป็น ๔ คน

แลรถพระที่นั่งทรงพระบรมข เป็นพนักงานเสด็จ รถมกัณทร ๑ พระประเทียบ กรมหลวงพิพิธมนตรี^๑ สนมตำรวจซ้ายขวา ๓ รถมพระราชทานพระสงฆ์ รถมสมเด็จพระเจ้าลูกเธอ รถมพระเจ้าลูกเธอหลานเธอ รถมฝ่ายทหารเป็นพนักงานตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ตำรวจนอกซ้ายขวา ทหารในซ้ายขวา สนมทหารซ้ายขวา อาสาหกเหล่า แลรถฝ่ายพลเรือนเป็นพนักงานมหาดไทย (น้ำทิ) ขุนราชอาญา (สมุห์ยาญชี) จตุสดมภ์ กรมช้างซ้ายขวา กรมสรรพากรใน กรมสรรพากรนอก กรมล้อมวัง ได้ทำแลกระบือชักรถนั้นกรมมาให้จ่าย

อนึ่งโค (แล) เกวียน (นั้น) พนักงานเวรทางเกณฑ์กรมการหัวเมือง เมืองมโนรมย์ ๑ เมืองไชยนาท ๑ เมืองสิงห์บุรี ๑ เมืองสรรคบุรี ๑ เมืองอ่างทอง ๑ เมืองอินทร์ ๑ เมืองพรหม ๑ เมืองลพ

บุรี ๑ เมืองสระบุรี ๑ แขวงสี่ทิศ^๑ ให้เอาโค (แล) เกวียนมาบรรทุก
 สิ่งของข้างหน้าข้างใน ของเครื่องเล่น (มหรรคพ) ของคอกไม้เพลิง
 ของแสงสรรพยทศ ขึ้นไปพระพุทธรูปตามยานุชี (เจ้าพนักงาน) ข้าง
 ใน (คือ) หมั้นเทพขันธ์ หมั้นราชขันธ์ (แล) เจ้าพนักงานข้างหน้า^๒
 (แก่จำนวนเกณฑ์) จะเป็นเมืองใดมากน้อยเท่าใดจำมิได้ จำมิได้
 โคเกวียน กรมการแขวงเอาเงินมาให้เจ้าพนักงานชำระโคเกวียน แล
 เงินค่าโคเกวียนทั้งนี้ กรมการแขวงเรียกเอาแก่ราษฎรเสมอเรือน ๑
 เสมอกัน เรือนละบาท ๑ (ค่า) หมายถึงเรือนละ ๒ สลึง (คือ ๕๐ สตางค์)
 ครน่อยมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สั่งว่า ราษฎรเสียค่าโคเกวียน
 แต่เมืองจันทวา แลแขวงหัวเมืองฝ่ายเหนือ นอกกว่านมโคเสียค่า
 โคเกวียน ให้เฉลี่ยเอาค่าโคเกวียนให้ทั่วทุกหัวเมือง คงราษฎร
 ไร่เสียค่าโคเกวียน (ครว) ๑ ๑๐๐ ร้อยเรือนละสลึง ๑ หมายถึงเรือนละเพ็ง ๑
 ไร่เงินมากน้อยเท่าใดส่งไว้พระคลัง ต่อเสด็จฯ ไร่เงินนั้นนำมาจ่าย
 ถ้าเหลือส่งเข้าพระคลังหลวง

(ล้อมวงที่พระพุทธรูป)

ครนเสด็จฯ ๑ ถึงพระพุทธรูป ล้อมวงตั้งตาววางชวากกระชับ
 เหล็กร้อยพระตำหนัก ๕ คอก (ตั้งเป็น) ๑๐ กอง กอง ๑ บนตาคะครว

๑. แขวงสี่ทิศอยู่ในจังหวัดกรุงฯ ๑ คือแขวงรอบกรุง ๑ แขวงเสนา ๑ แขวงอุไทย ๑
 แขวงนคร ๑ รวมเป็น ๔ แขวง.

๒. ทรงนับต้นฉบับเห็นจะตกชื่อเจ้าพนักงาน

เงินกระบอก ๑ ขันหามเล่นกระบอก ๑ ขันคาบชค ๓๐ กระบอก ขันทอง
 กระสุนปราบ ๓๐ กระบอก รวมขัน ๒๒ กระบอก ๑๒๕ คัน น้ำไม้ ๕
 คัน โลหะ ๕ ขวากกระชัย ๕๐ หลุม คนกองละ ๒๐ คน (๓๓) ๗๐ คน

ทหารในอาสาวิเศษอยู่นอกล้อมวัง ทหารใน ๒ กอง ๑๒ คน อาสา
 วิเศษ ๑๒ คน

แลประตุลล้อมวังนั้นชาววังได้กำกับรักษาด้วย

แลสี่สี่ พันเทพราช ยกเลขเรือพระที่นั่ง เรือต่ง เรือกัน เรือ
 ศรมาแดง เรือคฤห์ มานอนชุ่มน้ำฉาน แลท้ายสนม

แลกรมช่างกรมมาเกณฑ์ช่างเกณฑ์มาตระเวน ๕ ยามตามซ้าย

แลขวา เหมอนอย่างเมือเสด็จประทับแรมอยู่ณะพระตำหนักท่าเจ้าฉนภ.

อนึ่ง หมันนรินทร์เสนี พันเทพราช ฝ่ายทหารเกณฑ์ขุนหมัน
 ไพร่ ถอยนบกไพร่ แลฝ่ายพลเรือน หมันศรีสหเทพ พันพดมเกณฑ์
 ขุนหมัน สี่สี่เกณฑ์ไพร่ถอยออก ตังกองร้อยคอยเหตุ ตระเวนพทักษ

รักษาชั้นนอก ห่างพระตำหนักออกไปทาง ๑๕๐ เส้น ๑๐๐ เส้น ๕๐ เส้น
 ๓๐ เส้น ตระเวนบรรจบถึงกัน เช่นคนกองร้อย ๕ กอง ตั้งอยู่ อาร

ทองแดงกอง ๑ ห้วยวังวากอง ๑ ศิลาตาคอง ๑ ท้ายเขาคอง ๑
 พูลวงกอง ๑ กองตระเวน (อีก) ๕ กอง ตั้งอยู่หนองบัวกอง ๑

หนองสามสี่ยกอง ๑ บ่าไม้แดงกอง ๑ เขาคินกอง ๑ ทังศิลาตาคอง ๑

กองคอกยเหตุ ๒ กอง ตั้งอยู่พนักยงกอง ๓ ทนองค์คอกยเหตุกอง ๑ กอง
 ตั้งเชิงเขา ๒ กอง เสมอกอง ๑ ทหารนาย ๑ ไฟร์ถอยขึ้น ๓๐ พลเรือน
 นาย ๑ ไฟร์ถอยหอกถอยหลาว ๓๐ รวมเป็นกองละ ๒๒ คน เลขกอง
 คอกยเหตุกองตั้งทรงนตรระเวนบรรจบถึงกัน พนักงานตำรวจในซ้ายขวา
 ผู้อยู่เวรได้ตรวจตราเอากราบทุกพระกรุณา ฯ
 อนึ่ง ถ้าทรงพระกรุณาฯ ให้เอาช่างบรรทุก ๒ เทยว กรมช่าง
 เกณฑ์ขุนหมื่นคุมไฟร์ถอยหอกถอยหลาว พนักงานแต่งนายรองมาตั้ง
 คำน ห้ามมิให้ช่างกลับ อยู่ที่ทนองค์คอกยเหตุกอง ๑ พหลวงกอง ๑ พนัก
 ยงกอง ๑ รวม ๓ กอง กอง ๑ (มี) นาย ๑ นายรอง ๑ ไฟร์ ๒๐ รวม
 ๒๒ คน

อนึ่งคอกไม้เพลิง เครื่องเล่นทั้งปวง สำหรับสมโภชพระพุทธบาท
 (นั้น) เป็นพนักงานพินิจที่ใดกะเกณฑ์ตรวจตราว่ากล่าว

(การรักษาพระนครเวลาเสด็จไม่อยู่)

อนึ่งถ้ามีที่เสด็จไปพระพุทธบาท (๑๑) เมืองลพบุรี (๑๑)
 เมืองเพชรบุรี นครบาลเกณฑ์รักษากรุง ฯ
 กรมล้อมพระราชวัง พระเพชรพิไชยตั้งกองชุมนุมอยู่จวนที่ท้องสนาม
 กลาง ขุนหมื่นคุมไฟร์รักษาขอมเชิงเทินรอบพระราชวังกรม ๑

กรมวังนอกอยู่ที่มณฑลลาวเวียง หลวงราชฤทธานนท์ หลวง
 นนทเสน ขุนหมื่นชาววังนอก เหล่า ๓

กรมวังเกณฑ์ ขุนอินธำญา ๓ ขุนเทพสุภา ๓ ขุนพรหมสุภา ๓
 (ตุลาการศาลกรมวัง) ๓ คน อยู่จำหลักประตูทำสียเข็ญ (เหล่า ๑)

แล (พนักงาน) อยู่รักษากรุง ๓ ระยะเวลาออกห้าม ๓ กงคุม
 ๓ กง ๓ กง รักษาจำหลักแตรระแวงในกรุงเทพมหานคร ๓ กง ๓ กง ๓ กง
 นอกกรุงเทพมหานคร ๓ กง รวม ๑๙ กง เป็น (คือ)

ขุนเสี ๓ ขุนสารวัตร ๓ นายตำรวจซ้าย ๓ นายพ้อมรง ๔
 นายขานกลาง ๓ รวม ๘ นาย ไพรีสม ๘๐ รักษาผู้ร้าย ๘ คน
 รวม ๘๘ คน

พระยายมราช ๓ หลวงขุนหมื่น ๑๐ เสมียนทนาย ๒๐ ไพรีสม
 กาลัง ๒๐๐ รวม ๒๓๓ คน กงคุมชกตาทพอยู่ท้องสนามหน้าพระสพ
 เพลากลางคนไปตรวจตราทั่วกรุง

หลวงรองเมือง ๓ เสมียนทนาย ๑๐ ไพรีสม ๕๐ รวม ๖๓ คน
 ๓ อยู่ยอมเพชรบางกระจะ แลไปตรวจตราอำเภอทหาร

ขุนเทพผล ๓ เสมียนทนาย ๗ ไพรีสม ๓๒ รวม ๔๒ คน กง
 อยู่จำหลักสะพานลำเหย ๓ ระยะเวลาออกพลเรือน

(ก้องตรวจกรมเมือง) กงคุมรักษาจำหลัก แลตรวจใน
 กรุง ๔ อำเภอ ขุนอุสารขร ๓ หมื่นอุสารขร ๓ ขุนวิจารณ์ภูธร ๓

๑. ทว่า มาพระสพ ทรงนี้ จะเป็นตรงไหนสงไสยอยู่

ขุนตระเวนรักษา ๓ หมื่นนครบริบาล ๓ ขุนภักดีภูวบาล ๓ หมื่นภักดี
ภูวบาล ๓ โพร่สมนายละ ๓๐ คน รวมนายโพร่ ๘๘ คน

(กองตระเวนกรมเมือง) ตระเวนนอกกรุง ตามพนักงาน ๔
อำเภอ ขุนนครภักดี ๓ หมื่นนครภักดี ๓ ขุนจ้านงบุรี ๓ หมื่นจ้านง
บุรี ๓ ขุนแพ้วภูวบาล ๓ หมื่นแพ้วภูวบาล ๓ ขุนไชยบุรีบาล ๓ หมื่น
ไชยบุรีบาล ๓ โพร่สมนายละ ๓๐ รวมนายโพร่ ๘๘ คน

รวม (พนักงานในกรุงเทพมหานคร) นาย ๖๓ โพร่
๕๒๒ คน เป็น ๕๘๕ คน

อนึ่งมีตราขังให้หาผู้ครอง (แกล) ผู้รังเมือง (คือ) เมือง
วิเศษไชยชาญ ๑ เมืองอินทบุรี ๑ เมืองพรหมบุรี ๑ (เมืองสิงห์บุรี)
เมืองสรรค ๑ เมืองนครไชยศรี ๑ เมืองสุพรรณบุรี ๑ เมืองราชบุรี ๑
รวม ๘ เมือง เข้า (มา) บรรจบอยู่รักษากรุง ฯ ใต้ตระเวนทางเรือ
รอบกรุง ๘ ลำ เป็น (จำนวน) นาย ๘ โพร่เมืองละ ๕๐ คน รวม
เป็น ๔๐๘ คน

กรมท่าซ้ายขวาเกณฑ์แบ่งอยู่รักษากรุง ฯ รักษาจำหลักตระเวน
บรรจบตงกันตามอำเภอ เป็น (คือ)

ขุนท้องสอ ขุนท้องสมุทร อำเภอจีน (รักษา) แต่พวกหนึ่ง
ประคอง

ขุนโกษาอิศหาก ขุนราชเศรษฐี อำเภอแขก (รักษา) แต่
ตะพานประคองถึงวัดนางมุก เลี้ยวลงไปถึงประตูไทรกานูญ

๑. ในต้นฉบับเขียน เมืองสรทบุรี สันนิษฐานว่าจะเปนสรรคบุรี.

สอรรถประรำ วิประวาชี อำเภอพราหมณ์เทศ (รักษา) แต่หน้า
 ภูคินางมุกมาวักอำแม่ ทั้งจะกัญญไปถึงเสวชิงช้า กองตระเวนกรมท่า
 กอง ๓ นาย ๓ โพร ๓๐ คน ๒ กองรวมเป็น ๖๖ คน

ขุนโรงขุนศาลอยู่รักษาช่องจำหล่อตามนำที่ทุกกรม แลเจ้ากรม
 ปลัดกรมนอกกว่าน แยังไว้ประจำการรักษาที่เสด็จออก รักษาที่มทนาย
 รักษาโรงแสง รักษาคลัง รักษาฉาง รักษาศาลาลูกขุน ความพนักงาน
 ทุกกรม

ข้าราชการผู้อยู่ทั้งนี้ พนักงานเสมียนตรากรมพระนครบาลได้
 เรียกขานชื่อ เข้างบสั่งให้พลหัวเจ้าท่านสมุหนายก แลผู้อยู่ประจำ
 การกรุงฝ่ายทหาร (นั้น) พันเทพราชเรียกขานชื่อสั่งให้พลหัวเจ้าท่าน
 สมุหพระกลาโหม (แต่ก่อนเสด็จ) ครั้นเสด็จไปแล้ว ข้าราชการของ
 ขุนพระบาทผู้อยู่รักษากรง ๆ บอกรเข้าไปยังทัพหลวง

แลการทหารซึ่งหมื่นนรินทร์เสนี พันเทพราช พันทิพราช พัน
 อินทรราช พันพรหมราช กระเกณฑ์ทั้งนี้ เขาว่าแก่สมุหพระกลาโหม
 พระสรเสนา หลวงธรรมไตรโลก หลวงเทพอรชุน ฝ่ายพลเรือน
 ซึ่งหมื่นศรีสทเทพ พันพยอม พันภาณ พันเภา พันจันท กระเกณฑ์ทั้งนี้
 เขาว่าแก่สมุหนายก หลวงอำมาตย์ หลวงราชินิกุล (ต่าง) ยังค้ำ
 ยัญชาตามข้าราชการ ขอเศษะ ๆ

(จบตำรากระบวนเสด็จเท่านั้น)

จดหมายอย่างธรรมเนียมการพระราชพิธี

ในรัชกาลที่ ๑

(๑) แท้พระทราย)

๑ วันอังคารเดือน ๕ แรม ๑๓ ค่ำ ปีชวดจัตวาศก (พ.ศ. ๒๓๒๕)
 มีหมายเวรนายควร (รุอัสว มหาศไทย) มาว่า หลวงข้าเรอภกคกรบสง
 ใสเกล้าฯ สังกว่า พระทรายอย่างแต่ก่อนให้เอาไปทอองพระโรง^๑แท้เพลา
 เป็นฉวัน ๕ ๗ ๕ ค่ำชวด ให้มหาศไทยกลาใหม่เกณศ^๒คู้แท้พระ
 ทรายตามแต่ก่อน (แล) พันพุดม พันเทพราชชอกเข้าไปว่า ครอง
 (ทรงพระกรุณาโปรด) ให้ทำราชการตามอย่าง (เมื่อแผ่นดินสมเด็จพระ
 พระบรมโกศ^๓ อย่าให้เอาอย่างพระยาตากสิน แลอย่างธรรมเนียม
 ครองพระบรมโกศ^๓นั้น ถ้าจะเกณศ^๒พระหลวงขุนหมื่นเป็นคู้แท้^๒เกินเท่า
 หน้าน่าแท้หลังการสิ่งใด ๆ ถ้าแท้เด่นออกพระราชวังเข้ามา เป็นพนักงาน
 มหาศไทยกลาใหม่ได้เกณศ^๒ (ถ้าแท้แท้) ในพระราชวังออกไปนอก
 พระราชวัง เป็นพนักงานเสมียนตรากรมวังได้เกณศ^๒ นายควรนาย
 เวมหาศไทยส่งชอกเข้าไป ให้ชาววังว่าแก่หลวงรักษมณเตียร หลวง
 ข้าเรอภกคกรบสง หลวงรักษมณเตียร หลวงข้าเรอภกคกรบสงให้ชาววังอยู่เวร
 เกณศ^๒พระหลวงขุนหมื่นคู้แท้^๒เกินเท่าแท้พระเจดีย์ทราย ส่งเวรนายควร

๑ คือห้องพระโรงพระราชวังเดิม เวลานั้นแรกเสวพระราชย์ ยังไม่สร้างกรุงเทพฯ ฯ

(๒) สิ่งของเครื่องราชูประโภคจะสร้างใหม่)

๑ เครื่องจะโตทำขึ้นใหม่ พระไชยใหญ่ ๑ เล็ก ๑ แผ่นทองพระ
 สุพรรณบัฏ ๑ พระมหาสังวาล ๑ พระมหาสังข์ทอง ๑ พระมหาสังข์
 เงิน ๑ พระมหามงกุฏ ๑ นลของพระบาท ๑ พืชินผกมขาม ๑ ธาร
 พระกรง่าม ๑ ธารพระกรยอศทอง ๑ ดอกจำปาทอง (อย่าง) ๑ ดอก
 พิกุลทอง (อย่าง) ๑ ดอกพิกุลเงิน ๑ แผ่นทองรองเขียนรูปราชสีห์ ๑
 พระกลศ (ค้ำ) เงิน ๑ พระเต้าทอง ๑ พระเต้าเงิน ๑ ตั้งไม้มะเดื่อ ๘
 ท่อน้ำ (สหัสธารา) คียุก ๑ พระแสงตรีศูล ๑ พระแสงจักร ๑ พระ
 เสมาธิปัต ๑ พระฉัตรไชย ๑ พระเกวฬพ่าย ๑ พระมหาธงไชย
 (ครุฑพ่าห์) ๑ ธงไชยกระบือชู ๑ พระเต้าเบญจकरण ๑ พระที่นั่ง
 สุวรรณปฤษฎางค์ทอง ๑ กลองอินทเทวี ๑ มโหรีทัก ๑ พระมณฑปที่
 สรง ๑ (สี่สังฆาหลังน) จะเดอนเขา พระนามลงแผ่นทอง ๑ รวม ๕๓
 (นับได้แต่ ๕๐) สิ่ง

อธิบาย

เครื่องราชูประโภคที่กล่าวมานี้ สังกศได้โดยสิ่งของ คือ พระ
 มณฑปที่สรงพระกระยาसनานเป็นต้น เห็นว่าสร้างสำหรับพระราชพิธีบรม
 ราชาภิเศก แลขานูชนเขียนไว้ในหว่างจดหมายเหตขบชาล พ.ศ. ๒๓๒๕
 กขชเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ จึงเข้าใจว่าสร้างเมื่อจะทำพระราชพิธีปราบคา
 ภิเศก เมื่อขบชาล พ.ศ. ๒๓๒๕

(๓ ถือน้ำสวาท)

๑ วันจันทร์เดือน ๓๐ แรม ๑๓ ค่ำ ปีเถาะเบญจศก (พ.ศ. ๒๓๒๖)

เพลาช้างทูลของ (ฉลพระบาท) ผู้ใหญ่ผู้น้อยข้างหน้าข้างใน
ฝ่ายทหารฝ่ายพลเรือนถือน้ำพร้อมกันฉวักไฟ

อธิบายว่า เวลานั้นวัดพระศรีรัตนศาสดารามยังสร้างไม่แล้ว จึง
ถือน้ำที่วัดพระเชตุพน

(๔ ถอยพระประทับเดือน ๑๓)

๑ อังคารเดือน ๑๓ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ขึ้น ๑๕ ค่ำ แรมค่ำ ๓ เป็นวันออก

พระวษา เสกขลังลอยกระทงนำขนานประจำทำกำรบ ๓ วัน เรือพระที่นั่ง
บัลลังกรัตนาศน์ เป็นพนักงานนายไกรลาศตำรวจในขวา เรือพระที่นั่ง
บัลลังกราชสมเสพเป็นพนักงาน (นายแก้วภักดี) ตำรวจในซ้ายไต้หน้า
ออกทอดกัณฑ์ขนานประจำทำ หลังคาเรือใส่ส้วมแดงผูกม่านทั้ง ๒ ลำ
แล้วม่านรวก้วย

พระยาราชสงคราม แลเจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นพันทนายทหาร
ในซ้ายขวาไต้ลงอยู่สำหรับเรือพระที่นั่งบัลลังกรัตนาศน์ พระที่นั่ง
บัลลังกราชสมเสพคอยรับใช้

เรือทอดกัณฑ์เห็นอนำท้ายหน้าผาน แลเรือทอดกัณฑ์นั้นลำละ ๓ คน
มีโคมสานตามเพลิงใบ ๓ มีหม้อใบ ๓ ห้ามเรือมิให้ลวงเข้ามาชนล่อง
ไต้ เรือตำรวจใหญ่ซ้ายอยู่เห็นอนำลำ ๓ เรือตำรวจใหญ่ขวาอยู่ท้ายหน้า

ลำ ๑ เรือตำรวจในซ้าย เรือตำรวจในขวาอยู่นำฉาน ๒ ลำ รวมเป็น
(เรือทอศทูน) ๔ ลำ

เรือรูปสัตว์สำหรับลอยพระประทีปนั้น เป็นพนักงานนายนิค นายชิต
หุ้มสีสัถหลายหลายวงเค็ม เป็นเรือพระที่นั่งสีสัถหลายลำ ๑ เรือ
พระที่นั่งกราย (ลำทรง) ลำ ๑ เรือพระที่นั่งกราย (ลำ) รองลำ ๑ เรือ
พระที่นั่งกงลำ ๑ เรือพระที่นั่งหงส์ลำ ๑ เรือพระที่นั่งครุฑลำ ๑ เรือ
เอกไชย ๒ ลำ รวมเป็น ๘ ลำ

นายไกรลาศตำรวจในขวาโตเภาเรือลอยพระประทีป เรือนาค
เรือคชสีห์ เรือกิเลนรวม ๓ ลำไปส่ง นายแก้วราชตำรวจในซ้าย
โตเภาเรือนาค เรือราชสีห์ เรือกิเลน รวม ๓ ลำไปส่ง แลเรือลอย
พระประทีปทั้งนี้เจ้าพนักงานโตเภาไปส่งทหารในเรือพระที่นั่งขลุ่ย
ทั้ง ๓ วัน

แลเรือพระที่นั่งขลุ่ย เรือทอศทูน เรือรูปสัตว์ ลอยพระประทีป
ทั้งปวงนี้ พันพรหมราช (กลาใหม่) ได้ตรวจตราว่ากล่าว
ทหารในซ้ายขวาได้ส่งเรือหยวกลอยพระประทีป แต่ส่วนทหารใน
ซ้าย ๑๕๐ (ลำ) ขวา ๑๕๐ (ลำ) ๓ วัน เป็นเรือหยวก (๓๐๐ ลำ)

- ๑. ถ้าว่าหุ้มสีสัถเหล่านี้ เจ้าหุ้มแพร ๆ เป็นตำแหน่งในมหาเศ็ล หุ้มสี
สัถหลาย เห็นจะเป็นตำแหน่งในสี่พาย
- ๒. ในทำเนียบว่านายแก้วกัถดี
- ๓. ในต้นฉบับว่า กษสีห์ ซ้ำกันไป เห็นว่าที่ถูกต้องจะเป็นราชสีห์

หมื่นทิพมาลา หมื่นเทพมาลา ขุนแก้ว (หลวง) พรหมวิจิตร (หลวง) เพ็ชร์กรรม (ช่างเขียน) ได้ส่งกระทงกระทายคอกบัววันละ ๓๐๐ กระทง ทั้ง ๓ วัน เป็นกระทง (คอกบัว) ๓๐๐ คอก

เรือใช้ไปคอยรับใช้อยู่ณท้ายพระตำหนักแพ เป็นเรือทหารในซ้าย ลำ ๓ ขวาลำ ๓ เรือทนายเลอกหอกซ้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ เรือทนายเลอกบนซ้ายลำ ๓ ขวาลำ ๓ รวม ๖ ลำ

(เชือก) พรวนล้ามกันหนุ่ย^๑ ผลลอบไว้นำพระตำหนักแพ สำหรับกันสายน้ำ มิให้เรือกระทงลอบปะแพเข้าไปถึงเรือพระที่นั่งบัลลังก์นั้น เป็นพนักงานนครบาลได้ทำแลเอาไปผูก

คอกไม้เพลิงระทาลแลพลุนั้น เป็นพนักงานขุนแก้ว ขุนทอง^๒ ขุนแก้วพันจันทมหาดไทย

(๕ เสด็จพระราชทานพระกฐินทางชลมารค)

๑ วันพฤษภาคม ๓๓ แรม ๕ ค่ำ ยี่เถาะเบญจศก (พ. ศ. ๒๓๒๖)

เพลเช้า เสด็จไปพระราชทานพระกฐินทางชลมารค วัดบางบัวใหญ่ ถนนอิ ๓ วัดหงส์^๓ ที่ ๒ เรือทรงพระกฐินนั้นเอาเรือพระที่นั่งใหญ่แควจักรมูช มหาศเล็กห่มชมพูลงพายทอดหน้า ผพายตำรวใหญ่ลงพายทอดหลัง พายนั้นใบยักทองกำมตาชาติ มีหวหมันตำรวใหญ่

๑ ในต้นฉบับเขียน ก้นอ่า อย่างไรจะถูกสงไสยอยู่

๒ ขุนแก้ว ขุนทอง เป็นเจ้ากรมช่างคอกไม้ซ้ายขวา

๓ เวลานั้นสมเด็จพระสังฆราชอยู่วัดบางบัวใหญ่ ถ้าวัดระฆังเดี๋ยวนั้น พระธรรมธีรราชชมหามุนี ที่พระพนมรัตน์อยู่วัดหงส์

๔ ในต้นฉบับเขียนทอดหัน แปลไม่ออกจึงแก้ตามความ

ถ้องสามชายนำเรือคน ๑ นายเรือตำรวจใหญ่ลงไปสำหรับเรือ ๓ คน
ขุนหมื่นศรัทธาไปสำหรับผ้าพระกฐินคน ๑ แตรสังข์ลงเรือ (พระกฐิน)
แตรรองคน ๑ แตร (ฝรั่ง) วิลันตาคู่ ๑ สังข์คน ๑ แลเรือพระกฐิน
นั้นเป็นพนักงานตำรวจใหญ่

(เรือพระกฐินนั้น) เกิมนายนิต นายซิก แลหลวงอินทรเทพ
หลวงพิเรนทรเทพ หมื่นไชยาภรณ์ หมื่นไชยภญา ไต้คยแต่ง พัน
พรหมราชาฉลา โหมแหวเรือไต่ตรวจตราว่ากล่าว

พจนทไต่เกณฑ์เรือทั้งอาสาพิเศษชายขวา ชักเรือพระกฐินคู่ ๑
ใส่ยัพาทย์รามัญลำ ๑ ใส่ลครรำลำ ๑ นอกกว่านี้เป็นเรือแท้ ๒ คู่ ๔ ลำ

อันเกล้าสนักกระหม่อมเสด็จไปพระราชทานพระกฐินฉวักบางว่าใหญ่
วทหงส์ เสด็จทรงเรือพระที่นั่งศรีลลกลาดคพนแดงเขียนลายรดน้ำ เรือ
พระที่นั่งทองแขวนฟ้า บ้านใหม่ (ลำ ๑) โปธิเรียง ลำ ๑) ชักเรือ
พระที่นั่ง

เรือทั้งทหารใน ชายลำ ๑ ขวาลำ ๑ เกณฑ์หคอย่างฝรั่งชายลำ ๑
ขวาลำ ๑ (ในต้นฉยบขาคชอกรมไป ๒ คู่) เป็นเรือทั้ง ๔ คู่หน้าเสด็จ
แลเรือตำรวจใน เรือชาววัง เรือชาทูลลของรัชพระบาทน้าการมเสด็จเป็น
อันมาก

ครนเสด็จตงวทแลแล้ว ฝ่ายทหารเกณฑ์ให้หมู่พนักงานล้อมวง
เป็นคนกำนชาย ตำรวจใหญ่ชาย ๓๐ ทหารในชาย ๓๐ ตำรวจในชาย ๓๐

๑ ครนต้นฉยบขาคชอกรม คาคว่าจะเป็นเรือพระกฐิน

ตำรวจนอกซ้าย ๒๕ สนมทหารซ้าย ๑๕ ทนายเลอภหอกซ้าย ๒๐ รวม ๑๔๐
 บ้านขวา (กรมนี้ ๆ ฝ่ายขวา^๑) ๑๔๐ คน รวมเป็น ๒๘๐ คน ล้อม
 วงท่งนเป็นพนักงานพันเทพราช (กลาโหมตรวตรา)

ขุนท้ายของ ขุนทามแล่น ไปตามเสด็จแล้วเขาย่นไปตั้งรุกช่อง
 อยู่ตามซ้ายตามขวา เป็นขุนตำรวจในซ้าย ๒ กระจบอก ขุนตำรวจใน
 ขวา ๒ กระจบอก ขุนตำรวจใหญ่ซ้าย ๒ กระจบอก ขุนตำรวจใหญ่ขวา ๒
 กระจบอก ขุนอาสาเคไชกระจบอก ๑ ขุนอาสาท้ายน้ำกระจบอก ๑ ขุนอาสา
 ซ้ายกระจบอก ๑ ขวากระจบอก ๑ รวมขุน ๓๒ กระจบอก คน ๓๒ คน
 ล้อมวงท่งนเป็นพนักงานพันอินทราชเวรขัน (กลาโหมตรวตรา)

(๒) เสด็จพระราชทานพระกรุณ ทางสถลมารค)

๑ ฝ่ายทหารพลเรือนเกณฑ์ให้พระกรุณไปพระราชทานวัดโพธิ์ ๓
 วัดสระเกษ ๒ (เมื่อ) ฅวันเสาร์ ฅือน ๑๑ แรม ๘ ค่ำ ยี่เกาะเบญจ
 ศก (พ.ศ. ๒๓๒๖)

(กระบวนแห่ผ้าไตรพระกรุณ) เป็นคน (ฝ่าย) ทหาร ยี่กลอง
 ชนะ ๑๕ คู่ รวม ๓๐ คน แตรวงอน ๓ คู่ แตรวิสันทา ๓ คู่ สังข์อน ๑
 รวม ๑๓ คน ขุนคายนชก ตำรวจในซ้าย ๒๕ ตำรวจในขวา ๒๕ ตำรวจ
 ใหญ่ซ้าย ๒๕ ตำรวจใหญ่ขวา ๒๕ รวม (ตำรวจ) ๓๐๐ คน ถือแหลน

๑ ในต้นฉบับมีชอกรมเหมือนข้างนำทุกกรม จำนวนคนก็เท่ากัน.
 ๒ เวลานั้นกลองคุพระนครเห็นจะยังชุตไม่แล้ว จึงเสด็จวัดสระเกษทางสถลมารค
 ๓ แห่พระกรุณแต่ก่อน กระบวนแห่ผ้าไตรไปนำ แล้วกระบวนแห่เสด็จตามไป
 ฟังเลิกเมื่อรัชกาลที่ ๕UDC 16/07/2564

อาสาซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ เซนทของซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ (อาสา) เทโช ๒๐
(อาสา) ท้ายน้ำ ๒๐ รวมคนกรมอาสา ๓๒๐ คน (คือ) ingsamshay
หมู่สัฒราวงอาสาหกเหล่า ทหารใน รวม ๘๐ คน พลเรือนคนเกินแท้
๓๐๐ คน รวม (กระบวรแท้เอาไตรพระกฐิน) ๔๙๓ คน

(กระบวรแท้เสด็จ) ทหารเกณฑ์เจ้ากรมปลัดกรมหัวหมื่นตัวสี่^๑
พันทนายสำรวจแล้วแท้เสด็จ ฯ สันเกล้าสนกรมหม่อมไปพระราชทานพระ
กฐิน วัดโพธิ์ ๑ วัดสระเกษ ๒ ทางสถลมารค ฦวันเสาร์ เดือน ๓๓
แรม ๘ ค่ำ ข้เงาะเขยงศก เพลาเช้า เป็นการปรกติ^๒ เกณฑ์คนแท้
(คือ) กระบวรนำ พระยาเทพวรชู้ ๑ พระยาราชนิกูล ๑ นารว ๒
สำรวจในซ้าย ๓๐ สำรวจในขวา ๓๐ สำรวจใหญ่ซ้าย ๓๐ สำรวจใหญ่
ขวา ๓๐ สำรวจนอกซ้าย ๓๐ สำรวจนอกขวา ๓๐ สนมทหารซ้าย ๒๐
สนมทหารขวา ๒๐ รวมกระบวรนำ ๒๒๒ คน

กระบวรหลัง (ทหาร หลวงนรินทร์เสนี^๓) ๑ ทหารในซ้าย ๓๐
ทหารในขวา ๓๐ (เจ้ากรม) ทหารบ้านใหม่ ๑ (เจ้ากรมทหาร) โพธิ์
เรียง ๑ พลพนซ้าย ๕ พลพนขวา ๕ ทนายเลือกซ้าย ๒๐ ทนายเลือก
ขวา ๒๐ ขนท้ายหนัก ๓๐ หลวงวาสเทพ ๑ หลวงพิศณุเทพ ๑ พลเรือน
หลวงศรีสัทเทพ ๑ ทนายเลือกแสงขน ๑ รวมกระบวรหลัง ๒๕๐ คน

๑ ตัวสี่ เป็นคนจำพวก ๑ ในสำรวจ แต่โบราณมีคณในสี่พายอีกจำพวก ๑ เรียกว่า
ขณลาบ

๒ ทว่าเป็นการปรกติ เห็นจะหมายความว่ามิใช่กระบวนพยุหยาตราซึ่งมีแต่บางข้.

๓ ตรงนี้ต้นฉบับขลย คงเป็นชื่อข้าราชการ เพราะมีเลข ๑ อยู่จึงคาดว่าจะเป็น
หลวงนรินทร์เสนีฝ่ายทหาร ควบข้างหลังต่อไปเป็นฝ่ายพลเรือน.

ถือหอกรุกช่องตามตรอกถนน ตำรวจในซ้ายในขวา (หุคช่องละ)
๒ คน ซ้าย ๑๔ ช่อง รวม ๒๘ คน ขวา ๑๖ ช่อง รวม ๓๒ คน รวม
เป็น ๓๐ ช่อง ๖๐ คน

(เสก) ขนวกแล้วคอบกราบทุกพระกรุณา ฯ พระยาสิทธิราช
เคไช ๑ หลวงไกรเทพ ๑ ขุนจง (พยท) ๑ ฯ

(๗ ลอยพระประทับเดือน ๑๒)

๑ ถึงเดือน ๑๒ ขุน ๑๔ คำ ขุน ๑๕ คำ แรมคำ ๑ เป็นวันเพ็ญ
เดือน ๑๒ เสกตั้งลอยเรือพระประทับ

แลเรือพระประทับนั้นเป็นพนักงานตำรวจในซ้ายในขวา เขาเรือ
พระที่นั่งยลสงครามนาคัน บิลลังกราชสมเสพมาทอศหน้าพระค้ำหนักแพ
เป็นพนักงานตำรวจในซ้ายขวา ตำรวจใหญ่ซ้ายขวา ทหารในซ้ายขวา
แลหมันทพมาลา หมันเทพมาลา (ชง) ขันแก่ (หลวง) พรหม
วิจิตร (หลวง) เพ็ชวกรรมช่างเขียนซ้ายขวา เขาเรือรูปสัตว์ เรือหยวก
กระตงคอกบัว ไปส่งเรือพระที่นั่งทั้ง ๓ วัน เทียนซงทุกเพลิงลอยพระ
ประทับนั้นเจ้าพนักงานไปเบิกต่อกรมวัง กรมวังเบิกต่อช่างใน เรือ
ไชย ๖ ลำ แลเรือห้ามเหนอน้ำ เรือห้ามทำยน้ำ น้ำฉาน เจ้าพนักงาน
ทั้งทำตามอย่าง (ลอยพระประทับคราวเดือน ๑๓) ออกพรรษา ฯ

(๘ พิธีของเปรียญ)

๑ อนึ่งเดือน ๑๒ แรมคำ ๑ เจ้าพนักงานตำรวจใหญ่ซ้ายขวา
เขาเสาโคมไชยโคมพระประเทียบ ขันนำพระที่นั่งทศทิศออกในพระ

ราชฐาน ตำรวรในซ้ายขวาผลัดกันทำโคมไชยคนละขี้ โคมพระ
 ประเทียบคนละขี้ เพลาค่ำอยู่ตามโคมทุกวันกว่าจะครบกำหนด โคม
 (บริวาร) รายในวังริมโคมพระประเทียบนั้น เป็นพนักงานตำรวรนอก
 ซ้าย ๓๐ ตำรวรนอกขวา ๓๐ รวม (โคมตำรวรนอก) ๕๐ สนมทหาร
 ซ้าย ๓๐ สนมทหารขวา ๓๐ รวม (โคมสนมทหาร) ๖๐ ได้เอาโคมไป
 ชนพร้อมกันกับโคมไชยโคมพระประเทียบ แลโคมตามฉนวนประจำทำ
 เป็นพนักงาน ตำรวรในซ้าย ๕ ขวา ๕ ตำรวรใหญ่ซ้าย ๕ ขวา ๕
 รวม (เป็นโคม) ๒๐ ทวงไต่ตาม

แล (โคมยันตาศักดิ์) ต่างรูปตราจำนำ แขนวนคาลลูกขุน^๑
 เป็นพนักงานพันเอก หัวพันมหาดไทยไต่กะเกณฑ์หมายออกเจ้าพนักงาน
 ตรวงตราว่ากล่าว

โคมตามกำแพงรอยพระนครนั้น เป็นพนักงานนครบาลนายอำเภอ
 ไต่ข่าวร้องราษฎรชาวบ้าน นำบ้านผู้ใดผู้ใดไต่เคียงไต่เอาเส้าโคมขึ้น

แลตามโคมไชย โคมประเทียบ โคมบริวาร (โคม) ยันตาศักดิ์
 ตามศาลาลูกขุน โคมราษฎรชาวบ้าน (ทั้งนี้) เอาชนเคียน ๑๒ แรม
 ค่ำ ๑ พร้อมกัน ค่ำถึงเคียนอายชนค่ำ ๑ จึงเลิกโคมพร้อมกันทั้งสิ้น ฯ

(๙ กระจับปี่เจ้จางานพระเมรุพระเจ้ากรุงธนบุรี)

๑ (ฝ่าย) ทหารเกณฑ์เรือพระที่นั่ง เรือตงเรือถน แลชกช้อง
 คลองน้ำซ้ายขวาตามทางเสด็จ แต่ฉนวนน้ำประจำทำถึงวัดบางยเรือ

ครั้นถึงวัดบางยี่เรือแล้วเกณฑ์ทนายคอบหอกอยู่ล้อมวงตามพนักงาน แล้ว
อยู่ตั้งกองคอบหอกท้ายน้ำกอง ๑ สำหรับเสด็จพระราชทาน (เพลิง)
ศพล่วงลงวัดบางยี่เรือ^๑

(กระบวร) ทางชลมารค เรือพระที่นั่งศรีสุทธานคร ๑ (ผพาย)
๕๘ คน เรือพระที่นั่งทองแขวนฟ้า บ้านใหม่ลำ ๑ (พลพาย) ๕๗ คน
โพธิ์เรียงลำ ๑ (พลพาย) ๕๗ คน

เรือทั้ง ทหารในซ้าย ลำ ๑ (พลพาย) ๖๕ คน ขวา ลำ ๑
(พลพาย) ๖๐ คน เกณฑ์หอกอย่างฝรั่ง ซ้าย ลำ ๑ (พลพาย) ๕๒
คน อาสาวิเศษซ้าย ลำ ๑ (พลพาย) ๖๗ คน ขวา ลำ ๑ (พลพาย)
๖๗ คน รวมเรือทั้ง ๓ คู่ พลพาย ๓๖๓ คน

เรือจุกช่อง (ฝ่ายซ้าย) ตำรวจใหญ่ซ้าย (จุกช่อง) ที่แม่น้ำ
ใหญ่น้ำกฏจน ๒ คน คลองริมบ้านพระอภัยวานิช ๒ คน คลองเข้าไป
วัดบางสะไ้ ๒ คน คลองวัดบางยี่เรือ ๒ คน (ฝ่ายขวา) ตำรวจ
ใหญ่ขวา (จุกช่อง) ที่คลองขุดใหม่ ๒ คน คลองวัดสังข์กระจาย ๒
คน คลองบางลำเจียก ๒ คน รวม (จุกช่อง ๗ แห่งเป็นคน) ๓๔ คน

ล้อมวงซ้าย ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓๐ คน ทหารในซ้าย ๒๐ คน
ตำรวจนอกซ้าย ๓๐ คน ทนายเล็อกหอกซ้าย ๒๐ คน สนมทหาร

๑ วันแรมเดือนไม่ปรากฏในต้นฉบับ แต่เข้าใจว่าคงอยู่ในระหว่าง แต่เดือนอ้าย
จนเดือน ๔ ปีเถาะ พ.ศ. ๒๓๒๖ เพราะวางตำราในไว้ระหว่างนั้น

๒ ตรงที่สร้างวัดถ้ำตาตมิต

๓ เดือนนี้เรียกว่าคลองบางสะไ้

๔ เรียกว่าคลองขุดใหม่^{TUDC} เข้าใจว่าคลองคูระงนบุรีที่คลองบางกอกใหญ่

ชาย ๓๕ คน รวม (ล้อมวงฝ่ายชาย) ๑๔๐ คน ล้อมวงฝ่ายขวา (กรม
ฝ่ายขวา) ๑๔๐ คน รวมล้อมวงทั้งชายขวาเป็น คน ๒๘๐ คน

บนท้ายที่นั่ง ตำรวจในชายบน ๒ กระจบอก คน ๖ คน ตำรวจ
ในขวาบน ๒ กระจบอก คน ๖ คน ตำรวจใหญ่ชายบน ๒ กระจบอก คน ๖
คน ตำรวจใหญ่ขวาบน ๒ กระจบอก คน ๖ คน อาสาเคโชบนกระจบอก ๑
คน ๓ คน อาสาทายนายบนกระจบอก ๑ คน ๓ คน อาสาซ้ายบนกระจบอก
๑ คน ๓ คน ขวาบนกระจบอก ๑ คน ๓ คน รวมเป็นบน ๑๒ กระจบอก
คน ๓๖ คน

กองคอยเหตุอยู่ท้ายนาคานบางหลวง หลวงสรเสนี ๑ ขุนราม ๑
ขุนชนะ ๑ ไพโรถอก ๑๐ รวม ๑๓ คน ฯ

(๑๐ ยิงปืนอาภูนา)

๑ อนึ่งเดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ จะสนับเก้าชนบใหม่ขึ้น พันอินทราช
พันเทพราช ไต่เกณฑ์ชนใหญ่ขึ้นยิงอาภูนาการพระราชพิธีตรุษ
เดือนเดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ ขเดาะเบญจศก (พ.ศ. ๒๓๒๖)

เป็นบนคาศกยิงพรธมถน ๓ นก แลวงศกเดี่ยว (ยิงท) ประตุ
พระราชวังเสมอประตุละ ๕ กระจบอก ๑๗ ประตุเป็นบน ๘๕ กระจบอก
บนคาศกเดี่ยว (เปน) สัญญาทโรงพระราชพิธี ๓๐ กระจบอก
บนคาศกตั้งยงหน้าศาลาลูกขน ๕๐๐ กระจบอก เป็นบนคาศกเดี่ยว
๓๐ กระจบอก บนคาศก ๕๘๕ กระจบอก รวมบนเล็ก ๖๑๕ กระจบอก

๑ ในต้นฉบับมีรายชื่อกรมเหมือนฝ่ายซ้าย

๒ ว่า ๑๗ ประตุ เห็นจะเป็นทั้งประตุขึ้นนอก ทั้งพระราชวังหลวงแลพระราช

ขุ่นใหญ่ยิ่งพร้อมกัน ๓ น้ก แล้วผลัดกันยิ่งกว่าจะรุ่ง (คือ)
 ขุ่น (ขนาด) กระสุน ๒ นิ้ว คันท้ำ ๖ ขาท (ตั้งยิงที่) ประตู
 เมืองรอบนอก (ทั้งประตูใหญ่แลประตูช่องกุฎ) เสมอประตูละ ๒ กระบอก
 ๓๘ ประตูเป็นขุ่น ๗๖ กระบอก

ขุ่น (ขนาด) กระสุน ๓ นิ้ว ๔ นิ้ว คันท้ำ ๓ (ตั้งยิงขุ่น) ขอมละ ๒
 กระบอก ๓๓ ขอมเป็นขุ่น ๖๖ กระบอก (ตั้งยิงที่) ถนนหลังโรงช้าง
 ทางไปวัดสลัก ๒ กระบอก ถนนหน้าโรงช้าง ๒ กระบอก ถนนหน้าโรง
 เสือเมืองโรงทรงเมือง ๒ กระบอก ถนนหน้าบ้านเจ้าพระยารัตนาพิพิธ ๒
 กระบอก รวม ๔ ถนนเป็นขุ่น ๘ กระบอก

ฝังควนตก ขุ่นคาบชุกยิงที่หน้าโรงพระแก้ว (พระราชวังเดิม)
 ๒๐๐ กระบอก

ขุ่นใหญ่กระสุน ๒ นิ้วยิ่งพร้อมกัน ๓ น้กกว่าจะรุ่ง (ตั้งยิง) ที่
 ตะแลงแกง ๒ กระบอก คันสพานกุฎแขก ๒ กระบอก ฉางเกล็ด ๒
 กระบอก วิกขางวานธย ๒ กระบอก รวม (ขุ่นยิงทางฝังควนตก)
 ขุ่นเล็ก ๒๐๐ กระบอก ขุ่นใหญ่ ๘ กระบอก

รวมขุ่นยิงอาภูนาเป็นขุ่นใหญ่ ๓๓๘ กระบอก ขุ่นเล็ก ๘๓๕ กระบอก

๑ คือถนนหน้าพระธาตุ

๒ คือถนนหน้าพระลาน

๓ คือถนนหน้าพระลาน

๔ คือถนนท่าขวัง เข้าใจว่าเวลานั้นบ้านเจ้าพระยารัตนาพิพิธอยู่ตรงสวนกุหลาบ

๕ เห็นจะอยู่ตรงหลังวัดอรุณ

๖ อยู่ริมโรงพยาบาลศิริราช

(๑๑ ก่อพระทราย)

๑ ขนงเมือครึ่ง (แผ่นดิน) สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงในพระบรมโกศ^๑ ครั้นวันขึ้นปีใหม่โหรถวายฤกษ์เป็นวันมหาสงกรานต์ เจ้าพนักงานได้ก่อพระทรายนำพระวิหารหลวงวัดพระศรีสรรเพชญ์

หม้อสัการะรวมกันทำพระมหาธาตุองค์ ๓ สูง ๘ ศอก มียอดนพศัล^๒ พระทรายสูง ๒ ศอก ๘๐ องค์ เกณฑ์การวางใน ซ้าย ๘ องค์ ขวา ๘ องค์ การวางใหญ่ ซ้าย ๘ องค์ ขวา ๘ องค์ การวางนอก ซ้าย ๕ องค์ ขวา ๕ องค์ สนมทหาร ซ้าย ๕ องค์ ขวา ๕ องค์ สนมกลาง ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ อาสา ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ เชนทอง ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ อาสาเคโซ ๓ องค์ (อาสาท้ายน้ำ) ๓ องค์ ทาลู ซ้าย ๒ องค์ ขวา ๒ องค์ รักษาองค์ ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ กงทอง (ซ้าย ๒ องค์) ขวา ๒ องค์^๓

แลเครื่องราชวัตรฉัตรธงเครื่องประดับพระทรายนั้น เจ้าพนักงานได้เบิกสิ่งของให้แก่ช่างเขียนทำ แลพระทรายนั้นช่างเขียนได้ตัด^๒

ครั้นรุ่งขึ้นเพลเช้าวันมหาสงกรานต์ สันเกล้าสันกระหม่อมเสด็จไปณพระวิหารใหญ่ด้วย นิมนต์พระสงฆ์ราชาคณะอธิการวัดได้ฉันนพระ

๑ ยอดจำนวนเกินต้นฉบับ ๑๐ องค์

๒ จะหมายความว่า เขียนตัดเส้นระบายสี ฤกษ์ตัดพระทรายให้เป็นรูปทรงสงไสยอยู่

๓ พระวิหารหลวงพระศรีสรรเพชญ์มี ๓ หลัง พระวิหารใหญ่ คือหลังกลาง.

วิหารใหญ่ฉลองพระทราย แลที่พระ (ทราย) มหาธาตุแลพระทราย
บริวารนั้น วิเศษแต่งเทียบแลบายศรี (มี) เทียบทองคำขวัญบูชาพระ
ทรายองค์ละสำรับ

ครั้นเสร็จ (งาน) พระทรายทวดพระศรีสรรเพชญ์แล้ว รุ่งขึ้นเป็น
วันเนา เจ้าพนักงานจึงเอาทรายแลเตียงเข้าไปให้คนเกลาถนอม
ทรงก่อพระทรายณพระที่นั่งทรงขน เป็นพระปรารภ ๕ ยอด (พนักงาน)
หมู่เรือพระที่นั่งศรีสักหลาดซ้ายองค์ ๑ หมู่เรือพระที่นั่งศรีสักหลาดขวา
องค์ ๑ หมู่เรือพระที่นั่งกราบลำทรงซ้ายองค์ ๑ หมู่เรือพระที่นั่งกราบลำ
ทรงขวาองค์ ๑ เป็นพระปรารภ ๕ ยอด ๔ องค์ พระสถูปเจดีย์
(พนักงาน) หมู่เรือกราบพระที่นั่งรองซ้ายองค์ ๑ หมู่เรือกราบพระที่นั่ง
รองขวาองค์ ๑ หมู่เรือค้ำทหารในซ้าย นายจรงโรสถองค์ ๑ หมู่เรือ
ค้ำทหารในขวา นายจิตรรักษาองค์ ๑ หมู่ตำรวจในซ้าย นายไชยรักษา
องค์ ๑ หมู่ตำรวจในขวา นายโชติธภย์องค์ ๑ เป็นพระสถูปเจดีย์ ๖ องค์
ทรงก่อแล้วพนักงานยกพระทรายออกมาให้ช่างเขียนตัด แลเครื่อง
ประดับพระทรายนั้น ให้เจ้าพนักงานเบิกทองอังคณูประคัย แลช่าง
เขียนทำประดับประดาพระทราย แล้วยกเข้าไปตั้งไว้ณพระที่นั่งทรงขน
ครั้นรุ่งขึ้นเพลลาเช้าวันแฉดถึงศก เสกสิ่ง ๆ ออกฉลองพระเจดีย์ทรายเตียง
ยกณพระที่นั่งทรงขน พระสงฆ์ฉันเสร็จแล้ว เจ้าพนักงานยกพระทราย
ออกมากองไว้ณศาลาลูกขุนท้ายสระ พันพุ่ม พันเทพราช พันเจนนท เกณฑ์

๑ ในต้นฉบับเขียน พระประทุมเจดีย์ ที่ถูกกลบเป็น พระสถูปเจดีย์ คู่กับพระปรารภ
๒ ในต้นฉบับว่าเครื่องเขียน เห็นว่าคงจะเป็นช่างเขียน จึงทำประดับประดา

เครื่องเล่นแลค้แห่งเคินเท้าแลม้ บกของชนะ อิงสามชาย บกของ
มลายู บกของจีน แห่งพระทรายไปไว้ณวัดวรโพธิ์ วัดพระราม วัด
มงคลบพิตร (เป็น) อย่างธรรมเนียมสืบมาแต่ก่อน (ดังนี้)

แลทุกวันนเสด็จลงมาสร้างพระนครอยู่เมืองธนบุรี ครั้นถึงกำหนด
สงกรานต์เมื่อใด ก็ให้หมายบอกแก่เจ้าพนักงานให้ก่อพระทรายนำ
วิหารพระแก้วมรกต^๑ แลพระทรายเตียงยกตามอย่างในพระบรมโกษฐ์
แต่ก่อน

อนึ่งถ้าเสด็จไปก่อพระทรายนำไหลนั้น พันทิพราช ได้คุมเจ้าพนักงาน
งานสีตำรวร สนมทหาร ตำรวจนอก ไปทำพลับพลาของหลวงแลข้างใน
แลฉนวนนริยเสด็จ พันทิพราชได้เกณฑ์อาสาหกเหล่าไปปลูกทิมสงฆ์
แลได้หมายบอกเจ้าพนักงานให้ก่อพระทราย เป็นตำรวรในซ้าย ๓ องค์
ขวา ๓ องค์ เป็น ๖ องค์ ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓ องค์ ขวา ๓ องค์ เป็น ๖ องค์
ตำรวจนอกซ้าย ๒ องค์ ขวา ๒ องค์ เป็น ๔ องค์ สนมทหารซ้าย ๒ องค์
ขวา ๒ องค์ เป็น ๔ องค์ รักษาองค์ซ้าย ๒ องค์ ขวา ๒ องค์ เป็น ๔ องค์
คังทองซ้าย ๓ ขวา ๓ เป็น ๒ องค์ ทำลู่ซ้าย ๓ ขวา ๓ เป็น ๒ องค์
อาสาซ้าย ๒ ขวา ๒ เป็น ๔ องค์ (อาสา) เตโช๒ องค์ อาสาท้ายน้ำ
๒ องค์ เชนทองซ้าย ๒ ขวา ๒ เป็น ๔ องค์ เข้ายันเป็น (พระทราย)
๔๐ องค์

๑ เป็นเวลาแรกสร้างวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จึงก่อพระทรายนำวิหารพระแก้ว
มรกต ถือนำพระอุโบสถทุกวันนี้

ทหารในซ้ายขวาได้ทำวงเวียนสำหรับเวียนพระทราย แลรวเผอก
วรชยพลับพลา^๕นั้นเป็นพนักงานแขวงนายอำเภอ แลปลาทิ้ง^๕ในเผอก
นั้นเป็นพนักงานอาสาซ้ายขวา ได้เอาแห่ทอดปลาในเผอกเสียให้สิ้น
อย่าให้มีปลาเรียงปลาอยู่ได้ ครั้นฉลองพระทรายแล้ว เสก^๕จสรองน้ำ
ในเผอกวง^๕อยู่นั้น

(๑๒) แห่พระราชสาส์นไปเมืองจีน

๑ ฅวันพฤหัสบดี เดือน ๗ แรม ๘ ค่ำ^๕ขึ้นโรงฉศก (พ.ศ. ๒๓๒๗)
มีหมายนายบริบาลขรรยงก (นายเวรกลาโหม) มาว่า พระยาพระคลัง
รัชสังใส่เกล้าฯ สั่งว่า พระฤกษ์จะได้เชิญพระราชสาส์นแห่ไปลงสำเภา
ทรงพระราชสาส์น เพลาเข้าฅวันเสาร์ เดือน ๗ แรม ๑๐ ค่ำ^๕ขึ้นโรง
ฉศก จะได้แห่ไปแต่ถนนหน้าหอพระเชษฐาธิราช ออกประตูมคธ
ลูกขุนไปลงสะพานใหญ่เห็นอฅนวน^๖

แลมีกฎหมายแต่ก่อนว่า ถ้าจะแห่พระราชสาส์นไปลงสำเภา^๕นั้น
ตำรวจได้มารับเอาพระมณฑปต่อหลวงรักษาสมบัติไปตั้ง (คานหาม) แล
ให้ตั้งตำรวจเอาพระมณฑปไปตั้ง (ที่) ถนนประตูออกกำแพงแก้วหน้าหอ
พระเชษฐาธิราช แลให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์หลวงชนหมัน^๕นั่งสม
บกลายใส่เสื่อ (ครย) หัวใส่พอกหัว เติมเท้าหน้า ๓๐ คู่^๕ โพรใส่เสื่อ
แดงถอยน ๕๐ คน ถอยง ๕๐ คน บกลองชนะ ๓ คู่^๕ บกลองมลาย

๖ หอพระเชษฐาธิราชนั้น เล่ากันว่าอยู่ตรงหอพระนาคในวัดพระแก้วแต่ที่กล่าว
ตรงนี้ ดูเป็นเอาแบบอย่างครั้งกรุงเก่ามาว่า ดังจะเห็นต่อไปข้างหลัง ไปถึงข้าง
ปลายจึงกล่าววว่าแห่ออกประตูวิเศษไชยศรี

สำหรับ ๓ แตรองนอก ๓ แตรลำโพง (ฝรั่ง) ๓ เครื่องสูงแห่
 หน้า ๓ คู่ แห่หลัง ๒ คู่ รวม ๕ คู่ แลหลวงขุนหมื่นนั่งตาดใต้เสื่อครุย
 ใต้พอกแห่หลัง ๕ คู่ เกณฑ์แห่พร้อมแล้ว อาลักษณ์จึงเชิญพระราช
 สาส์นลง (พานรอง) พระราชสาส์นวางในพระมณฑป แห่ลงไปลงเรือ
 พระที่นั่งประคองนอน ให้ราชทูต อภัยทูต ครุฑทูต ขนสอเค็มเคียงประคอง
 ท้างข้างละ ๒ คน แลตำรวจใหญ่โตเฝ้าเรือพระที่นั่งถึงบรรพตพลา
 ยครบกระตมมารับพระราชสาส์น มหาคเสกขำเรือถือเครื่องแห่ตาม
 เหมอนอย่างเสด็จฯ หมื่นราชเสน่หาถือธงนำเรือ ทูตทั้ง ๓ ขนสอหนึ่ง
 รายคนตองซ้ายขวา (ตั้ง) สัปทนแพรทั้ง ๔ มุมพระมณฑป เกณฑ์
 พระยา พระ หลวง ขุน หมื่น ขวเรือนยาหน้า ๕ คู่ แห่หลัง ๕ คู่ แห่
 ลงไปตามแม่น้ำถึงลำภาทรงพระราชสาส์น แลให้คนงานกรมการซึ่ง
 อยู่บนลำภายิงปืน (รับพระราชสาส์น) ๕ นัด (๓) ๖ นัด แล้ว
 เชิญพระราชสาส์นขึ้นไว้บนท้ายพรม อาลักษณ์เอามารองรอบพระมณฑป
 ราชทูต ข่าหลวง ขนสอ นายลำภา ลำคำ พร้อมกันกราบถวาย
 บังคม ๓ ลาแล้วกลับมา (ตั้ง)

ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์คู่แห่เห็นเท่าแลหมายบอกเจ้า
 พนักงานทั้งปวงให้ทั่วให้เตรียมกันให้พร้อมแต่เพลเช้าฉนวนเสาร์ เดือน ๗
 แรม ๓๐ ค่ำ ขันโรงฉก จงทุกพนักงานอย่าให้ขาดได้ตามรับสั่ง

๑ ในต้นฉบับเขียน "บนทอพงว่าอลักษณ์" ดังนี้ คิดไม่เห็นว่าจะเปน
 อะไรอื่น. TUDC 16/07/2564

ทหารพลเรือนเกณฑ์ขุนหมื่นนุ่งสมัยกล้วยห่มเสื้อครุย หัวใส่พอก
 พันทนายแลไพร่ห่มเสื้อแดง คารว (กระบวนแห่) ถืองสามชาย
 ถอยนค้ายชกแลกลองชนะแตร แลสําคารวหามพระมณฑปรัยพระ
 ราชสาส์นณหอพระเชษฐาภิเศกไปออกประตูวิเศษไชยศรี แห่ตามถนน
 ไปลงเรือพระที่นั่งกิ่งใหญ่ณฉนวนนั้น เกณฑ์

กระบวนนำ (ฝ่าย) ทหารคํารวในซ้ายขวา คํารวใหญ่ซ้าย
 ขวา คํารวนอกซ้ายขวา เกณฑ์ถอยนค้ายชกกรมละ ๓ คู่ ถืองสาม
 ชายกรมละคู่ ๑ เป็นคนกรมละ ๘ คน รวม ๖ กรมเป็นคน ๔๘ คน มี
 กลองชนะ ๓ คู่ แตรวง ๒ แตรลำโพง ๒ สําคารวหามพระมณฑปรัย
 ทรงพระราชสาส์น ๑๖ รวม (คนฝ่ายทหารกระบวนนำ) ๑๔ คน (ฝ่าย)
 พลเรือน หลวง ขุน หมื่น (คู่แห่) เกินเท่า ๑๕ คู่ เครื่องสูง ๓ คู่
 รวมคนฝ่ายพลเรือนกระบวนนำ ๓๖ คน รวมคนกระบวนนำ ๓๓๐ คน

กระบวนหลัง (ฝ่าย) ทหาร สนมคํารวซ้ายขวาถอยนค้ายชก
 กรมละ ๓ คู่ ถืองสามชายกรมละคู่ ๑ รวม ๒ กรมเป็นคน ๓๖ คน
 (ฝ่าย) พลเรือน ขุนหมื่น (คู่แห่) เกินเท่า ๕ คู่ เครื่องสูง ๒ คู่
 รวมพลเรือน ๓๔ คน รวมกระบวนหลัง ๓๐ คน รวมคนกระบวนแห่ทั้ง
 สิ้น ๓๔๐ คน

แลเรือพระที่นั่งกิ่งทรงพระราชสาส์นแลพลพายนั้น เช่นพนักงาน
 คํารวใหญ่ซ้ายขวาได้ตั้ง หัวหมื่นนุ่งสมัยกล้วยใส่เสื้อครุยขาว ใส่

พอกถองห้าชายน่าเรือ พลพายน้อยอย่างธรรมดาเนี่ยมแต่ก่อนนุ่งสนับ
 เพล่าผ้าท่อน^๑ พายนั่นกำมทาชาตไยยักทอง ครอง^๒ ทามสนับเพล่าผ้า
 ท่อนไม้ มีแต่พายกำมทาชาตไยยักทอง เรือพระที่นั่งถึงแลพลพายน
 เป็นพนักงานพันพรหมราชไต่กระเถณฑ์ว่ากล่าว พันจันทไต่เถณฑ์ชา
 ทูลของอุลพระบาทชเรือพลายม้ายาว ๘ วา ๘ วา มีถาดหมากคนโท
 ตามเขนตาคักกค บรรจุพลพายตามสมควร แห้พระราชสาส์น

เป็นเรือทรงพระราชสาส์นลำ ๑ (ผู้กลงในนั้น) ทหารบกสองชนะ
 แลแตรองอินแตรลำโพง รวม ๓๐ คน หัวหมันนายเรือ ๓ ถอง ๓ รวม
 ๒ คน พลพาย ๑๐ พลเรือน ราชทศ ๑ อปทศ ๑ ตริทศ ๑ ยนสือ ๑
 รวม ๔ สนมถองเครื่องสูงสามชั้น ๒ สองชั้น ๒ รวม ๔ รวม (คนลงใน
 เรือทรงพระราชสาส์น) ๘๐ คน

เรือคนหน้า ๓๕ คู่ หลัง ๕ คู่ รวมเป็นเรือ ๔๐ ลำ

(๑๓ รับแขกเมืองไปตุเกศ)

๑ วันอังคาร เดือน ๓๒ แรม ๒ ค่ำ ยมเมษอัฐศก (พ.ศ. ๒๓๒๘)
 มีหมายนายฤทธิ (รงค์อาวุธนายเวรกลาใหม่) ว่าด้วยเจ้าพระยาธรรมมา
 ธิราชสังไต้เกล้าฯ สั่งว่าแขกเมืองฝรั่งยศตักกันจะไต่เข้า (เฝ้า) กรายถวาย
 ยังกมทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสาส์นถองพระโรงพระที่นั่งจักรพรรดิ

๑ ในต้นฉบับเขียน น้ำทอ
 ๒ ในต้นฉบับเขียน ทรงนน เห็นว่าทรงนจึงจะได้ความ. 16/07/2564

พิมาน ฅวนเส้า^๑ เกอน ๓๒ แรม ๖ ค่ำ เพลาขำรุ่ง^๑ แลแขกเมือง
ถอพระราชสาส์น^๑ ครงนมา (เรือ) สลปะจะโตเอาเรือลงไป^๑ รัย

เกณฑ^๑ ให้ตำรวใหญ่ชวาเอาเรือพระที่นั่งศรี^๑ สักหลายไปรัย แล
ให้ตั้งเตียงแวน^๑ พา ให้อากษณเอาพานแวน^๑ พา ๒ ชั้นตั้งบนเตียงรัย
พระราชสาส์น

ให้มหาศไทยกลาโหมเกณฑ^๑ เรือยาว ๘ วา ๘ วาเป็นค^๑ แห้ ๕ ค^๑
เรือบก^๑ ลองชนะ ๒ ค^๑ แลให้กรมท่า^๑ จักเรือกันยาให้แขกเมืองชลา ๓
โดยสมควร^๑ ให้มาแต่สลปะมา^๑ ชนทำข้าง

เกณฑ^๑ ให้สตำรวเอาเสลียงงาลงไปรัย ให้มีส^๑ ป^๑ ท^๑ ก^๑ น^๑ พระราช
สาส์น^๑ แก้น ๓ บ^๑ ก^๑ ล^๑ อ^๑ ง^๑ ช^๑ น^๑ ๕ ค^๑ แตรงอน (๒ ค^๑) แตรลำ^๑ โพง (๒ ค^๑) ให้
เกณฑ^๑ หลวงชน^๑ หมัน^๑ น^๑ ง^๑ ส^๑ ม^๑ บ^๑ ก^๑ ล^๑ ย^๑ ห^๑ ม^๑ เส^๑ อ^๑ ค^๑ ร^๑ ย^๑ ส^๑ ใ^๑ ล^๑ า^๑ พ^๑ อ^๑ ก^๑ มี^๑ เก^๑ ย^๑ เ^๑ ก^๑ น^๑
เตียงเสลียง ๒ ค^๑ เ^๑ ก^๑ น^๑ แ^๑ ห^๑ เ^๑ ส^๑ เ^๑ ล^๑ ย^๑ ๓๐ ค^๑ เข^๑ อ^๑ ก^๑ น^๑ เป็น ๑๒ ค^๑ ท^๑ น^๑ า^๑ ย^๑ บ^๑ น^๑
แห^๑ น^๑ ๓๐ ค^๑ แ^๑ ห^๑ (แต่^๑ ทำ^๑ ข^๑ าง) มา^๑ เข^๑ า^๑ ป^๑ ระ^๑ ต^๑ พ^๑ ิ^๑ ม^๑ า^๑ น^๑ เท^๑ เว^๑ ศ^๑ ร^๑ มา^๑ พ^๑ ก^๑ (ท^๑)
ค^๑ าล^๑ ล^๑ ก^๑ ช^๑ น^๑ ผ^๑ า^๑ ย^๑ ข^๑ ว^๑ ให้^๑ พระ^๑ ย^๑ า^๑ จ^๑ ำ^๑ น^๑ ำ^๑ รั^๑ ย^๑ แ^๑ ห^๑ ก^๑ เ^๑ ม^๑ อ^๑ ง^๑ อยู่^๑ ก^๑ อ^๑ น

ให้^๑ เก^๑ ณ^๑ ด^๑ ข^๑ า^๑ ท^๑ ล^๑ ล^๑ อ^๑ ง^๑ อ^๑ ล^๑ พระ^๑ ย^๑ า^๑ ท^๑ ก^๑ ร^๑ ม^๑ พระ^๑ รา^๑ ช^๑ วั^๑ ง^๑ บ^๑ ว^๑ ๗ ก^๑ ร^๑ ม^๑ พระ^๑
รา^๑ ช^๑ วั^๑ ง^๑ หล^๑ (แล^๑ เจ้า^๑ ก^๑ ร^๑ ม^๑ ปล^๑ ต^๑ ก^๑ ร^๑ ม^๑ ใน) เจ้า^๑ ต^๑ าง^๑ ก^๑ ร^๑ ม^๑ ผ^๑ ำ^๑ ย^๑ น^๑ ำ^๑ ผ^๑ ำ^๑ ย^๑ ใน^๑ มา

๑ ที่เสด็จ ๕ ออกแขกเมืองแต่เช้า เป็นประเพณีมาแต่ครั้งกรุงเก่ามีปรากฏใน
จดหมายเหตุเรื่องราชทูตลังกาเข้าเฝ้าสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ พิมพ์อยู่ในหนังสือเรื่อง
ประดิษฐานพระสงฆ์สยามวงศ์ในลังกาทวีป.

๒ ในต้นฉบับบางแห่ง เรียกประตูปิมาณเทเวศร์ว่า ประตูปวารเทเวศร์ แล
เรียกประตูปิมาณไชยศรีว่า ประตูปิเศษไชยศรี แรกเห็นนี้กว่าชื่อเดิมจะปนเช่นนั้น
ครั้นพิจารณาไปเห็นว่าเพราะเขียนผิด ด้วยในต้นฉบับนี้เอง แห่งอื่นเรียกชื่อตรงอย่าง
ทุกวันนี้ก็ม.

(สมทบ) นึ่งทีมตายชั้นใน ตำรวจในทีมตายหนึ่ง ๓๐ คน ชาววัง
ทีมตายหนึ่ง ๓๐ คน นึ่งทีมตายชั้นนอก ตำรวจใน ๒ ทีม ๆ ละ ๖๐ เป็น
๓๒๐ ชาววัง ๒ ทีม ๆ ละ ๖๐ เป็น ๓๒๐ รวม (คนนึ่งทีมตาย) ๓๐๐ คน

แลเกณฑ์หลวงชนหมื่นนอก (ตำแหน่งเผ่า) มานึ่งบนศาลา
ลูกชนศาลาละ ๕๐ คน เหลียงศาลาลูกชนชาย ๓๐๐ เหลียงศาลาลูกชน
ชวา ๓๐๐ รวม (นึ่งศาลาลูกชนชายชวา) เป็น ๒๕๐ คน

ให้เกณฑ์นายขันไล่เสือไล่หมวกย่นรักษา ๒ ข้างถนน แต่ประค
พیمانเทเวศร์จนถึงประตูสุวรรณวิหาร แลยื่นตามถนนนำศาลาลูกชน
ชายชวาเลี้ยวไปทางถนน โรงบนนางตานี ไปตามถนนจนประตูพیمان
ไชยศรี

แลเกณฑ์นั่งกลาบาศที่สนามมวย ๔ กอง กองละ ๒๐๐ รวม
เป็น ๘๐๐ คน

เกณฑ์ขุนนางจีน ขุนนางญวน ขุนนางแขก ขุนนางฝรั่ง นึ่ง
ตรงประตูกำแพงแก้วตลิ่งออกหน้าโรงศาลกษณ

แลให้ชาวเครื่องอภิมย์เชิญเครื่องไปตั้งริมพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์

- ๑ ที่เรียกถนนโรงบนนางตานีในนี้ คือถนนจักรจรลทุกวันนี้เอง
- ๒ ที่เรียกว่าสนามมวย กล่าวกันว่าสนามหลังวัดพระแก้ว แต่ในหมายนี้ตอน
ท้าวปรากฏว่านั่งกลาบาศที่อื่น
- ๓ คือนอกกำแพงแก้วด้านเหนือพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
- ๔ ตรงนี้ทำให้เข้าใจว่า เสด็จออกแขกเมืองที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์เหมือนครั้ง
หลังซึ่งจะปรากฏต่อไป แต่เสด็จออกในท้องพระโรง จะเอาเครื่องสงไปตั้งข้าง
นอกไม่ถูกต้อง เข้าใจว่าเดิมเห็นจะกะเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ แล้วเปลี่ยน
เป็นออกในท้องพระโรง การที่แก้หมายนี้จะเห็นได้ตรงเกณฑ์นั่งกลาบาศอีกแห่ง

ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่ใน
พระราชวังหลวง ในพระราชวังยว ร ในพระราชวังหลัง นุ่งสวมยก
ลายสวมยกยก ห่มเสื่อครุย แต่งทิวง โอโถงเข้าเฝ้าทูลละอองพระ
ที่นั่งจักรพรรดิพิมานตามตำแหน่ง

แต่ให้ชาวเสื่อชาวคลังพิมานอากาศเอาเสื่อเอาพรมมาอยู่ที่ห้องพระโรง
และเสื่อทิมดาบทั้ง ๖ ทิมด้วย และทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายขานให้เจ้าศาลา
เอาเสื่อมาอยู่ที่เต็ม แต่ให้มหาดไทยกลาโหม เอาพรมมาอยู่ณศาลา
ลูกขุน แต่ให้ชาวแตงอน แตรฝรั่ง ยี่ กลองชนะ เข้าไปเตรียม
สำหรับประโคมวันท้องพระโรง

แต่ให้พระคลังมหาสมบัติเอาเจียดทอง เจียดนาก เจียดถม เข้า
ไปตั้งตามตำแหน่งหน้าแขกเมืองกราบถวายบังคม

ทั้งนี้เป็นการใหญ่ให้มหาดไทยกลาโหมจัดแจง กรมวังเป็น
สารวัตรตรวจตราให้สมควร อย่าให้ข้อปรีศแก่แขกเมืองได้

ฝ่ายทหารเกณฑ์เรือพระที่นั่งศรีสักหลาด กลองชนะลงไปรับพระ
ราชสาส์นณกำปั่นवलันดา มาชนประตูท่าช้าง แล้วให้พนักงานสีท้าวเวชีย
พระเสลี่ยงงา แลสัปทน ยี่ กลองชนะคู่แห่งถอยขึ้นเดินเท้าแห่งพระราชสาส์น
แลรับแขกเมืองฝรั่งขีตักกันเข้ามาประตูพิมานเทเวศร์ ตามถนนมา
ถึงประตูสุวรรณบริบาลแล้วเลี้ยวมา (หลัง) ศาลาลูกขุนเข้าประตูพิมาน

๑ ว่าพระราชสาส์นไปตุลาคมด้วยเรือกำปั่นวัลันดาอย่างนี้ เข้าใจว่าไปตุเทศ
เจ้าเมืองหมาเถาให้ผู้เชิญพระราชสาส์นโดยสานเรือพ่อค้าวัลันดาเข้ามา

ไชยศิริ แลเกณฑ์ยกกองแตร แลนั่ง รวกลาศบาตร์ยเสด็จออก
 แยกเมืองฝรั่งยศตักนนวนเสาร์ เกอน ๓๒ แรม ๒ ค่ำ ยมเมือยู่ศัก
 เป็นคน ๓๓๕๓ คนในน กือ :-

รัชพระราชสาส์นมาทางเรือ เรือพระที่นั่งศรีสภหลาด ค้ารว
 ใหญ่ขวา พลพาย ๕๕ ยกกองชนะ ๒ คู่ รวม ๕๗ คน
 แห้พระราชสาส์นทางบก สัต้ารวหามพระเสลียง ๘ สัยทน ๑
 (รวม ๘ คน) ยกกอง ย ๑ กองชนะ ๕ คู่ แครวงอน ๒ คู่ (แตรฝรั่ง
 ๒ คู่) รวม ๑๕ คน ถอยนแห่น่า ทนายเลอกแสงย่น ๓๐ คู่ รวม ๖๐
 คน รวมกระบวรแห้พระราชสาส์นทางบก ๘๕ คน

(รว) เสด็จออกแยกเมือง (คน) ย่นสองข้างประค ประค
 พิมานเทเวศร์ ๕๐ ประคพิมานไชยศิริ ๕๐ รวม ๑๐๐ คน ย่นริมสอง
 ข้าง ๕๐๐ คน คนนั่งรวกลาศบาตร์ ๕ กอง ๆ ละ ๒๐๐ รวม ๘๐๐ คน
 ยกกองจ่าย ๒ ยากกอง ๒ กองชนะ ๓๐๐ รวม ๓๐๕ คน แครวยแล
 ส่งเสด็จแครวงอน ๘ คู่ แครฝรั่ง ๕ คู่ รวม ๑๖ คน รวมคนรวเสด็จ
 ออกแยกเมือง ๓,๒๒๐ คน

คิคเลขฝ่ายทหาร พันทนายแลไฟรมีพอ ขอเลขไฟร์หลวงฝ่าย
 พลเรือน (แล) คนกรมพระราชวังบวร ฯ (สมทขท้วย)

เกณฑ์รักษาประคพิมานเทเวศร์ใส่เสื่อใส่หมวก ถอยนคาศคิล
 พันทนายตำรวในซ้าย ๒๕ ขวา ๕๕ รวมประคใน ๕๐ คน ย่นประค

พیمانไชยศรี ไล่เสือไล่หมวก ถอยนคาบศิลา พันทนายตำรวจใหญ่
 ซ้าย ๑๕ ขวา ๑๕ รวม ๓๐ พันทนายตำรวจนอกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม
 ๖๐ รวมเป็น ๕๐ คน

เกณฑ์ขบวนมณน แต่ประเทศพیمانเทเวศร์ (มา) คามณนเลี้ยว
 ริมถนนนำศาลาลูกขนโด่งประเทศพیمانไชยศรี ตำรวจในซ้าย ๕๕ ขวา ๕๕
 รวม ๕๐ คน ตำรวจใหญ่ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน ตำรวจนอก
 ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน สนมทหารซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน
 สนมกลางซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน พันทนายทหารในซ้าย ๕๐
 ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน รวมคนขบวนมณน ๒๗๐ คน

เกณฑ์นั่งรวกาลบาท ไล่เสือไล่หมวก ถอยนคาบศิลาตั้งอยู่ (นำ)
 พระที่นั่งเข็นออกมาหว่างโรงช้างพระมหาปราสาท หมู่ตำรวจในซ้าย
 ๖๐ ขวา ๖๐ รวม ๑๒๐ คน หมู่ตำรวจใหญ่ซ้าย ๖๐ ขวา ๖๐ รวม
 ๑๒๐ คน หมู่ตำรวจนอกซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่สนม
 ทหารซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่สนมกลางซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
 รวม ๔๐ คน หมู่ทหารในซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่อาสา
 เตโช ๕๐ หมู่อาสาท้ายน้ำ ๕๐ หมู่เขนทองซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน
 หมู่อาสาซ้าย ๕๐ ขวา ๕๐ รวม ๑๐๐ คน หมู่รักษารองซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
 รวม ๔๐ คน รวม ๒๐ กรม เป็น ๑๐๐๐ คน

ขกลองชนะ แตรวง ๘ แตรวิไล ๘ รวมแตร ๑๖ กลองชนะ
 ซ้าย ๒ ข้างกลอง ๒ กลองชนะ ๓๐๐ รวม ๓๒๐ คน

• แผนที่กล่าวตรงนี้ คือสนามนำพระที่นั่งจักรีมหาปราสาททุกวันนี้เอง
 แต่ข้างต้นได้กล่าวไว้แห่ง • ว่านั่งกลีบาศที่สนามมวย เห็นจะเปลี่ยนแปลงเป็นให้
 เข้าไปนั่งสนามใน เพราะเสด็จออกในท้องพระโรง. 16/07/2564

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๕ ค่ำ ขมเมษอิศุศก พระยาธรรม
 นิ่งที่โรงขันทาน (ผู้ร่างหมายเกณฑ์) ได้เรียน (ถาม) ว่าคนซึ่ง
 รักษาประตู (แล) ยืนสองข้างถนนแลนั่งรวกาลยาศนั้น จะให้ใส่เสื้อ
 ใส่หมวกด้วยประการใด พระยาธรรมสั่งว่า คนซึ่งเกณฑ์รักษา
 ประตูตามถนน นั่งรวกาลยาศ ใส่เสื้อใส่หมวก ดยยืนค้ายศิลา
 แลคนคกกลองชนะ ใส่เสื้อใส่หมวกจงทุกคน เมื่อสั่งนั้นต่อหน้า
 พระยาบำเรอภักดิ์ พระยาทำยหน้า

วันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ขมเมษอิศุศก ด้วยมีหมายนาย
 จำเนียร (สรรพนายเวรกลาโหม) มาว่า พระยาพระคลังรับสั่งใส่
 เกลาฯ สั่งว่าของทณ วิเสน แยกเมืองยศกกันจะโคเข้า (เข้า) กรวย
 ถวายบังคมลาณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ค่ำ เพลาเช้า

ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑ์ชนหมื่นมานั่งกาลยาศณทิมคาย
 ชั้นในตำรวทิมหนึ่ง ๒๐ คน ชาววังทิมหนึ่ง ๒๐ คน รวม (นั่ง)
 ทิมคายใน ๔๐ คน ทิมคายชั้นนอกตำรว ๒ ทิม ๆ ละ ๓๐ คน เป็น
 ๖๐ คน ชาววัง ๒ ทิม ๆ ละ ๓๐ คน เป็น ๖๐ คน รวม (นั่ง) ทิมคาย
 นอก ๑๒๐ คน

แลให้เกณฑ์ทนายชั้น ใส่เสื้อแดงเสื้อดำ ใส่หมวก ยืนประตู (แล)
 รายสองข้างถนน แต่ประตูวิเศษไชยศรีจนถึงประตู (พินานไชยศรี)
 ทิมคายชาววัง แลเกณฑ์นั่งกาลยาศทสนามมวย ๔ กอง ๆ ละ ๕๐๐
 เป็นคน ๒๐๐๐ ขกกลองชนะ ๑๐๐

แลให้ขุนนางจีน ขุนนางญวน ขุนนางแขก ขุนนางฝรั่ง (มานั่งที่)
นำห้องเครื่องมหาดเล็ก แถว ๓ เกณฑ์ให้ข้าทูลลอองธุลีพระบาทผู้ใหญ่
(ใน) พระราชวังหลวง แลพระราชวังบวรฯ นั่งสมบกถาย สมบกยก
ห่มเสื่อครุย แต่งทวงโฮ่โถงเข้ามาเสนาหน้าพระที่นั่งเป็นตามตำแหน่ง

แลให้เจ้าพนักงานเตรียมจัดแจงการให้งามกว่าเมื่อแรกแขกเมือง
เข้ามาถวายบังคมครั้งก่อน แต่ที่ว่าครั้งนี้จะให้แขกเมืองรับพระราช
ทานกินเลี้ยงณศาลาลูกขุนฝ่ายซ้าย แล (ให้หา) มโหรี ขัณฑ์ ลคร
มาเตรียมมาให้แขกเมืองดู (ด้วย) ตามวิธีสั่ง

ฝ่ายทหารเกณฑ์ พันทนายตำรวจแล้ว แลเลขไพร่หลวง ไพร่
สมกำลัง ยืนรักษาประตู (ยืน) วิมถนนแลนั่งรอกาลบาศ เลขทหาร
ไม่พอขอเลขพลเรือน ๓๐๕๐ คน ยืนริมประตูพิมานไชยศรี ๕๐ ประตู
วิเศษไชยศรี ๕๐ รวม ๓๐๐ ยืนริมถนนสองข้าง ๒๗๐ คน นั่งรอก
กาลบาศ ๓๐ หมู่ ๆ ละ ๒๐๐ คน รวม ๒๓๕๐ คน แครวอิน ๘ แครว
แครววิไล ๘ กลองชนะ จำับ ๒ จำกลอง ๒ กลองชนะ ๓๐๐ รวม
๓๒๐ รวม (จำนวนเกณฑ์) ๒๔๗๐ คน

๑ ในต้นฉบับว่า ขุนนางเขมร เห็นจะเขียนผิด มีแห่ง ๑ ว่าข้างต้นว่าขุนนางแขก
๒ คืออยู่นอกกำแพงแก้วด้านเหนือพระที่นั่งอมรินทร์ฯ
๓ รับแขกเมืองคราวที่กล่าวนี้ เมื่อรับพระราชสาส์นเสด็จออกในพระที่นั่ง
อมรินทร์ฯ เมื่อทศทศลาเสด็จออกพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ อย่างเสด็จออกมุข
เด็จกรุงเก่า

คนนั่งรอกลางยศ อาสาหกเหล่าไปราชการทัพปากแพรง^๑ คง
อยู่ (แต่) แปรตำรว (กบ) ทหารในซ้ายขวา (เพราะฉะนั้น) นั่งรอ
กลางยศให้เล็กเล็ก ให้เกณฑไว้แต่ขึ้นริมถนน ขึ้นริมประตู (แต่)
นั่งศาลาลงคน

วันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๓๐ ค่ำ บรมเมษอิฐุศก มีหมายเวรเกยขริบาล
(นายเวรกลาโหม) มาว่า ทวยพระยาพระคลังรับสั่งใส่เกล้าฯ สั่งว่า
จะไ้เชิญพระราชสาส์นขอหม่อมเจ้ายรรรมลงไปยังสลบ ๓ วันจันทร์
เดือนยี่ ขึ้น ๓๓ ค่ำ เพลาเช้า ๓ โมง จะไ้แห่ทางบกไปลงเรือพระที่นั่ง
ฉนวนอนกรมพระราชวังบวร^๒ฯ แล้วจะรับแห่ลงไปสลบ

แต่ให้มหาดไทย กลาโหม เกณฑขุนหมื่นคุมแห่ ห่มเส็ดครยใส่
ลำพอก แห่ทางบก ๓๐ คู่ เกณฑเรือคู่แห่ยาว ๗ วา ๘ วา ๕ คู่ ยี่ (๑)
กลองชนะ ๓ คู่ แตรคู่ ๑ ให้ประ โคมแห่ทางบกทางเรือลงไปจน
ถึงสลบ แต่เกณฑให้สการวรับเอาพระเส็ดยง สัปทน ต่อพินเงิน
พินทองมาคอยรับพระราชสาส์นขอพระมณเจ้ายรรรม แต่ให้พิน
ทอง (จัก) เครื่องส่งแห่พระราชสาส์น นำ ๓ คู่ หลัง ๒ คู่ รวมเป็น
(เครื่องส่ง) ๕ คู่ แต่ให้กรมฉพายเอาเรือพระที่นั่งผูกม่าน (แต่) ขรรจุ
พลพายให้เค็มกำลัง มาเตรียมรับพระราชสาส์นฉนวนอนกรมพระราช
วังบวรฯ ไปลงสลบตามรับสั่ง

๑ เวลานั้นกำลังเตรียมทัพรบพม่าคราวรบที่ท่าคิมแดง.

๒ ที่แห่พระราชสาส์นไปลงเรือที่ฉนวนอนวังหน้านี้แปลกนักหนา จะเป็นเพราะเหตุ
ใดยังคิดไม่เห็น.

(๑๔ รัชชกึ่งเมืองไทย)

๑ วันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ ชมแมนพศก (พ.ศ. ๒๓๓๐) มี
 ทนายเวรนายจําเนียรมาว่า ท้ายเจ้าพระยามหาเสนา ฯ รัชชกึ่งไล่เกล้า ฯ
 สั่งว่า เจ้าพระยาไทรบุรีแต่งให้รายาหลงสมิผู้หลาน ๑ รายาศรีสรเคยม
 ตามตา ๑ คุมเอาขนแลสิ่งของสนอง (พระเศษพระคุณกับ) คอกไม้
 ทองเงินเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย จะไต่ (เข้าเฝ้า) กรายถวายยังคม
 (ที่) พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ณวันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ ชมแมน
 พศก เพลาเช้า

ให้เกณฑ์ชาทูลลของธลพระบาทเข้าเฝ้าแลนั่งศาลาลูกขุน ทิม
 ทายตำรวใน (ทิมทาย) ชาววัง แลเกณฑ์พันทนายตำรวเลว ไล่
 เสือไล่หมวก ถอยนยนมประตุ (ยื่น) สองข้างถนน แต่ประตูพิมาน
 เทเวศร์ ถึงประตูพิมานไชยศรี แลเกณฑ์ไพร่หลวง ไพร่สมกำลัง
 นักรวกาลยาศเหมือนอย่าง (ครึ่ง) แยกเมืองกรุงยศคุกกัน

(๑๕ เสด็จพระราชทานพระกฐิน)

๑ วันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๓ ค่ำ ชมแมนพศก (พ.ศ. ๒๓๓๐)
 พระศุภรตรรัชชกึ่งไล่เกล้า ฯ สั่งว่า พระกฐินหลวงประจำวัดวาอาราม(จะ)
 เสด็จพระราชทานพระกฐิน ๒๐ (พระ) อาราม (คือ)

วันพุม เดือน ๑๓ แรม ๕ ค่ำ วัดบางวัดใหญ่ที่ ๑ วัดบางลำภูที่ ๒
 วัดบางขุนพรหมที่ ๓ วัดโพธิ์ที่ ๔

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๓ แรม ๖ ค่ำ วัดบางวานอภัยที่ ๑ วัดทองที่ ๒
วัดนาคที่ ๓ วัดกลางที่ ๔

วันศุกร์ เดือน ๑๓ แรม ๗ ค่ำ วัดท้ายตลาดที่ ๑ วัดหงส์ที่ ๒
วัดสังฆารายที่ ๓ วัดพลับที่ ๔

วันเสาร์ เดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ วัดเลียบที่ ๑ วัดคอกกระบือที่ ๒
วัดลาด (สิงขร) ที่ ๓

วันอาทิตย์ เดือน ๑๓ แรม ๙ ค่ำ วัดบางยี่เรือไทยที่ ๑ วัดบางยี่เรือ
รามัญที่ ๒ วัดปากน้ำในคลองบางหลวงที่ ๓

วันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๑๐ ค่ำ วัดแจ้งที่ ๑ วัดสระเกษที่ ๒
ให้พระอินทรโกษาเอาน้ำมนัสมะพร้าว ถวายพระสงฆ์เสมอองค์ละ
ทาน เป็นพระสงฆ์ ๑๖๕๕ รูป

(๑๖ รั้วแขกเมืองไทครังที่ ๒)

๑ วันเสาร์ เดือน ๑๓ ขึ้น ๑๒ ค่ำ บวอกสัมฤทธิศก (พ.ศ. ๒๓๓๑)
ถวายพระยาสุรเสนาธิบดีสังข์ใส่เกล้าฯ สั่งว่า เจ้าพระยาไทรบุรีแต่งตั้งให้

๑ คือวัดนาคเก่า อยู่เคียงกับวัดกลาง ในคลองมอญฝั่งเดียวกัน ภายหลังรวม
เป็นวัดเดียวอัน จึงเรียกว่า วัดนาคกลาง จนทุกวันนี้

๒ คือวัดยานนาวาทุกวันนี้

๓ วัดบางยี่เรือไทย คือวัดอินทาราม วัดบางยี่เรือมอญ คือวัดราชคฤห์ วัดจัน
ทราม เรียกว่าวัดบางยี่เรือกลาง

๔ เวลานั้นคลองคูเมืองขุดแล้ว จึงเสด็จขึ้นวัดสระเกษเรือ.

๑. ราชารัษฎะผู้เป็นหลาน ๑ ราชายัคนาอินทรา ๑ ราชายัคนามหาระศา ๑
 ๒. คุมเขายัคนาคายศิลา (แล) ๓. ทินคำ ๔. พรหมเจ้า ๕. เขามาทลเกล้า ๖. ถวาย
 ๗. ฝ่ายทหาร เกณฑ์ขุนหมื่นพันทนายตำรวจแล้ว ให้ใส่เสื้อยศดู ใส่
 ๘. หมวก ถือบอก ยืนประจำประตู (รัตน) พิศาล แลถนนหน้าศาลากลาง
 ๙. เลี้ยวเข้าประตูพิมานไชยศรี (ทางแขกเมืองเข้า) ๑๐. กราบถวายบังคม
 ๑๑. ณพระที่นั่งจักรพรรดิพิมาน ณวันอาทิตย์ เดือน ๓๓ ขึ้น ๓๓ ค่ำ ขวออก
 ๑๒. สัมฤทธิศก เป็น (คือ)

๑๓. กรมวังเกณฑ์ ๑๔. ชั้น เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน หมื่น
 (ทมิฬตำแหน่งเผ่า ๆ) รวม ๖๔

(ฝ่าย) ทหารเกณฑ์ (คน) ยืนประจำประตูแล (สองข้าง)
 ถนนตำรวจใน ซ้าย ๔๐ ขวา ๔๐ รวม ๘๐ คน ตำรวจใหญ่ ซ้าย ๔๐
 ขวา ๔๐ รวม ๘๐ คน ตำรวจนอก ซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน สนม
 ทหาร ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน ทหารใน ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐
 รวม ๔๐ คน ทนายเลอกออก ซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐ คน รวมคน
 ยืนประจำประตูแลสองข้างถนน ๓๕๐ คน

(นั่ง) ทิมคาบชาววังชั้นนอก คนในกรมพระราชวังบวรสถาน
 มงคลี ทิมหนึ่ง ๖๐ คน

(นั่ง) ทิมคาบตำรวจในชั้นนอก คนในกรมพระราชวังหลัง ๓๐
 ในกรมหลวงเทพหริภักย์ ๓๕ ในกรมหลวงจักรเจษฎา ๓๕ รวมทิมหนึ่ง
 ๖๐ คน

* ในต้นฉบับว่า กรมพระราชวังหลวง เห็นว่าเขียนผิดเพราะต่อกับวังหลัง.

นั่ง تیمกายตำรวจในชั้นนอก คนในกรมหลวงนรินทร์วงค์ ๒๐
 ในกรมหลวงอิศรสุนทร ๒๐ ในกรมพระยาเทพสุดาวงศ์ ๑๐ ในกรมพระ
 ศรีสถาภิรักษ์ ๑๐ รวมทีมหนึ่ง ๖๐ คน

(นั่ง) ทีมกายตำรวจในชั้นนอก ตำรวจใหญ่ ชาย ๓๕ ขวา ๓๕
 รวม ๓๐ ตำรวจนอก ชาย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๐ รวมทีมหนึ่ง ๖๐ คน
 ฝ่ายพลเรือนเกณฑ์ (คน) นั่งบนศาลาลูกขุนฝ่ายซ้าย คนกรม
 มหาดไทย ๑๕ กรมม้าชายขวา ๕๕ กรมเมือง ๕ กรมราชบัณฑิต ๕
 กรมท่า ๒๐ กรมพระคลังมหาสมบัติ ๑๕ กรมล้อมวัง ๓๐ นั่งเฉลียงศาลา
 ลูกขุนฝ่ายซ้าย คนกรมโหร ๒ กรมสรรพากรใน ๓ กรมสรรพากร
 นอก ๓ กรมสนม (พลเรือน) ชาย ๗ ขวา ๑๐ รวม ๑๗ กรมอาสา
 วิเศษ ชายขวา ๑๒ กรมเกณฑ์หัดแสงชั้น ๒๐ รวมนั่งศาลาลูกขุนฝ่าย
 ชาย ๑๕๐ คน

นั่งบนศาลาลูกขุนฝ่ายขวา กรมกลาโหม ๑๕ กรมอาสาเคโซ ๑๕
 กรมอาสาท้ายน้ำ ๑๕ กรมเชนทองซ้ายขวา ๒๐ กรมอาสาซ้าย ๑๐ ขวา
 ๕ รวม ๑๕ กรมบ้านใหม่ ๕ กรมโพธิ์เรียง ๕ กรมช่างเขียนซ้ายขวา ๔
 กรมอาสาชั้น ๒ กรมช่างหล่อ ๒ กรมช่างบุ ๒ กรมช่างปูน ๒
 กรมสลัก ๑๐ นั่งเฉลียงศาลาลูกขุนฝ่ายขวา กรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง
 ชายขวา ๓๐ กรมสนมทหารซ้ายขวา ๓๐ กรมสนมกลางซ้ายขวา ๔
 กรมนา ๒ กรมหมอย ๓๐ กรมช่างซ้ายขวา ๓๐ รวมคนนั่งศาลาลูกขุน
 ฝ่ายขวา ๑๕๐ คน

(๑๗ ล้อมวงเสด็จกู๊น)

อธิบาย

เรื่องนทจริงเป็นเรื่องเดียวกับนทที่ว่าถวายการพระกฐินที่กล่าวมาแล้ว
 แต่เป็นการทำงนกันขงแยกกันอยู่ ผู้ทททหมายนประสังคจะทศกรรมนิยม
 ราชการต่าง ๆ ไว้เป็นตำรา เมื่อขมแม พ.ศ. ๒๓๓๐ ไทจทเรื่องพระ
 กฐินไว้เพียงรายชอวทกขเรื่องทำนายนถถวายพระสงฆ์ ถึงขระกาาง
 ไทจทเรื่องล้อมวงเสด็จ กฐินลงตำรา แต่ขระกานในต้นฉบับเขียน
 ลงศกกว่า ตรนศก คือตรงกขจุลศักราช ๓๑๖๓ (พ.ศ. ๒๓๔๔) สงไสย
 ว่าจะผิด ทถุทเห็นจะเป็นขระกาเอกศก จุลศักราช ๓๑๕๑ (พ.ศ. ๒๓๓๒)
 เพราะเรื่องต่าง ๆ ทททในต้นฉบับเรียงกันตามลำดับขมา แลเรื่องน
 อยู่ขางนำขกญตรศก จุลศักราช ๓๑๕๓ (พ.ศ. ๒๓๓๔) จึงเข้าใจว่าท
 ถูกจะเป็นขระกาเอกศก

อนึ่งลำดับขวนทเสด็จพระราชทานพระกฐินนั้น ไทขปรกตีข่อม
 แก่ไขทท ๆ ขี รายวทที่ขรอกฎในขระกาน ไม่เหมอนกขเมอขมแม
 คือเคอน ๓๑ แรม ๘ ค่ำ วัตขางว่าใหญ่ท ๑ วัตขางวานอยท ๒ วัต
 ทองท ๓ (วันแรม ๘ ค่ำ) วัตพระยาธรรมท ๓ วัตนาคกกลาง ท ๒
 วัตแฉงท ๓ วัตท้ายคกลางท ๔ (วันแรม ๑๐ ค่ำ) วัตหงสท ๑ วัตสังข
 กระจายท ๒ วัตขางขเรอกลาง (จันทาราม) ท ๓ วัตพลขท ๔ (วัน

• ขันนวัตนาคกขวัดกลางรวมเป็นวัดเคียวถันแล้ว. TUDC 16/07/2564

แรม ๑๓ ค่ำ) วัดบางยี่เรือไทยที่ ๓ วัดบางยี่เรือรามัญที่ ๒ วัดปากน้ำ
 ที่ ๓ แลจำนวนวันพระกฐินขระกาลงไว้ในขาวญชนแต่ ๔ วัน ขาค
 อยู่ ๓ วัน เห็นจะเป็นด้วยประสงค์แต่จะยกจำนวนคนล้อมวง นอกจากน
 เห็นจะเป็นแก่เวียนวงกันไป จึงไม่ยกจำนวนวัดเหมือนอย่างคราวข
 มแมนพศก

๑ ฝ่ายทหารเกณฑ์เข้ากรม ปลัดกรม หัวหมื่น ตำรวจหลวง แล
 ขนท้ายพระที่นั่ง ขกช่องล้อมวงสำหรับเสด็จไปพระราชทานพระกฐิน
 ฅวันเดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ จนถึงเดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำ ขระกาตรนศก
 เป็นคน (มีจำนวนต่อไป) ในนี้

กรมตำรวจในซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๖๔ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอก คน ๖ คน

กรมตำรวจในขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๓๕ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอก คน ๖ คน

กรมตำรวจใหญ่ซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๒๓ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอกคน ๖ คน

กรมตำรวจใหญ่ขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๒๕ คน ขนหามแล่น ๒
 กระบอกคน ๖ คน

กรมตำรวจนอกซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๕๐ คน

กรมตำรวจนอกขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๕๓ คน

กรมสนมทหารซ้าย คนล้อมวง ๒ กอง ๔๔ คน

กรมสนมทหารขวา คนล้อมวง ๒ กอง ๔๔ คน

กรมทหารในซ้าย คนลี้ภัย ๒ กอง ๑๘ คน เรือใช้หมื่นห้า
ชายสรวกล ๑ เลว ๔ รวม ๕ คน

กรมทหารในขวา คนลี้ภัย ๒ กอง ๑๘ คน เรือใช้หมื่นห้า
ชายสรวกล ๑ เลว ๔ รวม ๕ คน

กรมทนายเลือกหอกซ้าย คนลี้ภัย ๒ กอง ๒๒ คน เรือใช้
หมื่นรบพลไชย ๑ เลว ๗ รวม ๘ คน

กรมทนายเลือกหอกขวา คนลี้ภัย ๒ กอง ๓๓ คน เรือใช้
ขุนหมื่น ๑ เลว ๗ รวม ๘ คน

กรมรักษาคู่ซ้าย หัวหมื่น ๔ เลวขุนกระสุนปราย ๘

กรมรักษาคู่ขวา หัวหมื่น ๔ เลวขุนกระสุนปราย ๘

กรมพลพันซ้าย ๒ กอง ๔ คน

กรมพลพันขวา ๒ กอง ๔ คน

ขุนทนายแล่น อาสาเทโชกระบอกล ๑ คน ๓ คน

ขุนทนายแล่น อาสาซ้ายกระบอกล ๑ คน ๓ คน

ขุนทนายแล่น อาสาขวากระบอกล ๑ คน ๓ คน

เกณฑ์ตามอย่างธรรมเนียม แลพระยาอภัยรณฤทธิ์ทำทางว่าว

เกณฑ์ให้รบทอควดลระ ๒ ตำรวจ ๓ วิก ๖ ตำรวจ ๒ ตำรวจอยู่เวร แล้ว
กราบเรียนท่านสมุหพระกลาโหม

วันแรม ๘ ค่ำเดือน ๑๑ วิกบางว่าใหญ่ที่ ๓ ตำรวจในซ้าย ๓๔
ตำรวจใหญ่ขวา ๕๒ รวม ๘๖ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน

ทนายเลือกหอกซ้าย ๒๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๘ คน - พลพันซ้าย ๓ ขวา ๓

รวม ๖ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๓ คน ยืน ๒ กระบองก ขวา ๘ คน ยืน ๕
 กระบองก รวม ๑๓ คน ยืน ๗ กระบองก (ทนาย) ยืนคายนีลา ๔๐
 รวม (คนล้อมวงวักที่ ๑) ๑๖๐ คน

วัดบางวานอียที่ ๒ ตำรวจนอกขวา ๕๓ สันนมหา ๔๔ รวม ๙๗ คน
 ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน ทนายเลือกหอก ๓๒ คน พลพัน
 ซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๘ คน ยืน ๕ กระบองก
 ขวา ๕ คน ยืน ๓ กระบองก รวม ๑๓ คน ยืน ๘ กระบองก รวม (คน
 ล้อมวงวักที่ ๒) ๑๔๗ คน

วัดทองที่ ๓ ตำรวจในขวา ๕๔ ใหญ่ขวา ๓๗ รวม ๙๑ คน ทหาร
 ในซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ พลพันซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน ทนาย
 เลือกหอกซ้าย ๒๓ ขวา ๓๐ รวม ๕๓ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๕ คน ยืน ๔
 กระบองก ขวา ๑๓ คน ยืน ๘ กระบองก รวม ๑๖ คน ยืน ๑๒ กระบองก
 รวม (คนล้อมวงวักที่ ๓) ๑๖๖ คน

(วันแรม ๘ ค่ำ) วัดพระยาทำที่ ๑ ตำรวจในขวา ๕๔ ตำรวจใหญ่
 ขวา ๓๒ รวม ๘๖ คน ทหารใน ๘ คน พลพันซ้าย ๒ ขวา ๓ รวม ๕ คน
 ทนายเลือกหอกซ้าย ๓๓ ขวา ๓๕ รวม ๖๘ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๖ ยืน ๔
 กระบองก ขวา ๑๐ คน ยืน ๖ กระบองก รวม ๑๖ คน ยืน ๑๐ กระบองก
 รวม (คนล้อมวงวักที่ ๑) ๑๕๖ คน

วัดนาคกลางที่ ๒ ตำรวจในซ้าย ๔๓ ใหญ่ซ้าย ๓๖ รวม ๗๙ คน
 ทหารใน ๘ คน ทนายเลือกหอกซ้าย ๗ ขวา ๓๕ รวม ๔๒ คน พลพัน
 ซ้าย ๒ ขวา ๓ รวม ๕ คน รักรักษาองค์ซ้าย ๖ ขวา ๓๐ รวม ๓๖ คน
 ยืน ๑๐ กระบองก รวม (คนล้อมวงวักที่ ๒) ๑๕๘ คน

วัดแจ้งที่ ๓ ตำรวนนอกซ้าย ๕๐ สนมซ้าย ๔๕ รวม ๙๕ คน
 ทหารในซ้าย ๓๐ ขวา ๓๓ รวม ๖๓ คน พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน
 รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๓) ๑๒๐ คน

วัดท้ายตลาดที่ ๔ ตำรวนนอกซ้าย ๕๐ สนมซ้าย ๓๕ รวม ๘๕ คน
 ทหารใน ๓๐ คน ทนายเลือกนอกซ้าย ๓๓ ขวา ๓๕ รวม ๖๘ คน รักษา
 องค์ซ้าย ๖ ขวา ๓๐ รวม ๓๖ คน (ตรงจำนวนบนสมุคคันฉบับขาด)
 พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๒ รวม ๕ คน รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๔) ๑๘๒ คน

(วันแรม ๓๐ ค่ำ) วัดหงส์ที่ ๓ ตำรวนในขวา ๕๔ ใหญ่ขวา ๓๒
 รวม ๘๖ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๘ รวม ๑๖ คน ทนายเลือกนอก
 ซ้าย ๓๗ ขวา ๓๕ รวม ๗๒ คน พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน
 รักษาองค์ซ้าย ๖ คน บน ๔ กระบอก ขวา ๕ คน บน ๓ กระบอก
 รวม ๑๓ คน บน ๗ กระบอก รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๓) ๑๔๕ คน

วัดสังฆกระวายที่ ๒ วัดบางยเรือกลางที่ ๓ (เห็นจะพระราชทาน
 ในกระบวนไม้เสด็จ หาได้ลงจำนวนคนล้อมวงไว้ในต้นฉบับไม้)

วัดพลับที่ ๕ ตำรวนนอกขวา ๓๗ สนมขวา ๓๖ รวม ๗๓ คน ทหาร
 ในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน ทนายเลือกนอกซ้าย ๓๒ ขวา ๓๔
 รวม ๖๖ คน พลพนัซ้าย ๓ ขวา ๓ รวม ๖ คน รักษาองค์ซ้าย ๖ คน
 บน ๔ กระบอก ขวา ๖ คน บน ๓ กระบอก รวม ๑๒ คน บน ๗ กระบอก
 รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๕) ๑๔๕ คน

(วันแรม ๑๓ ค่ำ) วิทยาลัยเรือไทยที่ ๑ ดำรงนอกซ้าย ๕๐

สนมซ้าย ๓๐ รวม ๘๐ คน ทนายเลือกออก ๓๓ คน พลผันซ้าย ๓
ขวา ๓ รวม ๖ คน รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๑ ขาดกรมทหารใน กรม
รักษาองค์ไม่ปรากฏในต้นฉบับ คง) ๑๓๗ คน

วิทยาลัยเรือราชมัญฑ์ ๒ ดำรงในขวา ๕๔ นอกขวา ๓๕ สนมขวา ๓๐

รวม ๑๑๙ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๐ รวม ๓๘ คน ทนายเลือกออก
ซ้าย ๒๘ ขวา ๓๕ รวม ๖๓ คน พลผันซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ คน รักษา
องค์ ซ้าย ๖ ขวา ๘ รวม ๑๔ คน รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๒)
๒๕๐ คน

วิทยาลัยน้ำที่ ๓ ดำรงในซ้าย ๕๖ ใหญ่ซ้าย ๓๖ ใหญ่ขวา ๓๒

รวม ๑๒๔ คน ทหารในซ้าย ๘ ขวา ๓๑ รวม ๓๙ คน ทนายเลือกออก
ซ้าย ๓๘ ขวา ๑๕ รวม ๕๓ คน พลผันซ้าย ๒ ขวา ๒ รวม ๔ คน รักษา
องค์ซ้าย ๖ คน ขัน ๕ กระจายอก ขวา ๕ คน ขัน ๕ กระจายอก รวม ๓๓ คน
ขัน ๘ กระจายอก รวม (คนล้อมวงวัดที่ ๓) ๑๘๓ คน

(๑๘ วันเชกเมืองทวาย สวามิภักดิ์)

อธิบายเรื่อง

เรื่องนมเนอความในหนังสือพระราชพงศาวดารว่า เมื่อยกญ

พ.ศ. ๒๓๓๔ พระยาทวาย ซ่อมงจนา เกิดเป็นอริกษพม่า จึงพร้อมใจ

กับกรมการเมืองทวายมาสวามิภักดิ์ ขอเอาเมืองทวายมาขึ้นต่อไทย แล

ครั้งนั้นพระยาทวายแต่งให้กรมการเป็นทศถือสุพรรณบัตรอักษรสาร แล
 คุมเครื่องบรรณาการเข้ามาถวาย เครื่องบรรณาการนั้นพระยาทวายจัด
 ตามประเพณีพม่า คือ นอกจากสิ่งของต่าง ๆ มีนางกุลธิดาเป็นชั้นเอก
 คน ๓ ชั้น โท ๒ คน พร้อมทวยสาวใช้ช่าคนอีก ๕๗ รวมเป็น ๖๐ คน
 แลให้พระสงฆ์ ๓๐ รูปมากับทก ให้มาเป็นพยานการที่ว่าสวามีภักดี โดย
 สุวัตินันทวอย ที่ในกรุง ฯ จึงจัดกระบวนพาหนะที่กล่าวในนี้ ออกไปรับ
 พวกทวายที่แม่น้ำน้อยเมืองไตรโยคพาเข้ามากรุงเทพ ฯ

๑ วันเสาร์ เดือน ๕ ขุน ๓๑ ค่ำ บัญญัติรัตนศึก (พ.ศ. ๒๓๓๕)
 เกณฑ์ไพร่หลวงไทยมอญ (ไป) รับแขกเมืองณแม่น้ำน้อย พันจันท
 (แล) นายชรอง (เวร) เกณฑ์

เรือศรีสุทโธลครียของค่านาง ผลพายมอญ บโตน ๓ พันหัว ๒
 พันท้าย ๒ รวม ๕ ผลพายมอญ ๓๐ รวม ๓๕ คน

เรือศรีสุทโธลครียพระสงฆ์ บโตน ๓ พันหัว ๒ พันท้าย ๒ รวม ๕
 ผลพายกองหลวงสุนทรสวัสดิ์ ๒๐ กองพระพิพิธเกษะ ๓๐ รวม ๓๕ คน

เรือกิ่งตำรวในซ้าย สมิ้งอั้งวะมิงศรีคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒
 รวม ๕ ผลพายกองพระยาพระราม ๓๖ รวม ๕๐ คน (มี) ยันทามแล่น
 ๒ กระบอก ยันคายศิลา ๒๐ กระบอก

เรือกิ่งตำรวในขวา สมิ้งพิศตะปะคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒ รวม ๕
 ผลพายกองพระยาพระราม ๓๐ รวม ๓๕ คน ยันทามแล่น ๒ กระบอก
 ยันคายศิลา ๒๐ กระบอก

เรือทั้งตำรวใหญ่ซ้าย สมิิงโยคราชสายสมรคุม พันหัว ๒
 พันท้าย ๒ รวม ๔ พลพายกองหลวงสุเรนทรวิชิต ๕ กองพระพิพิธเกษะ ๑๐
 กองพระยานครอินทร์ ๑๕ รวม ๓๔ คน ขึ้นหามแล่น ๒ กระทบอก ขึ้น
 ค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้งตำรวใหญ่ขวา พระยาพระรามคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒
 รวม ๔ พลพายกองพระยาพระราม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหามแล่น ๒
 กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) กลองชนะ (สมิง) สุรอกคุม พันหัว ๒ พันท้าย ๒
 รวม ๔ พลพายกองพระยาเกษม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหามแล่น ๒
 กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) สัสดีซ้าย พระยาอุคมโยธาคุม พันหัว ๒ พัน
 ท้าย ๒ รวม ๔ พลพายกองพระยาพระราม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหาม
 แล่น ๒ กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) สัสดีขวา (สมิง) ธนศิลป์คุม พันหัว ๒ พัน
 ท้าย ๒ รวม ๔ พลพายกองพระยาเกษม ๓๕ รวม ๓๙ คน ขึ้นหาม
 แล่น ๒ กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือทั้ง (กรม) เกณฑ์หัดแสงบน พระยานครอินทร์คุม พันหัว ๒
 พันท้าย ๒ พลพายกองสมิงปราบเมืองमार ๕ กองพระยาศรีราชาบุตร ๕
 กองพระยานครอินทร์ ๓๐ กองพระยาเกษม ๓๕ รวม ๓๕ คน ขึ้น
 หามแล่น ๒ กระทบอก ขึ้นค่ายศิลา ๒๐ กระทบอก

เรือกราบ (ที่ ๑) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
เสนาภิมข ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๒) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
มหานภาพ ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๓) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
มหานภาพ ๕ กองพระยาเสนาภิมข ๕ กองพระมหาเทพ ๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๔) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยา
ศรีสำแดง ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๕) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระยาศรี
ราชบุตร ๑๕ รวม ๑๗ คน

เรือกราบ (ที่ ๖) ลำ ๑ พันหัว ๑ พันท้าย ๑ พลพายกองพระมหา
เทพ ๑๕ รวม ๑๗ คน

(รวมทั้งกระบวนเป็นเรือ ๑๖ ลำ ทวนายกองมอญคุมเรือ ๘ นาย
พลพาย ๔๗๕ คน)

(๑๙) แห่งพระธาตุเมืองทวาย)

อธิบาย

เรื่องทตทวายเข้ามาเมื่อขกญ พ.ศ. ๒๓๓๔ ในหนังสือพระราช
พงศาวดารปรากฏแต่ว่ามีพระสงฆ์เข้ามาด้วย ๓๐ รูป ความพึงปรากฏ
ในหนังสือว่า พระยาทวายให้พระสงฆ์เข้ามาครองนเณ เชิญพระ
บรมสารีริกธาตุเข้ามาถวายด้วย เมื่อบรรดาทตเข้ามาถึงเขตจังหวัด

กรุงเทพฯ จึงโปรดให้จัดเรือกระบวรให้ไปรับพระบรมสารีริกธาตุทวด
 ยางกก (นอกด่านข้างชนเทียน) อีกกระบวร ๑ แห่งมาชนททำช้าง
 แล้วมีกระบวรให้ยกมาตั้งวัดพระศรีรัตนศาสดาราม จำนวนเกณฑ์ตามแจ้ง
 อยู่ในรายเกณฑ์ที่ปรากฏต่อไปนี้ :—

๑ วัน (ไม่ได้ลงไว้ในต้นฉบับ) ขกญตรนศก (พ.ศ. ๒๓๓๕)
 พันททหวพนมหาศไทยเกณฑ์เรือพระที่นั่งกงกรมพระราชวังบวรฯ แล
 เรือครุธ (คู่ชัก) เรือโฆมตยา เรือกราบมาลง (แปน) เรือกลสองแขก
 (แล) ลง (แปน) เรือคู่แห่งรับพระบรมสารีริกธาตุซึ่งมาแต่เมืองทวาย
 ลงเรือพระที่นั่งแห่งมาแต่วัดยางกกมาชนททำช้าง ๓ วัน (ในต้นฉบับไม่ได้
 ใ้ลงวัน) เกอน ๕ ขกญตรนศก เป็นเรือพระที่นั่งกงกรมพระราช
 วังบวรฯ ลำ ๓ เรือครุธวังหลวงคู่ ๓ เรือตังวังหลวง ๒ คู่ วนำ ๕ คู่
 วนำหลังคู่ ๓ รวมเรือตัง ๘ คู่ เรือกราบ (คู่แห่ง) วนำหลัง ๘ คู่
 วนำ ๓๐ คู่ ต่างกรม ๒ คู่ รวมเป็นเรือกราบ ๒๓ คู่ แปน (กระบวร
 เรือทงสน) ๖๓ ลำ

ทหารพลเรือนเกณฑ์แห่งพระบรมสารีริกธาตุ (เมื่อ) มาถึงประตู
 ทำช้าง แห่งทางบกแต่ประตูทำช้างตามถนนขึ้นมาเข้าประตูวิเศษไชยศรี
 ไปณพระวิหารใหญ่วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ๓ วัน (ในต้นฉบับไม่ได้
 ลงวัน) เกอน ๕ ขกญตรนศก

เป็นคนทหารใต้เกณฑ์ สัตวราชทานพระเสด็จ ๘ (คน) ดยธง
 สามชายนำ ๓๐ คู่ หลัง ๒๐ คู่ รวม ๓๐๐ คน กลองชนะจำย ๓ กลอง
 ๕ คู่ รวม ๓๓ คน แตร แตรวงอน ๒ คู่ แตรฝรั่ง ๒ คู่ รวม ๘ คน

เป็นคนพลเรือนได้เกณฑ์กันแต่เกินห้า (เกิน) นำ ๕๐ คู่ (เกิน)
 หลัง ๕๐ คู่ รวม ๑๔๐ คน รวมกระษัตริย์พระบรมสารีริกธาตุทางบก
 ๒๖๗ คน

(๒๐) เสด็จออกแขกเมืองทวาย)

เรื่องทูตทวายเข้าเฝ้าความที่ปรากฏในหนังสือแตกต่างกับหนังสือ
 พระราชพงศาวดารเป็นข้อสำคัญอยู่อย่าง ๑ ๓ อยู่ในหนังสือพระราชพง
 ศาวดารกล่าวว่า เสด็จออกรับทูตทวายที่มณฑลพะเยาปราสาท แต่ใน
 หนังสือว่าเสด็จออกพระที่นั่งศิวาลัย เหมือนอย่างเสด็จออกแขก
 เมืองไปประเทศเขาสลตาแลเมืองแขกเมืองไทรคราวแรก ดังได้กล่าว
 มาแล้วข้างต้น หมายถึงเหตุที่รับแขกเมืองทวายมีความรวดเร็วในครั้งนั้น
 ดังต่อไปนี้ :-

๑ ทหาร พลเรือน กรมวัง เกณฑ์เข้าพระยาแลพระยา พระ
 หลวง ชุน หมื่น ไทย แขก ฝรั่งเศส มอญ ฝ่ายทหารพลเรือนพระราชวัง
 หลวง แลกรมพระราชวังบวร ฯ กรมพระราชวังหลัง แลข้าเฝ้าต่าง
 กรมฝ่ายหน้าฝ่ายใน ไล่สุนัขเพลาณึ่งสุนัขกลาย สุนัขยกก ได้เลือกชุบ
 ขาว กินเจียตกินพานตามบันทาคักก (ประจำชั้นนอก) ชั้นในนั่งศาลา
 ลูกชุนซ้ายขวา ทิมทวยตำรวจใน ทิมทวยกรมวัง แลเกณฑ์ชุนหมื่นพัน
 ทนายตำรวจแล (แล) ไพร่ ไล่เลือกสัตว์ เสือแดง หมวกกำ
 ลอยขน ถอดออก ถอดกาย ไล่ห้ รักษาประตูแลยืนริมถนน แลนั่งรว
 ภาลขาศ แลขกลอง (ชนะ) แตรงอน แตรวิลนิกา เมื่อแขกเมือง

(ทวายเป็น) มาถวายบังคมณพระที่นั่งสุทิวลาภิรมย์ณวัน (ไม่ได้ลงไว้ใน
 หนังสือนี้) เกอน & บัญญุตรนศึก เป็นคนกรมวังเกณฑ์ข้าราชการเข้า
 ฝ่ายซ้าย ๓๐๐ ฝ่ายขวา ๓๐๐ รวม ๖๐๐ ข้าราชการ (นั่ง) ทิมดาบ
 ตำรวจใน ๓๐ (นั่ง) ทิมดาบตำรวจวัง ๓๐ รวม ๖๐ คน

ทหารเกณฑ์ (ขุนหมื่นไพร่) รักษาประตูวิเศษไชยศรี ๕๐ ประตู
 พیمانไชยศรีชั้น ใน ๕๐ ประตูพیمانไชยศรีชั้นนอก ๕๐ รวม ๑๕๐ (ขุน
 หมื่นไพร่) ยืนริมถนนสองข้าง แต่ประตูวิเศษไชยศรีจนถึงประตูพیمان
 ไชยศรี ๒๐๐ นั่งรอกาลยาศักกองละ ๕๐๐ คน & กองปืน ๒๐๐๐ คน แตร
 งอน & คู่ แตรฝรั่ง & คู่ รวม ๑๖ คน กลองชนะซ้าย ๒ จากกลอง ๒
 กลอง ๓๐๐ รวม ๓๐๔ คน

พลเรือนเกณฑ์ ข้าราชการ (นั่ง) ศาลาลูกขุนซ้าย ๑๕๐ คน
 ศาลาลูกขุนขวา ๑๕๐ คน (นั่ง) ทิมดาบตำรวจในชั้นนอก ๒ ทิม ๓๒๐
 คน (นั่ง) ทิมดาบตำรวจชั้นนอก ๒ ทิม ๓๒๐ คน รวมเป็นคน ๕๐๐ คน

เกณฑ์นั่งรอกาลยาศหว่างพระมหาปราสาทกับพระที่นั่งสุทิวลาภิรมย์
 ไล่เสือไล่หมวก ถอยนคายศิลา ถอดบายไล่ห์ ตำรวจในถอยนซ้าย ๓๐๐

๐ ที่ไม่ได้ลงวันในกำหนดไว้ในต้นฉบับเช่นนี้ เข้าใจว่าหนังสือคัดมาจากร่าง
 หมายเดิม อันเขียนก่อนงาน เพราะยังไม่ทราบกำหนดวันเป็นแน่ จึงไม่ได้ลงวันไว้
 รายการที่จริงอาจจะแก้ไขไปจากร่างได้เป็นต้นว่าในร่างกะว่า จะเสด็จออกพระที่นั่งสุทิว
 ภิรมย์ ต่อมาจะโปรดให้เปลี่ยนเป็นเสด็จออกมูขเด็จพระมหาปราสาท ก็อาจจะเป็นไปได้

๒ ประตูพیمانไชยศรี พังปรากฏเป็นประตูสองชั้นในเรื่องนี้ เดิมเห็นจะเป็น
 ประตูชั้นเดียว แก้เป็นสองชั้นต่อภายหลัง.

ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน ตำรวจใหญ่ติดปืนซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน
 ตำรวจนอกติดปืนซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน สนมทหารติดปืน
 ซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน ทหารในติดปืนซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐
 รวม ๒๐๐ คน สนมกลางซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐๐ คน วิชาองค์
 ซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐๐ คน อาสาเทศ ๓๐๐ อาสาทำยน้ำ ๓๐๐
 อาสาซ้าย ๓๐๐ อาสาขวา ๓๐๐ เขนทองซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐
 คน กิ่งทองซ้าย ๓๐๐ ขวา ๓๐๐ รวม ๒๐๐ คน แตรวงอิน & คู่ แตร
 ฝรั่ง & คู่ รวม ๓๒ คน กลองชนะ ซ้าย ๒ ขวา กลอง ๒ กลอง ๓๐๐
 รวม ๓๐๕ คน รวมเป็นคนนี้กาลปาก ๒๓๒๐ คน

พันทนายตำรวจเลวียนริมถนน ตำรวจในซ้าย ๒๐ ขวา ๒๐ รวม ๔๐
 คน ตำรวจใหญ่ซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๗๐ คน ตำรวจนอกซ้าย ๓๕
 ขวา ๓๕ รวม ๓๐ คน สนมทหารซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๐ คน ทหาร
 ในซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๖๐ คน สนมกลางซ้าย ๕ ขวา ๕ รวม ๓๐
 คน รวมคนยี่ริมถนน ๓๘๐ คน

พันทนายยี่รักษาประตู ๓ ประตู ประตูวิเศษไชยศรี ตำรวจใน
 ซ้าย ๒๕ ขวา ๒๕ รวม ๕๐ คน ประตูพิมานไชยศรีชั้นนอก ตำรวจ
 ใหญ่ซ้าย ๒๕ ขวา ๒๕ รวม ๕๐ คน ประตูพิมานไชยศรีชั้นใน ตำรวจ
 นอกซ้าย ๓๕ ขวา ๓๕ รวม ๓๐ คน สนมทหารซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๒๐
 คน รวมคนรักษาประตู ๓ ประตู ๓๕๐ คน

ฝรั่งอยู่บนบอม ๔ บอมกรเพชร ๓๕ คน บอมผเสื่อ ๓๕ คน บอม
 มหาฤกษ์ ๓๕ คน บอมมหาฤกษ์ ๓๕ คน บอมตรเพชร ๓๕ คน บอม
 อากาศคงคา ๓๕ คน บอมกรฤกษ์ ๓๕ คน บอมเขื่อนชนธิ ๓๕ คน
 รวม ๘ บอมเป็นคน ๓๒๐ คน สนวนายเกณฑ์เพียงเท่านั้น.

—————
 หมดฉบับเพียงเท่านั้น

สำนักหอสมุด